

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 11

1949

RK „AJALEHTEDE KIRJASTUS“
TALLINN

SISUKORD.

	Lk.
H. Goldberg. Maaailma rahvaste võitlus rahu eest . . .	645
A. Pint. Õpilaste kodused ülesanded ja iseseisva töö organiseerimine	664
L. Nimen. Tervishoiuküsimuste käsitlemine algkoolis . . .	685
S. Gurin. Ajaloo õpetaja tööplaan V—VII klassile 1949.-50. a. teiseks poolaastaks	688
Abiks geograafia õpetajaile: Vene kuulsaid Kesk-Aasia uurijaid:	
1. N. M. Prževalski	698
2. P. K. Kozlov	701
Kriitikat ja bibliograafiat: E. Sõgel. Hoolitseda õpikute tõlgete kõrge taseme eest	703

19765

Kõigi maade proletaarlased, ahinege!

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

VII AASTAKAIK

Nr. 11

NOVEMBER

1949

Maailma rahvaste võitlus rahu eest.

H. GOLDBERG.

Meie ajajärgu kahe leppimatu tendentsi — demokraatliku ja imperialistliku — võitlus viis oma arengus kahe leeri kujunemisele.

Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni lakkas kapitalism olemast ühtseks ja kõikehõlmavaks süsteemiks: imperialismi rivist langes välja suur Nõukogude Venemaa — üks kuuendik asustatud maismaast. Nii jagunes maailm kaheks süsteemiks: sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks.

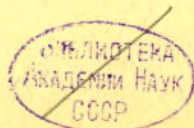
Ent jõudude vahekord kahe süsteemi vahel ei jäänud paigale püsima. Ta muutus pärast Teist Maailmasõda järsult sotsialismi kasuks. Nõukogude Liit tuli sõjast välja veelgi tugevamana ja võimsamana, määratult olid kasvanud sotsialismi kodumaa sisejõud, olid laienenud ja tugevnenud tema välispoliitilised positsioonid, tema autoriteet ja kuulsus kogu maailma rahvaste massides.

Kasutades ära sotsialistliku majandussüsteemi suuri paremusi, suutis Nõukogude Liit kahe aasta jooksul parandada Teise Maailmasõja tekitatud haavad. Kui 1948. a. ületas Nõukogude riigi tööstuslik üldtoodang sõja-eelse taseme 18% võrra, andis Nõukogude tööstus 1949. a. juunis 41% produktiooni rohkem kui enne sõda.

Hiljuti avaldatud NSV Liidu statistika keskvalitsuse andmed 1949. a. 9 kuu plaani täitmise kohta kõigis rahvamajanduse harudes ei lase kahelda selles, et viie aasta plaan täidetakse meie maal, nagu lubatud, nelja aastaga.

See tähendab aga, et võitnud sotsialismiriik astub uude, 1950. aastasse poolteist korda tugevamana kui sõja-eelsel 1940. aastal!

Tekkisid uue rahvademokraatia maad, kes Nõukogude Liiduta oleksid mää-

ratud õgimisele imperialistlike huntide poolt, kes, toetudes Nõukogude riigi tõhusale abile, kiiresti sammuvad progressi poole.

Juba 1948. a. ületasid kõik rahvademokraatia riigid sõja-eelse taseme. Tšehhoslovakkias 10%, Ungaris 27%, Poolas 51% ja Bulgaarias koguni 71,5% võrra. Vaatamata kahele põua-aastale ületas rahvademokraatia maades teraviljatoodang ühe elaniku kohta samuti sõja-eelse taseme.

Kogu maailmas tugevnes vabastusliikumine kolooniais, sõltuvais ja pool-sõltuvais maades, mis aastast aastasse võtab üha suuremaid mõõtmeid. Teisest küljest kahe kõige agressiivsema kapitalismi riigi — hitlerliku Saksamaa ja sõjalis-feodaalse Jaapani — purustamine nõrgestas kogu imperialismi rinnet. Kapitalistlikku maailma jäi ainult kaks suurt maailmariiki — Uhendriigid ja Inglismaa. Ent viimasel ajal osutusid nendegi positsioonid erakordselt õõnestatuiks.

Kui tööstuslik toodang USA-s näitas 1948. a. veel minimaalset kasvu (3%) 1947. a. vastu, oli ta 1949. a. esimeses kvartalis juba langenud 5% võrra ja 1949. a. juulis koguni 17% 1948. a. novembri vastu. Sellepärast ei tule imestada, et Ameerika Uhendriikides on tööpuudus 1949. a. esimeses kvartalis kasvanud 1948. a. viimase kvartaliga võrreldes 70% võrra ja küünib praegu 6 miljoni inimeseni. Osaliselt on tööta umbes 12 miljonit inimest.

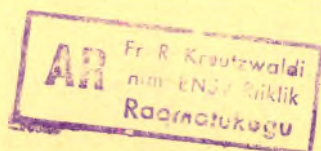
Oluse trööstitu olukord maršalliseeritavas Euroopas on üldtuntud ja ei vaja täiendavaid kommentaare. Olgu ainult märgitud, et pärast rahavääringute devalveerimist Lääne-Euroopa riikide ja eelkõige Inglismaa raskused süvenesid järsult, kus eriti masendavaks kujunes töötava rahva olukord.

Imperialistliku leeri raskusi süvendab pealegi ületamatu antagonism, mis valitseb kapitalistlike riikide endi vahel, ja eeskätt USA ja tema „noorema partneri“ — Suurbritannia vahel. Kiuste näilisele üksmeelele Uhinunud Rahvaste organisatsioonis, kiuste iga laadi paktidele ja kokkulepetele, etendab see terav vastuolu väga tähtsat osa imperialismi jõudude nõrgenemisel.

Nii muutusid kapitalismi üldkriisi kõrvalekaldumatu süvenemise olukorras piirjooned kahe leeri — sotsialismi ja demokraatia ning imperialismi ja reaktsiooni — vahel üha selgemaks ja teravamaks. Kuid oleks väärtõmmata piiri kahe leeri vahele ainult geograafilist tunnust mööda, nii-öelda piirata ta pikkus- ja laiuskraadidega. Kui demokraatliku, imperialismivastase leeri moodustavad suur Nõukogude Liit ja sotsialismi teele asunud rahvademokraatia maad, kuuluvad sama õigusega demokraatia leeri „kolooniate rahvad“, kes „ei soovi elada endistiisi“ (Ždanov, „Rahvusvahelisest olukorrast“, 1947. a. sept.), kes ohustavad imperialismi tagalat. Demokraatia ja sotsialismi rinde jõudusid mitmekordistab hiina rahva ajalooline võit reaktsioonilise Kuomintangi ja teda toetavate välismaa imperialistide üle. Demokraatlikku leeri kuuluvad Mongoolia ja Korea Rahvavabariigid.

Oma täielikust ja piiramatust toetusest demokraatia jõududele kogu maailmas teatab Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamise päeval avaldatud manifest.

Millist erakordset tähtsust omistab Saksamaa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamisele nõukogulik arvamus, nähtub seltsimees Stalini tervitus-

telegrammist Saksa Demokraatliku Vabariigi presidendile Wilhelm Pieckile ja peaministrile Otto Grotewohlile. „Ei saa olla kahtlust, et rahuarmastava demokraatliku Saksamaa olemasolu rahuarmastava Nõukogude Liidu olemasolu kõrval väldib uute sõdade võimaluse Euroopas, teeb lõpu verevalamistele Euroopas ja teeb võimatuks Euroopa maade orjastamise maailma imperialistide poolt.“

Ja lõpuks — demokraatlikku leeri kuuluvad kõik edumeelsed ja tõeliselt demokraatlikud jõud kogu maailmas.

Imperialistliku, demokraatiavastase leeri moodustavad maailmavalitsemisele pretendeerivad USA monopolistlikud ringkonnad ning Uhendriikide poolt maršalliseeritud ja orjastatud riikide rahvavaenulikud valitsused ja parteid, leskunud fašismimeelsed, Vatikan, kõik mustasajalised, reaktsioonilised jõud kogu maailmas.

„Kahe vastandliku leeri võitlus toimub kapitalismi üldise kriisi edasise teravnemise, kapitalismi jõudude nõrgenemise ning sotsialismi ja demokraatia jõudude tugevnemise olukorras. Seepärast näitavad imperialistlik leer ja tema juhtiv jõud — Ameerika Uhendriigid — üles eriti agressiivset aktiivsust“ (Deklaratsioon rahvusvahelisest olukorrast mõnede kommunistlike parteide esindajate inf. nõupidamisel 1947. a. sept.). Varemõeldu valguses on täiesti ilmne, et 1947. a. Varssavis tehtud avaldus on kehtiv ka tänapäeva olukorra kohta.

Oma kõnes 9. veebruaril 1946. a. märkis seltsimees Stalin, et Teine Maailmasõda tekkis nagu esimenegi kui maailma majanduslike ja poliitiliste jõudude kaasaegse monopolistliku kapitalismi baasil arenemise paratamatu tagajärg. Sõdade abil püüavad kapitalistid vältida neid ähvardavaid majanduslike ja poliitilisi vapustusi, laostumist ja kriise, lämmatada töörahva protestimeelt, maha suruda revolutsioonilist liikumist.

Mitte viimases järjekorras on imperialistlikud sõjad kapitalistlikele monopolidele muinasjutuliste kasumite allikaks ja kõrge konjunktuuri loomise vahendiks. Pärast Esimest Maailmasõda aga lisanes eespoolnimetatud tegureile veel üks ja mitte vähem oluline: imperialistlikud ringkonnad hakkasid ette valmistuma sõjaks Nõukogude Liidu ja kommunismi hävitamise eesmärgiga. Ameerika Uhendriikide ja Inglismaa imperialistid, kopeerides saksa fašiste, seadsid oma eesmärgiks kommunismi hävitamise mitte ainult omal maal, vaid kogu maailmas. See seletub asjaoluga, et imperialistid on teadlikud selles, et kommunistid, võideldes halastamatult kõige vana, iganenu ja reaktsioonilise vastu, võidavad enda poole rahvamasse ja näitavad inimekkonnale tee edasise progressi poole. Sellest nende pime viha kommunismi ja Nõukogude Liidu vastu. Imperialistid teavad väga hästi, et kommunistide poliitika on suunatud rahvaste eluliste huvide, rahu, vabaduse ja sõltumatuse saavutamiseks. Ka sellepärast nad vihkavad kommuniste ja Nõukogude Liitu. Imperialistid vihkavad Nõukogude Liitu, kuna võitnud sotsialismimaa rahvaste vilgas töö, kasvav jõukus, kultuurilis-materiaalse heaolu tõus on neile pinnuks silmis, kutsub esile õelat kadedusmeelt.

Nõukogude Liit peab oma asutamise päevast peale järjekindlat ja püsivat võitlust rahu ja rahvusvahelise koostöö eest. „Meie oleme rahu ja asjalike sidemete süvendamise poolt kõigi riikidega, seisame sel positsioonil ja jääme sellele püsima, kuivõrd need riigid peavad samasuguseid suhteid Nõukogude Liiduga, kuivõrd nad ei püüa riivata meie riigi huvisid“ (Stalin, Leninismi küsimusi, „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn 1945, lk. 504).

Nõukogude Liit juhib demokraatia ja sotsialismi leeri, kes kaitseb rahu-üritust sõjaõhutajate kõigi ja igasuguste sepitsuste vastu.

Nõukogude riigi poliitika rahuarmastav iseloom tuleneb sotsialistliku riigi loomusest endast. Nõukogudemaal ei saa olla sõjapooldajaid, sest seal pole ekspluataatorlikke klasse, kes on huvitatud imperialistlikest riisumistest, sõjalistest avantüüridest, teiste rahvaste orjastamisest.

Nõukogude riigi poolt teostatav rahupoliitika kaitseb mitte ainult nõukogude inimeste, vaid ka kogu eesrindliku inimkonna huvisid. Sellepärast leiabki ta täit toetust ja palavat heakskiitu kogu maailma demokraatlike jõudude poolt.

Maailma rahvad teavad, et Nõukogude Liit esineb kui relvastumisvõidujooksu, sõjahüsteeria õhutamise ning agressiivsete sõjaliitide moodustamise otsustav vastane.

Määratu tähtsast osa etendasid Nõukogude Liidu konstruktiivsed ettepanekud Ühinenud Rahvaste organisatsioonis relvastuste ja relvastatud jõudude vähendamiseks, aatomirelva keelamiseks ja kontrolli kehtestamiseks aatomienergia üle ning sõjaõhutajate ohjeldamiseks.

Kui 1949. a. jaanuaris Ameerika agentuuri „International News Service“ Euroopa peadirektor hr. Kingsbury Smith, pöördudes seltsimees Stalini poole, tõstis üles küsimuse rahupakti sõlmimise vajadusest Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu vahel, selgitasid seltsimees Stalini selged ja otsesed vastused sellise pakti sõlmimise otstarbekohasust ja võimalikkust. Seltsimees Stalini vastused ei jätnud kahtlust selles, et Nõukogude Liit on muutumatult ustav rahu- ja rahvusvahelise koostöö poliitikale ja on järjekordselt nõus andma oma panus rahvusvaheliste suhete parandamiseks.

Nõukogude Liit toetab kõiki rahvusvahelisi organisatsioone, kelle eesmärgiks on võidelda kindla rahu ja rahvusvahelise julgeoleku eest.

Ta toetab ja abistab suurt ülemaailmset Ametiühingute Föderatsiooni, kes ühendab oma ridades miljoneid tööraha hulki. Nõukogude diplomaatia võitleb reaktsiooni püüete vastu teha Ühinenud Rahvaste organisatsiooni imperialismi tööriistaks.

Nõukogude Liit kaitseb vankumatult asumaade ja sõltuvate maade õigusi, võitleb aktiivselt Ameerika kolonisaatorite verejanuliste plaanide vastu muuta kogu maailm oma asumaaks.

Praegusel ajal, kui ei lakka agressiivsete jõudude mobiliseerimine, on Nõukogude Liit uuesti tõstnud häält uue sõja ettevalmistamise ja selle õhutajate vastu rahu ja rahvaste julgeoleku kaitseks. Ühinenud Rahvaste organisatsiooni Peaassamblee istungil 23. septembril 1949. aastal pöördus Nõukogude delegatsioon Nõukogude valitsuse ülesandel Peaassamblee poole

üleskutsega, võtta omalt poolt tarvitusele abinõud rahu kindlustamiseks ja uue sõja ohu kõrvaldamiseks, sõja, mida valmistavad ette riikide agressiivsed blokid eesotsas Ameerika Ühendriikide ja Suurbritanniaga.

Nõukogude ettepanekud, mis vastavad kõigi rahuarmastavate maade ja rahvaste huvidele näevad ette:

1) Peaassamblee mõistab hukka reas maades, eriti USA-s ja Suurbritannias teostatava uue sõja ettevalmistamise, mis väljendub valitsuste poolt ergutatavas sõjapropagandas, relvastumise võidujooksus ja sõjaliste eelarvete suurekspansioonides, sõjabaaside loomises teiste maade territooriumil, sõjaliste blokkide organiseerimises.

2) Pidada lubamatuks edasist viivitust Ühinenud Rahvaste poolt praktiliste abinõude tarvituselevõtmisel, et kategooriliselt keelata aatomirelv ja kehtestada vastav range rahvusvaheline kontroll.

3) Peaassamblee, pidades silmas, et peamist vastutust rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise eest kannavad Julgeolekunõukogu alaliseks liikmeks olevad 5 riiki, väljendab üksmeelselt soovi, et USA, Suurbritannia, Hiina, Prantsusmaa ja Nõukogude Liit ühendaksid sel eesmärgil oma jõupingutused ja sõlmiksid omavahel rahu kindlustamise pakti.

Nõukogude Liidu järjekordsed ettepanekud Ühinenud Rahvaste organisatsiooni Peaassamblee neljandal istungjärgul tunnistavad seega Nõukogude riigi poliitilise joone muutmatusest ja järjekindlusest. On täiesti selge, et Nõukogude Liit ei võitle kestva rahvastevahelise rahu eest mitte oma nõrkuse tõttu, vaid kogu inimkonna progressi ja helge tuleviku nimel.

Nõukogudemaa rahuarmastav välispoliitika avaneb erakordse jõuga TASS-i hiljutise avalduse valguses, et Nõukogude Liit valdab aatomipommi saladust juba 1947. aastast saadik. Kuid vaatamata sellele, et Nõukogude Liidul on olemas aatomirelv, asub Nõukogude valitsus oma vanal seisukohal, et aatomirelva kasutamine tuleb tingimata keelata. Püüdku nüüd veel imperialistlikud sõjaõhutamajad rahvastele „selgeks teha“, miks nad ei taha hävitada aatomipommide tagavara?! Rahvad toetavad Nõukogude Liidu ettepanekuid, kuna need ettepanekud vastavad täiel määral kogu maailma rahvaste elulistele huvidele, rahvad on siiralt tänulikud Nõukogude riigile tema hindamatu panuse eest rahuürituse heaks!

Kaitstes muutmatult ja järjekindlalt kestvat rahuüritust on Nõukogude riigi suured juhid — Lenin ja Stalin — korduvalt viidanud koostöö võimalusele ja vajadusele ka kahe erineva — sotsialistliku ja kapitalistliku — süsteemi vahel.

Kuid „sõjaõhutamajad, kes püüavad valla päästa uut sõda, kardavad kõige rohkem kokkuleppeid ja koostööd NSV Liiduga, sest NSV Liiduga kokkulepete saavutamise poliitika õhnestab sõjaõhutamajate positsioone ja teeb nende härrade agressiivse poliitika objektituks“ (seltsimees Stalini vastusest „Pravda“ kirjasaatja küsimusele).

Ameerika-Inglise imperialistide ettevalmistamine uueks maailmasõjaks üldse ja sõjaks Nõukogude Liidu vastu eriti evib pikka ajalugu. Nagu on veenvalt näidanud Raijk Laszlo protsess, valmistasid imperialistid veel Teise

Maailmasõja käigus ette tulevasi platsdarme nõukogudevastaseks sõjaks. „See protsess...“ avaldas Ungari rahvavabariigi riigiprokurör Gyula Alap, „on osa sellest võitlusest, mida demokraatlikud ja sotsialistlikud jõud peavad rahu eest sõjaõhutajate vastu.“ Nagu nähtub Nõukogude valitsuse noodist 28. septembril s. a. Jugoslaavia valitsusele, näitas Budapesti protsess, et Jugoslaavia valitsuse juhid teostasid ja jätkavad oma vaenuliku ja õõnestava tegevuse teostamist Nõukogude Liidu vastu mitte ainult omal algatusel, vaid ühtlasi välismaa imperialistlike ringkondade vahetul ülesandel.

Pärast sõja lõppu on ameerika-inglise sõjaõhutajad ilmutanud eriti agresiivset aktiivsust, mida arendatakse üheaegselt kõigis suundades — sõjalisstrateegiliste ürituste, majandusliku ekspansiooni ja ideoloogilise võitluse suunas.

Kui Churchill oma Fultoni kõnes osutus uue, ettevalmistatava sõja esimeks ja avalikuks trubaduuriks, kui „Marshalli plaan“ oli Ameerika monopoli- dele vahendiks, et veeretada läheneva majanduskriisi raskused teiste riikide õlgadele, on Põhja-Atlandi pakt ameerika sõjaõhutajate tööriistaks teiste lepinguosaliste sõjalis-poliitiliseks allutamiseks. Olles suunatud eeskäit NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vastu, on Põhja-Atlandi sõjalis-poliitiline liit vahedaks relvaks ameerika imperialistide käes üleminekul paljast kisendamisest sõjast sõja ettevalmistamise organisatsioonilisele vormistamisele ja sõja plaanide täpsustamisele.

Hinnates kainelt tänapäeva agressorite jõudu, peame tunnistama, et vaatamata varemnimetatud kapitalismi põhilistele pahedele ja nõrkustele, kapitalismile omastele vastuoludele, kujutab imperialistlik leer USA-ga eesotsas reaalselt jõudu ja tõsist hädaohtu inimkonnale. Sõja lõppemisest saadik on USA valitsevad reaktsioonilised kildkonnad allutanud kõik riigis ühele kõikehõlmavale, hukutavale eesmärgile — sõjalise potentsiaali kasvatamisele.

Sõjajõudude tugevdamise eesmäärke teenindavad ka Saksa ning Jaapani militarismi taastamise katsed ning juba varem mainitud sõjaliste blokkide süsteemi rajamine.

On iseenesest mõista, et uute sõjaliste avantüüride ettevalmistamine on lahutamatu seotud pealetungiga demokraatiale, töötajate elulistele põhiõigustele ja niigi kärbitud vabadusile. Sõjaõhutajad ja nende kannupoisid, teostades ägedaimat pealetungi töötajaile, hävitavad kodanliku demokraatia viimaseid riismeid.

Mürgiseks relvaks ameerika imperialistide ja nende eurooplasist kaasa- jooksikute käes on kosmopolitismi ideede propageerimine. Kosmopolitismi varjukatte all, „üldinimliku kultuuri“, „ülemaailmse valitsuse“ sirmi taga varjavad Ameerika Ühendriikide hirmuvalitsejad maailmavalitsemise ja uue maailmasõja vallapästmise püüdu. Kosmopolitismil on praegu teinegi ülesanne: ta püüab kinni mätsida seda asjaolu, et maailmas on kujunenud kaks süsteemi, ta püüab varjata kahe leeri vahelisi sotsiaalseid ja klassilisi vastu- olusid, püüdes samal ajal õõnestada usku sotsialismi vaieldamatusse pare- musse kapitalismiga võrreldes. Ülistades „ameerika eluviisi“, propageerib kosmopolitism loobumist riiklikust suveräniteedist, ta kutsub üles oma rahva

ja isamaa reetmisele, loobumisele rahvuslikust sõltumatuses. Kosmopoliidid on Ameerika imperialismi rünnakrühmaks ja tunnustatud „viiendaks kolonniks“.

Kuid ajalugu õpetab, et iga riik, kes muutub reaktsiooni kantsiks, kujuneb kõigi vabadustarmastavate rahvaste põlguse ja vihkamise objektiks. Nüüd on kõigi maade rahvad tõusnud võitluseks ameeriklastest imperialistlike sõjaõhutajate vastu. Sajad miljonid lihtinimesed on alanud võitlust kindla ja kestva rahu eest. „Rahvastel on liiga elavalt meeles hiljutise sõja koledused ja liiga suured on rahu eest seisvad ühiskondlikud jõud selleks, et Churchillil õpilased agressiooni alal suudaksid neist võitu saada ja nad uue sõja poole pöörata.“ (Stalin.)

Kõige iseloomustavamaks jooneks rahvusvahelise võitluse areenil käesoleval etapil on asjaolu, et rahvad ei piirdu enam passiivse pealtvaatamisega või võltspatsifismi viljelemisega, vaid, koondudes võimsasse rahurindesse, võitlevad leppimatult ja aktiivselt rahu eest. Kuna aga sõjaga ähvardamise teravik on sihitud esimeses järjekorras Nõukogude Liidu vastu, kes on kogu maailma töötajate, kõigi rõhutud rasside ja rahvaste säravaks majakaks ja lootuseks, võib praegu olla ainult kaks suhtumist, ainult kaks seisukohta sõjaohu küsimuses: kas Nõukogude Liidu tingimusteta kaitsemise positsioon või Nõukogude Liidu vastu võitlemise positsioon.

Miljonid inimesed kogu maailmas veenduvad üha enam, et koondades oma jõude, toetudes Nõukogude Liidu võimsusele, nad võivad edukalt vastu panna imperialistliku ekspansiooni ja agressiooni igasugustele plaanidele. Seda enam, et rahvaste võitlust ei juhi nüüd iga laadi sotsialistid jutumärkides, kes katsumuste tunnil on paratamatult osutunud sotsiaal-reetureiks ja sotsiaal-šovinistideks. Rahvaste võitluse avangardiks on kommunistlikud parteid — ainsad järjekindlad ja ustavad võitlejad rahuürituse eest. Kommunistid on kõikjal muutunud oma rahvaste peaajuks ja südametunnistuseks. Kommunistide ja rahvahulkade orgaaniline ühtsus üha kasvab, millest annab tunnistust kommunistlike parteide arvuline kasv, hiilgavad võidud munitsipaalnõukogude valimistel Prantsusmaal ja Itaalias, kommunistide mõju ja autoriteedi kasv Inglismaa ametiühinguis, Ladina-Ameerikas, Hiinas, sõltuvais mais ja kolooniais, kapitalismi kantsis — USA-s — endas.

Kommunistlikud parteid hoiatasid miljonite töötajate nimel imperialistlike agressoreid, et nende poolt Nõukogude Liidu vastu provotseeritava sõja valandumisel täidab töörahvas oma rahvusvahelise proletaarse solidaarsuse püha kohust ja pöörab täagid sõjaõhutajate endi, imperialistide vastu.

Kõigil on värskest meeles prantsuse kommunistide juhi Maurice Thorez'i avaldus prantsuse töötajate ja rahva seisukohast juhul, kui Nõukogude armee on sunnitud jälitama agressoreid kuni Pariisini. Kuid Thorez'i ja Togliatti, kõigi kommunistlike parteide liidrite ülesastumine ei ole üksiknähtused. Nende hääl kujutab enesest loendamatu miljonite lihtsate inimeste häält. Mida metsikumalt karjuvad uue sõja õhutajad, seda otsustavamalt kõlavad nende hoiatavad häälled, kes tahavad rahu. Töötavad rahvahulgad ja progres-

siivsed jõud kõigis maades ei taha sõda — neil ei ole mingit soovi olla kahurilihaks imperialistlikele riikidele, kes unistavad maailmavalitsemisest.

Maurice Thoréz'i ajaloolisest avaldusest möödusid loetud päevad ning 2. märtsil 1949. a. võtsid seisukoha Ameerika Ühendriikide kommunistid.

Ühendriikide kommunistliku partei juhid Foster ja Dennis ütlesid: „Thoréz'i ja Togliatti avaldused teenivad üldise rahu üritust... Meie, kommunistid, ühineme miljonite teiste ameerika patriootidega ning astume välja nende vastu, kes püüavad süüdata uut maailmasõda...“ Et ka ameerika kommunistid avaldavad kõige laiemate rahvahulkade seisukohti, nähtub Ühendriigis rahu kaitseks hulgaliselt asetleidnud miitinguist ja massdemonstratsioonidest.

Organisatsioon „Ameerika progressiivse noorsoo“ Pennsylvania osakond kirjutab oma avalikus kirjas Leningradi noorsoole:

„Me vajame tööd, haridust ja elamuid, aga mitte sõda. Me võime seda saavutada, ühinedes sõpruseks ja koostööks nõukogude ja kogu maailma noorsooga.“

Nii me näeme, et dollaririigis endas, kiuste ohjeldamatule nõukogudevastasele propagandale, üha suureneb nende inimeste arv, kes hakkab õigesti aru saama tõelisest olukorrast. On täiesti kindel, et Trumani jõhker masside petmislugu, kes kohe valimistele järgneval päeval peitis paksu kalevi alla oma suuresuulised valimiseelsed lubadused, aitab omalt pooltki kaasa avada ameeriklaste silmad. Ameerika tõeline hääl, see ei ole valgekaartlik korin, mis haiglase visadusega mürgitab päevast päeva eetrit ja nimetatakse demagoogiliselt „Ameerika Hääleks“. Ausa, demokraatliku Ameerika tõeline hääl kõlab eesrindliku intelligentsi ja progressiivsete poliitiliste tegelaste avaldusis, ta kõlab Ameerika-Nõukogude Sõpruse Rahvusliku Nõukogu kirjas ameerika rahvale. Selles kirjas, mis kajastub miljonite ameeriklaste meelimeetideid, on öeldud, et Põhja-Atlandi pakt on sõjaline avantüür, mis võib tuua ainult uut viletsust maailma.

Ameerika elulises tuiksoones, mitte kaugel Wall Streeti süngeist džunglitest, kus sepitsetakse uue maailmasõja plaane, kõlasid julgelt ja avalikult ameerika parimate, eesrindlike inimeste hääled.

Ühendriikide teadlaste ja kultuuritegelaste kongress rahu kaitseks algas 25. märtsil s. a. Kongressi töö kõigi kolme päeva jooksul ei lakanud reaktiooniline ajakirjandus pidamast ajujahti kongressist osavõtjate ja tema organiseerijate peale. Hoonet, kus kongress töötas, piirasid mustsajalaste pikettide grupikesed, kes kutsusid õiendama arveid eesrindlike ameerika intelligentsi esindajatega. Ent kogu hirmutamissüsteem ei suutnud nurja ajada kongressi tööd. Nagu teatas mandaatkomisjon, registreerus kongressil 2823 osavõtjat, sealhulgas 83 ülikooli, kolledži ja instituudi esindajat. Kongressil viibis hulk välisriikide delegaate. Nõukogude teadlaste, kultuuritegelaste ja kunstnike delegatsioon Nõukogude Kirjanike Liidu peasekretäri Fadejevi juhtimisel võeti vastu harukordse soojuse ja südamlikkusega.

Arvukad esinemised, kongressil vastuvõetud manifest ja resolutsioonid näitasid veenvalt, et ameerika rahva laiad massid mõistavad otsustavalt hukka Ühendriikide valitsevate ringkondade poolt teostatava uue maailma-

sõja ettevalmistamise kampaania. „Ühendriikide rahvas,“ ütles ülikooli professor John Debour, „tahab nagu kõigi teiste maade rahvadki rahu. Nende rahutahe on nii suur, et iga sammu sõja poole tuleb maskeerida samana rahu poole. Isegi Põhja-Atlandi pakti — seda peamist sõjaliitu — serveeritakse Ameerika rahvale abinõuna, mis on suunatud rahu kindlustamisele...“

Oma suures kõnes, mis võeti koosolijate poolt vastu määratu vaimustusega, häbimärgistas kirjanik Fadejev sõjaõhutajaid, kes külvavad vaenu ja mürgitavad oma inimvihkamise ja rassiteooriatega lojaalseid suhteid kahe suurriigi vahel. Kummutades Nõukogude riigi vaenlaste poolt levitatavat laimu Nõukogude Liidu „isoleeritusest“, jutustas Fadejev sügavast lugupidamisest, mida nõukogude rahvas tunneb kõige eesrindliku ja progressiivse vastu, mida on loonud ameerika kultuur. „Inimeste jõupingutused,“ ütles Fadejev oma kõne lõpposas, „tuleb ühendada lihtsate inimeste määratu suurte masside liikumisega kõigis maailma maades, selleks et võidelda rahu eest ja sõjaõhutajate vastu.“ Ameerika teaduse ja kultuuritegelaste kongressi otsustes on öeldud:

„Teha kõik mis võimalik Uhinunud Rahvaste organisatsiooni kui suurima rahulootuse tugevdamiseks.

Koos töötada kõigi teiste rahu eest võitlevate liikumistega kogu maailmas.

Jätkata kongressi poolt alustatud tööd selleks, et mobiliseerida avalikku arvamust võitlusele rahu säilitamise eest.“

Seoses öelduga otsustati kongressil asutada kultuuri ja teaduse alal töötajate komitee üldise rahu kaitseks, kes hakkab juhtima Ühendriikide valitsuse ja Uhinunud Rahvaste tähelepanu kongressi poolt vastuvõetud otsustele ja hakkab organiseerima ka aktiivset kampaaniat võitluseks rahu eest.

*

Rahvamassid, kes on siiralt huvitatud rahu kaitsemisest, koonduvad üha tihedamini võitluseks sõjaõhutajate vastu. Sõltumatult rahvuslikust kuuluvusest, usust ja veendumusist ühinevad inimesed võitluseks kõrge rahuaate eest. Kõikides riikides toimuvad koosolekud ja miitingud, kongressid ja konverentsid, korraldatakse rahupooldajate võimsaid demonstratsioone. Kõikjal tekivad komiteed rahu kaitseks, kes ühendavad laiu rahvahulki.

Paljudes riikides toimub allkirjade kogumine petitsoonidele ja deklaratsioonidele rahu kaitseks. Ilmekaks näiteks rahujõudude kasvust Inglismaal on 960 tuhande Lancashire ja Cheshire tööliste resolutsioon, mis saadeti Leningradi töötajatele ning Birminghami ja Coventry töötajate läkitus Sverdlovski töötajatele. Need läkitused tunnistavad kõige paremini proletariaadi rahvusvahelisest solidaarsusest, töötajate internatsionalismist, nad on veenvaks näiteks piiritaguste töötajate siira sõpruse kasvust Nõukogude riigi kangelasliku tööliklassi vastu.

Nõukogude Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia rahvaste sõprus on kestva ja kindla rahu kõige paremaks tagatiseks.

Kapitalistlikes riikides võtab üha enam hoogu ja ulatust streigiliikumine

sõjaõhutajate ja Põhja-Atlandi sõjalis-agressiivse liidu vastu. Aktiivset tegevust võitluses rahu eest avaldavad töötavad naised, kes, ühinenud Rahvusvahelisse Demokraatlikku Naisföderatsiooni, on andnud esimesel rahvusvahelisel naiskongressil püha töötuse, võidelda rahu kindlustamise eest. Rahvusvahelise naistepäeva puhul toimunud Pariisi naiste mittingust Buffalo staadionil võttis osa üle 30 000 inimese, et väljendada oma vankumatut tahet võitluseks rahu ja demokraatia eest, tahet ühtsuseks võitluses uue sõja õhutajate ja nende käsikute vastu Prantsusmaal. Eugénie Cotton, esinedes kõnega Rahvusvahelise Demokraatliku Naisföderatsiooni 80 miljoni liikme nimel, ütles: „Iga aasta astuvad naised rahvusvahelisel naistepäeval välja oma nõudmiste kaitseks. Käesoleval aastal ületab üks ülesanne kõik teised. See ülesanne on rahu kaitsmine. Kui kõik naised astuvad välja sõjaõhutajate vastu, jääb sõda tulemata. Sõda ei ole paratamatu.“

Jeanette Vermerche rõhutas oma kõnes Nõukogude Liidu otsustavat osa hitlerliku Saksamaa purustamisel ja Euroopa rahvaste vabastamisel fašistlikust ikkest ning Nõukogude Liidu traditsioonilist rahupoliitikat. „Kunagi,“ ütles ta, „ei anna prantsuse emad oma poegi selleks, et saata neid sõtta Nõukogude Liidu vastu!“ Vermerche kutsus prantsuse naisi palavalt üles ühinema võitlusega rahu kaitseks. „Võitluses rahu eest,“ ütles ta, „ei tunne prantsuse naised hirmu ega säästa oma jõudu!“

Võimsalt kõlas rahupooldajate hääl kultuuritegelaste kongressil Wroclawis 1948. a. oktoobris.

Tähtsaks etapiks jõudude ühendamisel, kes võitlevad aktiivselt kindla rahu ja rahvaste julgeoleku eest oli rahupooldajate ülemaailmne kongress Pariis 1949. a. aprillis.

Imperialistlik reaktsioon püüdis vähendada kongressi ulatust ja poliitilist tähtsust, piirata temast osavõtjate arvu. Ent kiuste reaktsiooni poolt rakendatud takistusile, demonstreeris rahupooldajate ülemaailmne kongress Pariisis veenvalt, millist grandioosset mastaapi on omandanud rahupooldajate liikumine. Häbimärgistades siseminister Jules Moch'i, kes keeldus andmast viisasadid paljude riikide delegaatidele, ütles kuulus teadlane Frederic Joliot Curie: „Tõde matkab ilma viisadeta.“ Ja tõesti, rööbiti Pariisi kongressiga leidis aset sadade välisdelegaatide istung Prahhas, kes ühinesid üksmeelselt Pariisis vastu võetud otsuste ja resolutsioonidega.

Pariisi ja Prahasse tulid erinevate töekspidamiste ja poliitiliste vaadeteveendumustega inimesed, kuid sõltumata rahvuslikust kuuluvusest, nahavärvusest, kutsealasest tegevusest ja usundlikest veendumusist, sõitsid nad kohale, et anda oma panus rahu päästmisel.

Kongressil olid esindatud sellised suured organisatsioonid, nagu Ulemaailmne Ametiühingute Föderatsioon, kes ühendab praegu oma ridades üle 70 miljoni töölise ja teenistuja, Rahvusvaheline Demokraatlik Naisföderatsioon, kuhu kuulub 80 miljonit liiget, Ulemaailmne Demokraatlik Noorsoo Föderatsioon, kes loendab 50 miljonit noort töölise, õppurit, haritlast, talu-

poega, Rahvusvaheline Uliõpilasliit, kelle organisatsioonid on 54 riigis, endiste poliitvangide rahvusvaheline föderatsioon 10 miljoni inimesega, Rahvusvaheline ajakirjanikkude organisatsioon ja paljud teised rahvusvahelised demokraatlikud koondised ja keskused. Kokku oli Pleyelle'i saalis 1784 delegaati ja lisaks neile 380 Prahast, kes esindasid 72 maad ja 600 miljonit inimest.

Kongressil olid esindatud töölisklass, talurahvas, kogu maailma teaduse, kunsti ja kultuuri juhtivad tegelased.

Rahupooldajate ülemaailmne kongress Pariisis kujunes tribüüniks, kus kostis kõikide rasside ja rahvuste hääl, keda ühendab üks üllas püüdlus — päästa inimkond ja tsivilisatsioon kaasaegseist kannibalidest, kes erinevad möödunud aegade inimsööjaist vaid inimese hävitamise viimistletuma tehnika poolest.

Sõjaõhutajaid on armetu käputäis. Mida kaugemale, seda enam nad tunnevad oma moraalset isoleeritust. Nad on sunnitud varjama oma tõelisi plaane, manööverdama ja laimama, et näidata end kaitsva poolena. Kuid see labane trikk on võetud löödud agressorite tolmunud arsenalist. Inimkond ei ole unustanud, et hitlerid ja göbbelsid vallandasid Teise Maailmasõja hüsteeriliste manamiste varjukatte all, et nad olevat sunnitud end kaitsma „punase hädaohu vastu“. Need võtted ei päästnud mineviku agressoreid. Nad ei päästa uusigi pretendentide maailmavalitsemisele. Inglise reaktiooniline ajaleht „Daily Mail“ kisendas jõuetus raevus, et Pariisi kongress on „kommunistide kätetöö“ ja selle teesi „tõestamiseks“ kirjutab: „Vastavalt kommunistide avaldustele see kongress ei ole kommunistlik, ent on küllaltki imelik, et iga kord, kui mainitakse Stalini nime, kõik kongressist osavõtjad avaldavad oma piiratud rõõmu.“

Tagurlased ei saa muidugi aru, et rahukongress, kus olid üliõpilased ja füüsilise tööga tegelevad inimesed, naised ja noored, vaimulikud ja kommunistid, talupojad, kirjanikud ja teadlased, võttis vaimustusega vastu Stalini nime, kuna Stalin on rahvaste südametunnistuseks, on rahuaadete sümboliks ja kehastuseks. Stalin on kõigi rahvaste helge tuleviku, on demokraatlike vabaduste kehastus, Stalin — see on kogu edumeelse inimkonna särav lootus, Stalini nimega on seotud inimkonna suured võidud reaktiooni üle.

Stalini proklameeritud ideed, rahu, demokraatia ja vabaduse ideed vallutasid inimeste südamed Pleyelle'i saalis ja kogu maailmas. Rahu idee ühendas hiina ajaloolast Go Mo-žo'd, USA peaprokurööri asetäitjat Rogge't, soomlast Väinö Melттіt, kahe Nõukogude Liidu kangelase ema Ljubov Kosmodemjanskajat, neegerlaulja Paul Robesonit ja vaimulik Hewlett Johnsonit.

Harukordse vastuvõtu osaliseks sai Ameerika delegaat — kuulus neegerlaulja Paul Robeson. Saalis puhkenud ovatsioon oli poolehoiu ja sümpaatiavalduseks diskrimineeritavatele Ameerika „värvilistele“, kelle nimel esines Robeson. Ta ütles erutatult, et 14 miljonit USA neegrit mõistavad valjult hukka ameerika monopolistide sõjaplaane. „On võimatu,“ ütles Robeson, „et meie võtaksime osa sõjast riigi vastu, kes ühe põlvkonna jooksul andis

tagasi kogu maailma sadadele miljonitele rõhutatud inimestele inimväärikuse tunde.“

Ei olnud sellist delegaati Pleyelle'i saalis, kes oleks jätnud mainimata Nõukogude Liidu teeneid inimkonna ees. Ulemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni sekretär Kitty Hookham, esitades näiteid noorte võitlusest mitmesugustes maailma maades ütles:

„Maailma demokraatlikud noored ei võitle kunagi meie vendade ja õdede vastu Nõukogude Liidust ja rahvademokraatia maadest... Rahukaitsjate ühtsus tagab rahuürituse võidu. Koos me suudame anda vastulöögi sõjaõhutamaile, koos me kindlustame rahu säilitamise. Meie jõud, ühinenud rahvaste jõud, ületavad mitmekordselt nende jõud, kes taotleavad sõda.“

Keskse koha kongressi töös moodustas sm. Fadejevi kõne, mille lõppemisel saalis puhkesid kauakestvad kiiduavaldused. Hiilgavalt ülesehitatud ja argumenteeritud, illustreeritud veenvate faktidega, oli Nõukogude delegatsiooni juhi ettekanne piisutavaks hoobiks kaasaegseile sõjaõhutamaile, kutsudes samas rahvaid üles valvusele ja purustava vastulöögi andmisele inimkonna alatuile vaenlasile.

Rääkides USA plutokraatide sõjalisest ettevalmistusist, sõjabaasidest, aatomirelvast ja Põhja-Atlandi paktist, peatus Fadejev sõjaõhutamaite ideoloogilisel ettevalmistusel ja seoses sellega 1948. a. New Yorgis ilmunud William Fogti raamatul „Tee pääsemisele“. Fogt, lähtudes Malthuse „Maakera ülerahvustamise“ ebateaduslikust teoriast, mis peab vältimatuks nälga, epideemiaid ja sõdu, püüab rakendada seda „teooriat“ rahvaste kaasaegses olukorras. Ta soovitab sellepärast Euroopa elanikkonna arvu vähendamist, ja mitte ainult Euroopas! Selline on õieti Fogti suhtumine kõigisse teistesse rahvastesse. „Kõige hirmsamaks tragöödiaks Hiinale,“ kirjutab see inimsööja, „oleks praegu elanikkonna suremuse vähenemine.“ Kuid Fogt ei seisa üksi, tal on mõtte- ja ideekaaslasi. Eugen O'Neille avaldab: „Inimrassil on juba aeg kaduda maa pealt ja anda sipelgatele võimaluse muuta maailma asustamiskõlblikuks,“ või Henry Milleri mõtteavaldused: „Ma loodan ja usun kindlalt, et kogu tsiviliseeritud maailm pühitakse maa pealt lähema sajandi jooksul.“

„Kellele pole selge,“ ütles Fadejev, „et nende vaadete jutlustamisega jätkatakse meie päevil inimvihkavaid rassiteooriaid, mis, arendades inimestes madalaid instinkte, on omakasupüüdlikele inimestele vajalikud selleks, et kiskuda inimkonda sõtta.“

Milleni viib selline nihilism, kui mitte kuritegevuse soodustamisele ja surmainstinktide ergutamisele. Selle kohta annab ilmeka pildi USA tänapäev. Ameerika Uhendriikide föderaalne juurdlusbüroo 14. märtsil 1949. a. avaldatud andmeist nähtub, et USA-s langes 1948. a. iga päev keskmiselt 36 inimest mõrvarite ohvriks, iga 24 tunni jooksul pandi toime 463 autovargust.

Kõige rahutukstegevam on föderaalne juurdlusbüroo aruandes sisalduv märg, et kuritegevus on 1948. a. järsult suurenenud sõja-eelsete aastatega võrreldes, mõrvade osas 14,1%, röövimiste — 8,9% jne.

Nii kasvatatakse USA-s teadlikult üles demoraliseerunud noorsugu, nii

õhutatakse sõjalist psühhoosi ja hüsteeriat, valmistatakse ette uueks maailmasõjaks.

Kuid inimkond ei jää osavõtmatuks ja passiivseks pealtvaatajaks monopolide poolt sepitsetavale draamale.

„Ma kutsun kõiki kultuuritegelasi üles,“ hüüdis Fadejev, „tõstma humanismi võimsat häält... sõjaõhutamajate vastu... Me oleme kohustatud tõstma häält naiste-emade huvides, kes sünnitavad meie poegi ja tütreid. Me oleme kohustatud tõstma häält meie poegade ja tütarde nimel, sest meist sõltub nii nende elu, kui ka nende moraalne tulevik.“

Lõpetades oma kõnet, ütles vene kirjanik: „Rahupooldajate ülemaailmne kongress näitab, kui vääramatu jõud on kultuuritegelastel, kui nad on ühinenud miljonite füüsilist tööd tegevate inimestega... Teadku uue sõja sepitsejad: maailma rahvad võivad vihastuda ja neid karmilt nuhelda!“

Rahupooldajate ülemaailmne kongress Pariisis on tõsiseks saavutuseks rahvaste võitluses rahu eest. Tema otsused loovad rahvaste püüdlusile rahu poole organisatsioonilist ja praktilist alust. Rahujõudude mobiliseerimise ja ühendamise eesmärgil loodi alaline komitee. Otsustav võitlus agressiooni iga laadi avalduste vastu, sõjapropaganda ja kolmanda maailmasõja vallapästmise katsete vastu, kõikide jõudude rakendamine rahu säilitamiseks — nii näeb välja komitee tegevuse üldkava. Komitee hakkab jätkama Pariisis ja Prahas alustatud tööd. Ta hakkab kooskõlastama tegevust, arendama sidet ja vahetama informatsiooni ja kogemusi kõigi rahvusvaheliste, rahvuslike ja kohalike organisatsioonide vahel, kes tegutsevad rahu kaitseks. Komitee seab endale ühtlasi eesmärgiks osutada agressiooni ja rõhumise ohvritele igasugust abi.

Kõikide kollektiivsete ja individuaalsete ürituste toetamise otstarbel, mis on suunatud rahu kaitsmisele, otsustati ülemaailmsel kongressil välja kuulutada iga-aastased rahvusvahelised preemiad parimate kinofilmide, kirjanduse- ja kunstiteoste eest, mis soodustavad rahu kindlustamist rahvaste vahel.

Keskne mõte, mis läbis kongressi otsuseid, oli püüe võimalikult laiemalt ühendada kõik rahujõud, kes tegutsevad praktiliselt selles suunas.

Ülemaailmse kongressi manifestis on rahu kaitsmise ülesanded tihedalt seotud rahvaste demokraatlike vabaduste ja sõltumatuse kaitsmise ülesandega. Rahupooldajate vahetud nõudmised näevad ette aatomirelva keelamist, suurriikide relvastatud jõudude ja sõjakulutuste vähendamist, rahvaste enesemääramise õiguse, kui rahu ja vabaduse põhitingimuse, tagamist, kõikide rahvaste rahuliku koostööd.

Rahupooldajate ülemaailmne kongress märkis avalikult fakti, et rahvad on lakanud olemast passiivsed ning kavatsevad aktiivselt ja konkreetselt osa võtta ühisest üritusest.

„Rahupooldajate ülemaailmne kongress teatab, et rahu kaitsmine on maailma kõigi rahvaste asi. Me pöördume 600 miljonit naist ja meest ühendavate ühiskondlike organisatsioonide nimel... kõigi rahvaste poole maa- keral ja ülemaailmselt neile: „Julgust ja veel kord julgust võitluses rahu eest! Me

oleme suutnud koonduda. Me oleme osanud üksteist mõista. Ja me avaldame oma valmisolekut ja tahet võita see võitlus rahu eest, võitlus elu eest."

Manifesti sõnad, et „rahu kaitsmine on maailma kõigi rahvaste asi“ on leidnud palavat vastukaja. Juba on 72 riigis loodud organisatsioonid rahu kaitseks, kellega alaline komitee peab tihedat kontakti. Seevastu reaktsiooni ridades valitseb suurim hämmastus ja masendatus. USA räuskava militarismi riigisekretär Acheson pidi hambaid kiristades tunnistama, et „rahupooldajad on võitnud esimese lahingu rahu eest“.

Rahvamassid terves maailmas tõusevad üles sõjasütitajate vastu. Kapitalistlikes riikides leiavad rahu kaitseks aset demonstratsioonid, koosolekud ja miitingud. Korraldatakse protestistreike ja meelevaldusi. Oma kirjades, petitsioonides ja resolutsioonides mõistavad töötajad teravalt hukka agressiivseid imperialistlikke plaane.

Itaalias koguti 8 miljonit allkirja Põhja-Atlandi pakti vastu. Ettevõteteis ja asutuses luuakse rahupooldajate komiteed. Pariisi kongressi lõppemise eel toimus avaral Buffalo staadionil suur miiting rahu kaitseks. Kiuste kümneile tuhandele politseinikele, vabariikliku julgeoleku salkadele ja sandarmeeria üksustele, saabusid Buffalo staadionile „rahukaravanid“ Prantsusmaa kõigist nurkadest, Hollandist, Belgiast, Itaaliast. Staadionil ja ümberolevail tänavail ja väljakuil oli 500 000 inimest. Kolonnide kohal lehvitsid punased lipud, loosungid, transparendid. Üldist vaimustust kutsus esile Moseli metallurgide kolonn, kelle plakatil oli kirjutatud „Meie ei volitanud Shumanit alla kirjutama Põhja-Atlandi pakti“. Saabus partisanide rahukaravan Toulousist, kelle pikk teekond viis Oradour-Sur-Glani kaudu, asustuse, mis põletati maani maha fašistlike julmurite poolt. Oradour-Sur-Glani tapeti viimne kui mees, viimne kui naine, lapsed heideti põlevaisse majadesse. Ja nüüd kandsid Toulousi partisanid loosungit, millega ühinevad kõik prantsuse patrioodid: „Endised partisanid ei hakka sõdima Stalingradi kangelaste vastu nende poolel, kes hävitasid Oradouri!“.

Kui staadionile saabus orvukeste kolonn, kelle vanemad mõrvati fašistide poolt, võidi plakateil lugeda laste käekestega kirjutatud sõnu „Meie tahame rahu. Tahame elada!“. Siis tõusis tribüünile progressiivne ameerika kirjanik Howard Fast ja pöördus rahva poole: „Teie jääte elama, teie ja need lapsed, kuna maailmas on Nõukogude Liit!“

Nõukogude Liidu poole on lootusega pööratud kõigi maade lihtsate inimeste pilgud. Rahvad teavad, et Nõukogude Liit on kõige leppimatum, otsustavam ja järjekindlam rahu kaitsja.

Päästnud inimkonna hitlerismi surmaohust, seadis Nõukogude Liit pärast fašistlike jõudude purustamist endale peamiseks ülesandeks rahu säilitamise ja tugevdamise rahvaste vahel. Juba 1944. a. avaldas seltsimees Stalin: „Võita sõda Saksamaa vastu tähendab teostada suur ajalooline ülesanne. Ent sõja võitmine ei tähenda veel rahvaste püsiva rahu ja kindla julgeoleku tagamist tulevikus. Ülesanne ei piirdu sellega, et sõda võita, vaid seisab ka selles, et teha võimatuks uue agressiooni ja uue sõja tekkimine kui mitte jäädavalt, siis vähemalt kestvaks ajavahemikuks.“

Suure Lenini-Stalini partei ümber ühinenud nõukogude inimesed andsid hiljuti uue tähtsa panuse rahu eest võitlemise üritusse. Uleliiduline rahupooldajate konverents Moskvas kujunes võimsaks demonstratsiooniks nõukogude rahva tahtest kaitsta rahu. Nõukogude inimeste hääl, mis kutsub demokraatlikke jõude liituma võitluseks sõjaõhutajate vastu, kõlas Moskva konverentsil erilise jõuga.

Ametiühingute Maja Sammassaalis võis 25.—27. augustini näha kuulsaid stahaanovlasi, eesrindlasi põllumajanduses, töotajaid kultuuri, teaduse ja kunsti alal, külalisi rahvademokraatia maadest, Ameerika Uhendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste riikide progressiivseid delegaate, kohale olid saabunud saadikud kaugest Aafrikast ja Hiinast. Oma lühikeses avakõnes ütles ettevalmistava komitee esimees, akadeemik Grekov: „Nõukogude rahvas oskab sõdida, ta ei karda sõda, ta ei palu rahu, vaid võitleb rahu eest, kindla rahu ja miljonite lihtsate inimeste demokraatliku elu eest.“

Kõnega „Rahu kaitsmine ja võitlus uue sõja õhutajate vastu“ esines kirjanik Tihhonov. Kõneleja meenutas rahupooldajate ülemaailmse Pariisi kongressi manifesti sõnu, milles rõhutati, et rahu kaitsmine on maailma kõigi rahvaste asi. Sm. Tihhonov rõhutas, et nõukogude inimesed on uhked oma Nõukogude riigi välispoliitika üle ja tervitavad kogu hingest seda rahupoliitikat, mis kaitseb mitte ainult Nõukogudemaa huviseid, vaid ka kogu eesrindliku inimkonna huviseid. Kui kõneleja mainis seltsimees Stalini nime, mis ühesuguse jõuga kõlab kõigis keeltes üleskutsena tõelisele sõprusele rahvaste vahel, korraldasid kõik saalis viibivad delegaadid ja külalised tormilise ovatsiooni Nõukogude riigi ja kogu maailma töötava rahva suurele juhile. „Nõukogude inimene,“ ütles sm. Tihhonov, „on suurim töötaja, kes nihutab mägesid paigast, ehitaja ja metallurg, uue kommunistliku ühiskonna suurepärase looja, sõjapäevil aga suurim sõjamees, ning häda sellele, kes peaks julgema rõvelliku sissetungiga segada tema rahulikku tööd.“ Kõneleja sõnad „julgust ja veel kord julgust võitluses rahu eest“ võeti koosviibijate poolt vastu kestvate kiiduavaldustega.

Sõnavõttudest võtsid osa paljud delegaadid, kes avaldasid oma piiritut ustavust Nõukogude Liidule, rahvaste rahu, õnne ja vabaduse võitmatule kantsile, ja lubasid kogu jõuga tugevdada rahurinnet kogu maailmas. Moskva tehase „Kalibr“ tuntud meister, Stalini preemia laureaat N. Rossiiski, kõneldes Nõukogude riigi suurtest edusammudest, ütles: „Ma tean kindlasti, et see, mis on tehtud minu kätega, et kõik see, mis on tehtud miljonite teiste samasuguste nõukogude töötajate käega, läheb meie suurepärase kodumaa edasise tugevdamise heaks, läheb rahu edasise kindlustamise heaks kogu maailmas.“

Kirjanik Vanda Vassilevskaja meenutas oma tulises kõnes hiljutisi sõja-aastaid, õudusi ja viletsusi, mida tõid rahvastele saksa fašistlikud rõõvvalitajad. Ta ütles: „Ja kui me nüüd räägime sõjast, kisendab iga soon minu kehas, iga veretilk minu südames, kõik, mis minus on — ei iialgi enam, ei iialgi enam!“

Väga soojalt võtsid konverentsil viibijad vastu Prantsuse Kesk-Aafrika

Demokraatliku Ühenduse peasekretäri, ülemaailmse rahupooldajate kongressi alalise komitee asepresidendi Gabriel d'Arbousier'i, kes luges ette ülemaailmse rahupooldajate kongressi komitee deegaatidele.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia president professor H. Kruus kõneles määratu suurest progressist, mis Nõukogude Eesti on kogu Nõukogude Liidu abiga saavutanud kõigis rahvamajanduse harudes, kirjanduses, teaduses ja kunstis. Professor Kruusi sõnu, et „meie vastuseks sõjaõhutajaile on kangelasliku rahva loov töö, töö, mis on suunatud meie Nõukogude riigi, kogu maailma rahu ja julgeoleku vankumatu kantsi võimsuse tugevdamisele!“ kroonis kestev aplaus.

Välismaa deegaatidest esinesid kõnedega itaallane Pietro Nenni, Bulgaaria tuntud ühiskondlik tegelane Stela Dragoičeva, Canterbury peakiriku eestseisja Hewlett Johnson, Korea Rahvakogu esimees Ho-Hon ja teised.

Kolm päeva kõlasid Moskva Kolonnide Saali tribüünilt liiduvabariikide ja väliskülaste esindajate julged ja veenvad sõnad, kes väljendasid oma tulist taht ja valmisolekut võidelda aktiivselt püsiva rahu ja demokraatia eest, mis vastab täielikult kogu maailma lihtsate tööinimeste elulistele huvidele.

Uleliiduline rahukonverents valis üksmeelselt Nõukogude rahukaitse komitee koosseisu 79 inimest, kelle hulgas on väljapaistvad teadlased, tuntud stahaanovlased, kirjanikud, heliloojad, kunstitegelased, ametiühingute ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajad. Üksmeelselt võeti vastu läkitus ülemaailmse rahupooldajate kongressi alalisele komiteele Pariisis ja kõigile rahukaitse liikumisest osavõtjaile kõigis maades. „On möödunud aeg,“ lausub läkitus, „kui imperialistidel läks korda petta rahvahulki ja hoida saladust, mis ümbritseb kuritegelike sõdade sündi. Nüüd saavad rahvad aru agressorite kavatsuste olemusest ja näevad selgesti, et sõjaõhutajad pole need maailma saatuse juhtijad, keda nad endast tahavad kujutada; rahvad kujutavad endast nüüd sellist jõudu, mis suudab imperialistide kuritegelikke kavatsusi nurja ajada ning rahuüritust kaitsta.“

Rahukaitse üritus nõuab masside üha suurenevat organisatsioonikindlust, üha suuremat ühtsust ja monoliitsust, liikumise kasvavat võimsust. Oma tuntud üleskutses ülemaailmse rahupooldajate kongressi alaline komitee, pöördues kõigi maade rahvahulkade poole, kutsus neid üles 2. oktoobril läbi viima rahvusvahelist rahupäeva.

„2. oktoobril ütlete te sõjale „ei“! Kõigi maade mehed ja naised demonstreerivad sel päeval rahupooldajate vääramatut jõudu! Meie, ütlevad nad, keeldume kandmast ülejõukäivate, üha suurenevate sõjaliste eelarvete koorimat! Me nõuame lõpu tegemist rahvaste rahvusliku sõltumatuse ja vabaduste rikkumistele!“

Läkituse 2. oktoobri puhul avaldas Ulemaailmne Ametiühingute Föderatsioon, paljud rahupooldajate rahvuslikud ja rahvusvahelised komiteed, keskused, organisatsioonid.

Sellises olukorras saabus 2. oktoober 1949. a., mil 72 maa rahvad demonst-

reerisid oma ühtsust, valvsust ja oma võimet nurja ajada sõjaõhutajate plaanid. Sel päeval avaldasid kogu maailma vabadustarmastavad rahvad veelkord oma üksmeelset toetust Nõukogude Liidu programmile, mis on suunatud rahu ja julgeoleku kindlustamiseks.

2. oktoobril — kogu maailma rahupooldajate võitlusjõudude vaatluspäeval — iga sellest liikumisest osavõtja nägi taas rahurinde eesotsas Nõukogude Liitu, kommunismi ehitavat suurriiki, kes oma määratu suurt majanduslikku ja poliitilist potentsiaali, oma eesrindliku teaduse ja kultuuri saavutusi on andnud töötajate hüvangu kaitseks, kindla ja kestva rahu saavutamiseks.

2. oktoobril kogunesid töötajad kõigis maades koosolekutele ja miitingutele rahu eest, inglise-ameerika sõjaõhutajate inimvaenulike plaanide vastu võitlemise tähe all. Rahvusvaheline rahu eest võitlemise päev näitas uue jõuga demokraatliku imperialismivastase leeri kasvanud aktiivsust ja võimu, tema võimet kindlustada kestvat rahu, hoolimata sõjaõhutajate salakavalatest sepitsustest.

Sel ajal, kui rahupooldajad kapitalistlikes maades tähistasid rahvusvahelist rahu eest võitlemise päeva politsei repressioonide ja terrori õhkkonnas, pühitsesid sotsialismi teele asunud rahvademokraatia maade töötajad ning oma vabadusvõitlust lõpule viiv suur Hiina Rahvavabariik seda päeva uute tootmissaavutuste õhkkonnas, laiade rahvahulkade monoliitsuse ja ühtsuse õhkkonnas. Rahvademokraatia maade ja hiina töötajad demonstreerisid sel päeval uuesti oma palavat armastust Nõukogude Liidu vastu, suure Stalini vastu, kelle nimi on saanud rahu ja rahvaste sõpruse eest peetava võitluse lipuks.

Erilise jõuga demonstreeris oma valmisolekut rahuürituse kaitsmiseks Prantsusmaa, kus on tekkinud suurepärane rahu poolt hääletamise liikumine. Rahupooldajad pöörduvad elanikkonna kõige laiemate ringkondade poole, kutsuvad neid üles hääletama rahu poolt, lastes oma hääletusedelid ülesseatud hääletuskastidesse. Mõne päeva jooksul on see üritus omandanud massilise, üldrahvaliku iseloomu ja on kujunemas üldrahvalikuks referendumi, kus miljonid prantslased on andnud oma hääled ülla rahuaate kaitseks.

Kohe pärast Hiina Rahvavabariigi väljakuulutamist moodustati Hiina rahupooldajate konverentsil Hiina rahukaitse komitee, kelle esimeheks valiti tuntud ajaloolane Go Mo-žo.

Konverentsist osavõtjad võtsid vastu deklaratsiooni, milles öeldakse, et hiina rahvas võitleb otsustavalt agressiivse sõja vastu ja toetab üldist rahu.

„Hiina rahva ajalooline võit on uueks väga tugevaks löögiks imperialismi kogu süsteemile, see on ülemaailmse reaktsiooni ja sõjaõhutajate leeri uus lüüasaamine. See võit mitmekordistab rahu, demokraatia ja sotsialismi rinde jõudusid, keda juhib suur Nõukogude Liit“ („Pravda“ juhtkiri 5. okt. 1949).

Soome rahvusliku rahupooldajate kongressi tööst, mis algas 2. oktoobril, võttis osa ligi 700 delegaati. Väliskülaliste hulgas viibis Nõukogude delegatsioon eesotsas UAKN esimehe sm. V. V. Kuznetsoviga. Kongressil üksmeelselt vastuvõetud resolutsioonis öeldakse: „Tõestagem tegudes, et soome rah-

vas võib üksmeelselt ehitada rahulikku tulevikku koostöös teiste rahuarmastavate rahvastega."

Rahvusvahelist rahu eest võitlemise päeva tähistati kogu maailmas, kus tuhandetel meeleavaldustel oli kõigi inimeste huulil, kes esindavad parimat osa inimkonnast, üksainus sõna — „rahu“. Erimaade paljudes linnades tähistati rahupäeva demokraatlike organisatsioonide algatusel koosolekutega ja selleks eriti korraldatud näitustega, nõukogude kinofilmide demonstreerimisega, meeleavaldustega koloniaalsõdade vastu Indoneesias, Vietnamis, Malaias.

Eriti suurejoonelisteks kujunesid meeleavaldused rahupäeval rahvademokraatia maades. Sajad ja sajad tuhanded töötajad võtsid osa grandioosseist miitinguist Sofias, Varssavis, Budapestis, Prahas, Bukarestis ja Tiranas.

Rumeenia pealinna ülikooli väljakul korraldatud rahvarohkel miitingul rõhutas Rumeenia Üldise Töökonföderatsiooni esimees G. Apostol oma avakõnes Nõukogude Liidu eesrindlikku osa fašistlike röövvalutajate purustamisel Idas ja Läänes ja rahu kaitsmisel sõjajärgses olukorras. „NSVL,“ ütles G. Apostol, „on majakas, mis valgustab maailma rahvaste võitlust rahu ja vabaduse eest.“

Rahupäeval demonstreerisid võimsa Nõukogude riigi töötajad uuesti oma piiritud ustavust bolševike parteile, suurele Stalinile, üllale rahuüritusele. Nõukogude rahvad, ehitades kommunismi monumentaalset hoonet, oskavad eriti hinnata rahu. Nad mäletavad seda häda ja viletsust, mida Teine Maailmasõda tekitas kogu inimkonnale. Imperialistlike kiskjate jõledaile püüdlusile, uue sõja vallandamise katseile, seisavad terasvallina vastu maailma progressiivsete jõudude eesotsas Nõukogude riigi inimesed. Määratu suur on Nõukogudemaa, ent 2. oktoobril polnud sellist linna, asulat ega kolhoosi, kus Nõukogude inimesed ei oleks ütelnud oma otsustavat sõna rahu kaitseks.

Tiksi saarel ja Karpaadi elmäestikus, kaunis pealinnas Moskvas ja Kaukaasia aulides, kõikjal kostis kommunistliku ühiskonna ehitajate selge ja veenev hääl. Seda, mida mõtleb 200-miljoniline suur nõukogude rahvas, ütlesid teadlased, kolhoosnikud, söekaevurid, üliõpilased, treialid, naised ja noored, bolševikud ja parteitud, venelased, usbekid ja eestlased, keda ühendab nõukogude innustav patriotism, poliitilis-moraalne ühtsus, nõukogude rahvaste viljastav sõprus.

Moskva linna töötajate ülelinnalisel miitingul vastuvõetud resolutsioonis on öeldud: „Anglo-ameerika imperialistid teostavad uue sõja palavikulist ettevalmistust. Ent imperialistide salakavalatele püüdlustele seisab vastu rahukaitsjate võimas tahe.“

Kõigi rahvaste vabaduse ja demokraatia, rahu ja julgeoleku kindlaks kantsiks on võimas Nõukogude Liit. Nõukogude valitsus teostab kindlalt ja järjekindlalt rahupoliitikat.

Rahvusvahelisel rahu eest võitlemise päeval avaldame me Moskva ja Moskva oblasti töötajate nimel üksmeelselt, et me anname ka tulevikus kõik jõud rahu kaitseks, meie suure sotsialistliku kodumaa — rahu, demokraatia ja sotsialismi lipukandja — võimsuse ja õitsengu edasisele tugevdamisele."

Nende sõnadega ühineb iga nõukogude patrioot.

Rahvusvahelisel rahukaitsepäeval olid lipud heisatud ka noorimas liidu vabariigis — väikeses Eestis. Ka eesti töötajail, kellel on õnn osaks saanud elada ja töötada nõukogude korra avarais ja viljastavais tingimuses, on mille eest asuda võitluspostile, on mida kaitsta. Kogu vabariigis toimusid suured rahvakoosolekud, kus töötajad ütlesid, et nad tahavad anda oma igapäevase tööpanuse võitluses rahu eest, oma riigi majanduse ja kaitsevõime tugevdamiseks. Oma sõna rahu kaitseks ütlesid oma igapäevases töös tublid Tallinna Kalinini rajooni töötajad, kus kõnega rahvusvahelise rahupäeva tähistamisest esines EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. N. Karotamm.

Et rahuliikumine on võtnud harukordsed mõõtmed ka läänepoolkeral, tunnistavad sündmused kapitalismi kantsis — USA-s — endas, Kanadas ja peaaegu kõigis Ladina-Ameerika riikides.

11. septembril lõpetas oma töö Ameerika maade rahukaitsekongress Mexico. Kongressil, mis kestis terve nädala, viibis üle tuhande delegaadi Ladina-Ameerika maadest, Ühendriikidest ja Kanadast. Kongress töötas välja programmi rahvahulkade mobiliseerimiseks võitlusele rahu eest ning kuulas ära läänepoolkera maade tööliste, talurahva ja haritlaskonna esindajate kõned, kes mõistsid sõjaõhutajad valjult hukka.

Tuntud Tšiili luuletaja Pablo Neruda märkis oma kõnes, et hiljuti kutsusid kaks suurriiki enda juurde külla kaks Tšiili kodanikku: Ühendriigid kutsusid enda juurde Tšiili kindrali, et tutvustada teda Ameerika relvastusega, ja Nõukogude Liit kutsus Neruda osa võtma pidustustest, mis toimusid A. Puškini 150. sünni-aastapäeva puhul. „Need kaks kutset,“ ütles Neruda, „sümboliseerivad seda, mis praegu toimub. Olukord on säärane, et kui keegi pääseb dollarieesriide taha ja sõidab Ühendriikidesse, siis on selleks kindral, kelle eesmärgiks on tutvuda massilise hävitamise vahenditega. Samal ajal aga see, kes pääseb laimueesriide taha, millega püütakse ümber piirata uut maailma, mille eesotsas on Nõukogude Liit, näeb vaimu monumentaalset võitu ja lugupeidamist sajanditepikkuse inimkultuuri vastu, mille loomisest võtab osa kogu rahvas.“

Kongressi plenaaristungil 10. septembril võeti vastu rahukaitsemanifest, kus rõhutatakse, et sõda ei ole paratamatu, teda saab vältida. Seda läheb korda teha kogu maailma rahuarmastavatel rahvastel. Manifest nõuab agressiivsete blokkide hukkamõistmist ja sõjalistest ettevalmistustest loobumist; ta nõuab aatomirelva keelamist ja astub välja imperialistide võimutsemise vastu koloniaal- ja poolkoloniaalmaades.

Manifest kutsub üles otsustavalt võitlema rahu eest ja demokraatia kindlustamise eest.

Rahuliikumine kasvab ja paisub. Miljonid inimesed kogu maailmas veenduvad üha enam, et koondades oma jõude, toetudes Nõukogude Liidu võimusele, nad võivad edukalt purustada imperialistlike agressorite inimsööjalikud plaanid. Kõigi maade töötajate parimaks tagatiseks nende võitluses rahu

ja demokraatlike vabaduste eest on nende ühtsus, internatsionaalne solidaarsus, vastastikune mõistmine ja abistamine.

Võitlus rahu ja demokraatia eest teeb lõpu kapitalistlikule süsteemile. Ameerika Ühendriikide võimumehed ja nende kannupoisid pole võimelised möödunud sõdade õppetundidest õppima. Nad püüavad lämmatada rahu, demokraatia ja sotsialismi ideed oma vägagi küsitava toore jõu rakendamisega.

Nad ei taha aru saada, et ideed, vallutanud massid, muutuvad materiaalseks jõuks. Hitler sai sellest aru pärast seda, kui ta algas. Oleks parem pimedaltsündinud imperialistlikele ninameestele seda lihtsat tõe mõista enne seda, kui nad lähevad üle provokatsioonidelt hoopis riskantsematele tegudele. Tänapäeval on imperialistlikud avantüürid ohtlik mäng kapitalismi saatusega, tänapäeval, kus kõik teed viivad kommunismi poole.

Õpilaste kodused ülesanded ja iseseisva töö organiseerimine.

A. PINT.

Õppetöö organiseerimise põhivormiks alg- ja keskkoolis on tundklassis, kus õpetaja süstemaatiliselt käsitleb õpetatavat ainet, tarvitanud seejuures mitmesuguseid õppemeetodeid. Uhtlasi peab õpetaja õpetama lapsi iseseisvale tööle, kasutades selleks laialdaselt mitmesuguseid ülesandeid klassis ja kodus, vastavalt nende teadmiste hulgale, mis lastel on juba kindlalt omandatud. Nii on tunnustatud kodused ülesanded õppeprotsessi üheks lahutamatuks osaks, mis täiendavad õppeprotsessi põhivormi — tundi.

Nõukogude kooli kasvatustlikke ja hariduslikke ülesandeid saab täielikult lahendada ainult siis, kui klassitöö orgaaniliselt seotakse õpilaste individuaalse iseseisva tööga kodus.

Küsitakse, milles seisab siis koduste ülesannete hariduslik-kasvatustlik väärtus? Seda peab iga õpetaja enesele täpselt selgitama, kuna tema töö sõltub ülesande iseloomu määramisest.

Teaduste aluste omandamine on keerukas protsess, mis areneb teatud astmete kaupa, kusjuures omandatud teadmised vastavalt astmele kvalitatiivselt muutuvad, tõusevad kõrgemale astmele. Üheks selliseks vajalikuks astmeks on iga õpilase individuaalne iseseisev töö nende teadmiste kallal, mis on omandatud klassis.

Lenin nõudis kommunismi õppimist nii, et see ei oleks mitte mingi päheõpitud raamatutarkus, vaid põhimõtted oleksid õpilaste poolt läbi mõeldud. Kommunist on ainult lihtne hoopleja, kui kõik saadud teadmised ei saa tema teadvuses läbi töötatud.

Seda keerukat teadmiste iseseisva läbitöötamise ja nende sügava ja täieliku omandamise protsessi ei saa lõplikult teostada õppetunnis,

nagu seda paljud pedagoogid sageli mõtlevad. Asi seisab selles, et õppematerjali läbimõtlemine, põhjalik läbitöötamine ja kindel meeldejätmine, mis toimub tunnis, nõuab peale selle täiendavat individuaalset tööd.

Milleks on vaja seda individuaalset iseseisvat tööd kodus? Õpilaste iseloomu, arenemisastme, andekuse jne. tõttu omandavad õpilased tunnis teadmisi väga erinevalt. Üks sai antud tunnis kõigist hästi aru ja omandas materjali, teine sai ka aru, kuid ei jätnud hästi meelde, kolmandale ei selgunud mõningad materjali osad jne. Kõik nad lahkuvad ühest ja samast tunnist erinevate teadmistega. Järgmises tunnis aga võib esimene õpilane olla kolmanda õpilase kohal, s. t. et ta ei saa pakutava materjali mõnest osast aru, kuna see materjal on temale raskem kui eelmine. Sellepärast ongi vajalik igal õpilasel materjal kodus täiendavalt individuaalselt läbi töötada, kusjuures see täiendav töö peab toimuma tingimustes, mis võimaldaksid neil õppimist nende isiklikule arenemisastmele, andekusele ja huvile vastava tempoga. Selliseid tingimusi loob just nimelt kodune töö. Õpilased ise kinnitavad, et kui materjali kodus ise läbi loed ja kodused ülesanded läbi töötad, siis muutub kõik arusaadavaks ja selles seisneb koduste ülesannete tähtsus. Üks õpilane ütles vestluses meiega: klassis võib õpetaja mõne seletuse ära kuulata, kuid mitte aru saada, kuid kodus võib sellise arusaamatu osa üle nõutavalt selgusele jõuda. Nii töötab iga õpilane kodus selle osa materjalist täiendavalt läbi, mida ta oma individuaalsete omaduste tõttu ei saanud kindlasti ja põhjalikult omandada antud aine tunnis. Igal õpilasel on oma kerged ja rasked õppeained, õpilaste kirjutistes avaldub selgelt see moment.

Sellest järgneb, et ühele ja samale kodus läbitöötamiseks antud ülesandele lähenetakse iga õpilase poolt erinevalt, sest et üks aine võib olla õpilasele raske, teine kerge, üks huvitav, teine vähem huvitav. Uhte ainet ta õpib kauem, teist vähem jne. Sellepärast on individuaalne kodune töö mitmes suhtes väga erinev.

Näiteks — ühes ja samas koolis ja klassis töötas kaks õpilast ühe õppeaine alal. Üks õpilastest lahendas näiteks 6 aritmeetilist ülesannet 15 min., teine kulutas aga nendesamade näidete lahendamiseks 43 min. Kirjanduse alal töötas üks õpilane 45 min., teine õpilane 34 min. Vene keel — üks õpilane töötas kirjatöö kallal 1 t. 30 min., teine aga 30 min. Ajaloo peale kulutas üks õpilane 20 min., aga teine 1 t. 20 min. Kokkuvõttes töötas üks õpilane 2 t. 50 min., aga teine 3 t. 07 min. Vahe, nagu näete, pole üldiselt väga suur, kuid võttes üksikute ainete järgi, näeme, et iga õpilane organiseeris oma tööd vastavalt oma isiklikele iseäraldustele, huvidele ja teadmistele.

Need väikesed näited tõendavad, kui süvenenult me peame asuma iga õpilase koduse töö organiseerimisele, et tõeliselt saaksime juhtida õpilase vaimset arengut ja hariduse omandamise käiku.

Kodused ülesanded mõjuvad otseselt ka õpilaste edasijõudmisele.

Edasijõudmatute õpilaste uurimine on näidanud, et üheks tähtsamaks õpingutes mahajäämise ja teadmiste pealiskaudse omandamise põhjuseks on kas koduste tööde puudulik täitmine või nende mittetäitmine. Nii näiteks ühe keskkooli 7. klassis 13 mitteedasijõudvast õpilasest I õppeveerandil oli 11 mitteedasijõudjat neist, kes täitsid puudulikult koduseid ülesandeid või ei täitnud neid üldse. Siin on huvitav märkida seda, et koolis edasijõudvad õpilased kulutavad koduste ülesannete ettevalmistamisele 3—4—5 tundi, kuna aga mitteedasijõudjad kulutavad õppimiseks nimelt 1—1½ tundi ja isegi vähem. Järelikult töötavad mitteedasijõudjad palju vähem; selles seisnebki väga sageli mahajäämise põhjus.

Tõsi, tuleb arvestada ka teisi mitteedasijõudmise põhjusi, muuseas ka seda, kui õpilane ei võta tähelepanelikult õppetunnist osa, siis ei saa ta ka hästi valmistada koduseid ülesandeid, kui palju aega ta selleks ka kulutaks. Ometi rõhuv enamuse juhuseid räägib sellest, et mitteedasijõudvad õpilased täidavad koduseid ülesandeid puudulikult. Sellest siis järgnebki suur pedagoogiline ülesanne: leida teid, kuidas juhtida mitteedasijõudvad õpilased regulaarselt koduseid ülesandeid täitma.

Kodustel ülesannetel on määratu suur kasvatuslik tähtsus õpilase igakülgse arendamises:

1) Kõigepealt nad annavad kogemusi iseseisvaks vaimseks tööks; me teame, kui tähtis on see harjumus nõukogude kodanikule.

2) Kodused ülesanded kasvatavad harjumusi tööks raamatuga, arendavad süstemaatilist töökultuuri, kasvatavad kohustus- ja vastutus-tunnet usaldatud ülesannete täitmiseks. Koduste ülesannete täitmine arendab õpilases aktiivsust ja tahet igasuguste elus esinevate raskuste ületamiseks.

Õietiorganiseeritud kodune töö on tugevaks relvaks ka kommunistliku kasvatusel alal.

Tuleb märkida, et kõik õpetajad saavad väga hästi aru koduste ülesannete hariduslikust tähtsusest, kuid nende kasvatuslik osa jääb sageli varju. Ma küsitlesin paljusid õpetajaid, kas nad arvestavad praktikas sellega, kui nad koduseid ülesandeid annavad, milline kasvatuslik mõju on ühel või teisel kodusel ülesandel, kas nad kontrollivad neid ja sain vastuse: „Kui me kuidagi programmi suudaksime läbi töötada.“

Peab tähendama, et mõni õpetaja vaatab koduste ülesannete täitmisele kui abinõule programmi omandamiseks, kusjuures kasvatuslikud ülesanded kahe silma vahele jäävad.

Rõhutades seda koduste ülesannete tähtsust tahaksin veel kord märkida, et kodused ülesanded moodustavad tähtsa osa õppetöö kasvatuslikest ülesannetest ja et oma haridusliku ja kasvatusliku väärtuse säilitavad nad ainult sedavõrd, kuivõrd nad õppetunnist väljudes

toetuvad sellele ja uuesti õppetundi lülituvad, et võimaldada õpetajal kontrollida ja süstematiseerida õpilaste kodus omandatud teadmisi.

Omalt poolt avaldavad kodused ülesanded ka suurt mõju tunni sisule, selle ehitusele ja efektiivsusele. Nii ulatuslik on koduste ülesannete tähtsus.

Siirdume nüüd koduste ülesannete organiseerimise didaktilistele nõuetele. Kuna kodune töö on õppeprotsessi üks lüli, siis see tähendab ühtlasi, et ta peab üldiselt põhjenema neilesamadele didaktilistele printsiipidele, millele põhjeneb kogu nõukogude kooli kasvatus- ja õppeprotsess. Mis see tähendab? See tähendab kõigepealt, et kodustes ülesannetes tuleb säilitada õpetaja juhtiv osa. Peab säilima õppeaine teadlik omandamine, mis mobiliseerib selle printsiibikindluse ja teadmiste süstemaatilisuse, mida taotleb nõukogude kool. Meie võitleme süstematiseeritud teadmiste eest, nende teadmiste kindla omandamise eest tunnis. Sama eesmärgi peame endale seadma ka koduste ülesannete täitmise alal ja püüdma seda igakülgsest teostada. Teadmiste omandamine peab olema teadlik akt, mis toetub näitlikkusele ja äratub lastes vastavaid huve. Võrrelge koduste ülesannete täitmist tunniga. Tunnis meie võitleme näitlikkuse eest ja tunni ajalikkuse eest. Kas me mõtleme ka selle üle siis, kui anname koduseid ülesandeid. Ei. Meie tihti peale rajame kodused ülesanded mingitele teistele põhimõtetele, arvates, et need nõuded, mis meie tunnis silmas peame, kodustele ülesannetele ei kuulu; see aga on õppeprotsessi jäme moonutamine.

Edasi võtame niisuguse momendi nagu õpilaste vaimse töö iseseisvuse küsimus. On täiesti loomulik, et seda tuleb koduste ülesannete korraldamisel eriti silmas pidada, kuna kodus õpilased töötavad ilma õpetajata. Ka koduste ülesannete juures ei või unustada laste individuaalseid erinevusi. Ja lõpuks peavad kodused ülesanded aitama kaasa ka õpilaste vaimsele arengule, peavad aitama kujundada neis kommunistlikku ideoloogiat ja kommunistlikku moraali, mis on õppetunnigi tähtsamaid nõudeid. See tähtis ülesanne peab tungima kogu meie töösse koduste ülesannete organiseerimisel. Klassi ja koduse töö vahel oleva ühtsuse printsiibi silmaspidamisel ei või teiselt poolt unustada ka seda asjaolu, et kodune töö klassi tööst tunduvalt erineb.

Milles seisneb koduste tööde erinevus, millega meil tuleb arvestada vastavate ülesannete organiseerimisel?

1) Eeskätt olgu märgitud, et kodune töö toimub ilma õpetaja otsekohese juhtimiseta, kuid tema juhtiv osa peab säilima.

2) Kodune töö toimub väljaspool klassikollektiivi.

3) Ja lõpuks — kodune töö toimub eralistes, kodustes tingimustes, kus paljud momendid võivad häirida õpilaste tähelepanu. Kuid sellel on ka omad paremused. Õpilane võib siin rakendada temale omast töötampot ja kulutada iga aine peale niipalju aega, kuipalju just vaja. Nende erinevate asjaolude tõttu on kodustel ülesannetel ka omad

varjuküljed. Eriti nooremate õpilaste juures, kellede vaimne arene- mine veel küllalt kõrgel ei seisa, võib juhtuda, et töötades ilma eri- lise juhtimiseta võib õpilane ülesandest valesti aru saada ja seda viga- dega omandada; ta võib materjalisse suhtuda liiga pealiskaudselt või lihtsalt selle ilma arusaamiseta pähe õppida.

Teine hädaoht seisneb selles, et koduste ülesannete juures puudub õpetaja ja klassikollektiivi stimuleeriv tähelepanu, kusjuures seda puudust täiendavad veel tähelepanu segavad kodused tingimused. Seetõttu kannatab töötempo ja viib ilmaaegsele energia ja aja kulu- tusele.

Kolmas hädaoht seisneb koduste ülesannete sageli puudulikus kont- rollis. See kutsub esile nõrgemate õpilaste juures korratu ülesannete täitmise, või koguni koduste ülesannete mittetäitmise, õpetajale vale- tamise, mahakirjutamise jne. Niisugused nähtused tulevad ette pea- aegu igas koolis ja nende vastu tuleb võidelda otstarbekate vahendi- tega. Üks poisike jutustab: „Mis sellest siis on, kui ma tundi ära ei õpi, tuled kooli, küsid, kes lubab ülesannet maha kirjutada, õpilast 10 on nõus?“ Õpilased ütlevad tunnis ette, mõeldes selleks välja mitme- suguseid tingimärke. Näiteks, mõni kõhatab, kui vastaja õieti ei vasta, ehk nuuskab nina jne. Kirjalike tööde puhul annavad paremad õpila- sed oma vihikud edasi neile, kellel töö veel lõpetatud ei ole jne.

Nii elavad edasi traditsioonid, mis pole koolis lubatavad.

Vaatleme lähemalt didaktilisi nõudeid koduste ülesannete organi- seerimisel.

Koduseid ülesandeid võib anda vastavalt UK(b)P KK määrusele selles ulatuses, mis vastab õppekursuse läbivõtmisele. Koduseid üles- andeid ei või anda selle aine kohta, mis pole veel klassis läbi tööta- tud, peale mõne erandi.

Tundides tuleb materjal niivõrd kindlasti omandada, et õpilastel koduste ülesannete täitmisel ei tekiks arusaamatusi, valemõisteid, kujutlusi ja ekslikke arvamusi. See tähtsam põhinõue oli märgitud „Pravda“ artiklis „Meie koolist“ järgmiselt: „Õppetunnis peab õpi- lane materjalist aru saama ja tunnist peab õpilane lahkuma teatud hulga teadmistega.“

Kuid sellest nõudest astutakse meil sageli üle. Mõnikord antakse õpilastele koduseks läbitöötamiseks täiesti uut materjali, mis paremal juhusel väga pealiskaudselt, kuid sageli üldse ei ole klassis selgitatud. Õpilased ise ütlevad selle kohta järgmist: „Kui ma klassis aru ei saa- nud, siis kodus juba iseseisvalt ma sellest ammu ei suuda aru saada; või kui vanemad aitavad, siis küll.“ — „Istusin eile kaua füüsika kal- lal, kuna ma tunnis ei olnud küllalt tähelepanelik.“ Sarnased väljen- dused käivad punase niidina kõigist õpilaste ütlustest läbi.

Aga ka õpetaja võib materjali puudulikult selgitada, mistõttu õpi- lane kaotab palju aega ja lõpuks võib töö täitmata jätta, ehk täita seda vigadega. Ent see kõik ei räägi veel sellest, et õpilastele üldse ei või

üksikutel juhtudel koduseks iseseisvaks läbitöötamiseks anda sellist materjali, mis pole klassis veel läbi töötatud. See on mõeldav kõigepealt teadmiste iseseisva materjali kogumisena mingi konkreetse nähtuse uurimise eeltoona. Näiteks mitmesugused loodusnähtuste vaatlused. Hiljem võib kogutud materjalist tunnis jutustada, seda teoreetiliselt läbi töötada. Ka kirjandusliku teose lugemine võib alata ilma, et see klassis varem oleks läbi töötatud. Kuid selle kirjandusliku teose lähem tundmaõppimine peab toimuma ainult tunnis. Materjaliga tutvumine tunnis peab seotud olema tema esialgse kinnistamisega mälus. Ka siin teevad õpetajad vigu, mõeldes, et õpilased said neist hästi aru, mistõttu pole vaja korrata klassis läbivõetut ja jätavad materjali lõpliku omandamise ja kindlustamise täiesti koduse töö ülesandeks. See on õpilasele liiga koormav. Materjali selgitamist ei või lahutada selle omandamisest ja meelespidamisest. Tuleb hoolitseda, et selgitatud materjal kindlustataks mälus.

Sellepärast tuleb pärast uue materjali selgitamist seda korrata, tuleb teha harjutusi, mis tunduvalt kergendavad iseseisvat tööd kodus.

Edasi, koduste ülesannete tähtsamaks nõudeks on nende jõukohasus. Tuleb arvestada sellega, et need ülesanded täidetakse õpilaste poolt iseseisvalt, ilma et neil vaja oleks pöörduda vanemate või vanemate õdede ja vendade poole.

Muidugi mõista, kui õpilane ei tule toime materjaliga ja tagajärjelt ülesande kallal istudes aega kulutab, võivad vanemad aidata, kuid parem on igatahes, kui õpilased antud ülesannetega ise toime tulevad. Siinjuures tuleb silmas pidada ka seda, et materjal ei oleks nii kerge, et see ei nõua vaimset pingutust. Võib esineda ka niisugune kallak, kus õpetaja annab väga kerge materjali, mis õpilasi ei arenda ja mida nad ilma erilise huvita täidavad. Õpilased armastavad ju ka teatud raskusi, et neid võita.

Eriti tähtis on koduste ülesannete kaudu äratada õpilastes huvi töö vastu.

Mispärast õpivad õpilased kodus tundisid, kas olete neid põhjusi analüüsinud? Need on väga mitmesugused: ühed ei taha saada halba hinnet, teised ei taha äratada oma vanemate pahameelt. Rõhuv enamus õpilastest tunneb oma vastutust kohustuste ees, mida asetab neile nõukogude kool, paljude õpilaste juures mängib suurt osa üldine teadushimu, jne. Neist motiividest tuleb valida need, mis oleksid väärivad kommunistliku kasvatus mõttes. Sellisteks motiivideks on esiteks — vajadus õppida, selleks et saada haritud inimeseks ja olla kasulik meie kodumaale. Neid motiive peame meie süstemaatiliselt arendama. Paljud õpilased suhtuvad täiesti teadlikult kodustesse ülesannetesse.

Teaduslikult ja ausalt suhtuvad kodustesse ülesannetesse eeskätt nende koolide õpilased, kus on hästi korraldatud kasvatuslik töö, kus äratatakse huvi koduste ülesannete vastu.

Sellepärast tuleks kodusteks ülesanneteks valida materjal, kus leiduks ka uusi elemente, mis ärataksid huvi ja mõjuksid emotsionaalselt. Kas mõtlevad selle üle kõik õpetajad? Tavaliselt küll mitte. Tunnis nad püüavad küll õppeprotsessi huvitavaks teha, püüavad ergutada õpilasi; siin võite leida näitlikkust, huvitavaid episoodide jne. Koduseid ülesandeid aga antakse lihtsalt: lahendada need ja need ülesanded, täita need harjutused. Küsimus huvi üle asub tihti tagaplaanil. See olukord nõuab parandamist. Loomulikult täidetakse peamiselt need ülesanded hea meelega ja korralikult, millede vastu õpilased otsest huvi tunnevad.

Õpetaja ülesandeks on enne koduste ülesannete koostamist järele mõelda, kuidas oleks võimalik õpilastes nende vastu huvi äratada.

Selles küsimuses on tähtsamaks momendiks õpilaste tutvustamine iseseisva töö meetodikaga. On vaja tähendada, et viimastel aastatel on paljud koolid ja õpetajad hakanud õpilastes arendama harjumusi iseseisvaks tööks. Senini oli nii — õppige! Kuidas aga õpilane õpib, kuidas ta õpikuga töötab, kuidas oma aega jaotab, need küsimused ei seisnud üldse õpetaja südamel. Mida siis on tehtud ja mida võiks teha selleks, et õpetada õpilasi ratsionaalselt kodus töötama? On korraldatud vestlusi sellest, kuidas ratsionaalselt organiseerida õpilaste kodust tööd ja õpetaja enda sellekohast tööd. Eeskuju mõttes on teostatud enne klassis neid töid, mida hiljem õpilased peavad läbi viima kodus. Samuti on korraldatud tööd raamatuga, õpikuga, kontuurkaardiga jne. Korraldatakse tööd plaaniga, s. o. kuidas koostada jutustuse plaani jne.

Edasi võtame koduste ülesannete individualiseerimise küsimuse. Õpilastele individuaalset lähenemist tuleks silmas pidada ka koduste ülesannete korraldamisel. Kuidas see peaks toimuma? Õpilaste individuaalne silmaspidamine võib väljenduda ülesande sisu muutmises, võib väljenduda kontrolli ja instruksioonide erinevuses, mida me hiljem vaatleme. Siin ei või unustada, et kõik õpilased peavad täitma teatud miinimumi nõutavast programmist, mida vähendada ei või.

Lõpuks peame teadma, et kodused ülesanded ei ole veel töö viimane järk. Teadmised, mis õpilane kodus omandas, peab ta klassis ette kandma, peab neist õpetajale aru andma. Õpetaja peab koduse töö tulemusi tingimata kontrollima, neid süstematiseerima. Ilma selleta on pedagoogiline protsess puudulik.

Lõpuks töö lastevanematega. On täiesti arusaadav, et kodus töös mängivad vanemad suurt osa. Õpetaja puudumise tõttu peab keegi teine õpilast virgutama tööle, kui tal endal vastavat tahet ei piisa, kui teda töölt kõrvale kallutavad igasugused muud asjad ja toimetused. Praktika, vaatluste tulemused näitavad, et hästi töötavad kodus need õpilased, kellede vanemad osa võtavad oma laste kodustest töödest, s. t. kontrollivad, jälgivad nende tööd ehk lihtsalt tuletavad neile meelde, et on tarvis töötada. Kui vanemad üldse pole huvitatud laste

koduste ülesannete täitmisest, muutuvad õpilased hooletuks ja jäta-
vad sageli kodused ülesanded üldse täitmata. Sellest kirjutab hästi üks
õpilastest, kelle vanemad on hariduse ja teadmiste poolest temast nõr-
gemad, kuid siiski tunnevad nad huvi tema koduste ülesannete täit-
mise vastu. „Mõningat abi annavad mulle ka minu vanemad, näiteks,
kui ma hakkan mingite kõrvaliste asjadega tegutsema, ütlevad nad,
selle teed pärast, aga praegu istu laua taha, kui sul on ülesanded, siis
täida need. Nemad ei saa mind küll abistada ühe või teise õppeaine
selgitamises, millest ma ehk aru ei saanud tunnis, kuid nemad nõua-
vad ja hoolitsevad, et minu kodused ülesanded oleksid täidetud.“ See
õpilane ütleb õieti, millist suurt osa võiksid etendada needki vanemad,
kes oma puudulike teadmiste ja hariduse poolest ei suuda otsest abi
koduses töös pakkuda. Oleks väga soovitatav lastevanematega rääkida
nende ülesannetest, välja töötada nendele „meelespead“ (vaata lisa).

Sellised on üldised didaktilised nõuded, mis tulenevad koduste üles-
annete erilisest iseloomust. Lõpuks lühidalt, mida on vajalik koduste
ülesannete suhtes ette võtta koolis? Üksikute koolide ja õpetajate
kogemused näitavad, et rida võimalusi, mida kasutasid koolid koduste
ülesannete alal, on end tõesti õigustanud praktikas.

Kõigepealt tuleb koolis hakata võitlema selle stiihilisuse vastu, mis
seal seni on koduste ülesannete korraldamise suhtes valitsenud. Õpe-
tajate kollektiivi poolt on tarvis kindlaks määrata mingid kindlad
nõuded ja organisatsioonilised vormid. Kõigepealt on koduste üles-
annete õiges korralduses vajalik lastevanemate vastav informeerimine
kooli juhatuse (direktori või õppealajuhataja) poolt, milles käsitle-
takse koduste ülesannete küsimusi, nende ulatust ja korraldamist. Mui-
dugi ei saa anda selles küsimuses standarti. Instruksioon ei saa olla
šablooniline. Nii koduste ülesannete arv, kui ka koduste ülesannete
iseloom on igas aines ja õpilaste kollektiivis erinev; kuid üldised
didaktilised nõuded peaksid siiski leidma vastukaja teatud juhistes ja
määrustes. Need instruksioonid on vaja läbi arutada õpetajate nõu-
kogus, eriainete komisjonides, kus neid on võimalik konkretiseerida
vastavalt ühe või teise eriaine nõuetele.

Väga soovitatavad on ja suuri tulemusi annavad näitlikud tunnid,
kus õpetaja spetsiaalselt näitab oma pedagoogilist meisterlikkust just
õpilaste koduste ülesannete korraldamise küsimuses. Vaja on kuulata
õpetajate aruandeid ja referaate selle küsimuse kohta, kuidas nad töö-
tavad õpilaste koduste ülesannete korraldamise küsimuse alal, vaja
on koguda selle küsimuse alal faktilist materjali, mis näitaks selgesti,
millisel tasemel see töö seisab.

Teiseks küsimuseks on aja jaotamine koduste ülesannete täitmisel.
Selleski küsimuses on raske anda kindlaid norme. Mõned õpetajad
soovivad koduseks läbitöötamiseks võimalikult enam materjali anda.
Siin aga tuleks ikkagi mingisugune piir panna neile, kes subjektiivselt
heal eesmärgil, soovides anda õpilastele enam teadmisi — tegelikult

aga kurnavad õpilasi. Selle vältimiseks peab õppealajuhataja koduste tööde alal orienteeruva tunniplaani koostama. Siis on võimalik klassijuhatajal kontrollida koduste ülesannete koormust, üksikuid õpetajaid silmas pidades.

Uhes sellega peab ka klassi tunniplaani hästi läbimõeldud olema. Tunniplaani küsimus on väga oluline ja keerukas. Siin puutume kokku terve rea faktidega, mis sunnivad mõnikord loobuma normatiivsetest nõuetest. Ometi tuleks aga püüda selle poole, et õpilasel üksikute õppetundide alal oleks sarnane töökoormus, mis vastaks õpilase töö võimele üksikutel nädalapäevadel. Esimesel, teisel, kolmandal jne. Sageli unustame meie selle, et samast tunniplaani oleneb ka õpilase koduse töö koormus. Kui küsida õppealajuhatajalt, kas nad arvestavad tunniplaani koostamisel sellega, et teatud tundide ettevalmistus teatud päeval oleneb õpilaste ettevalmistusest eelmisel päeval, ilmneb, et nad sellega ei arvesta. Mis sellest järgneb? Järgneb see, et ühel päeval on õpilaste koduste ülesannete ettevalmistamise koormus mitu korda suurem kui teisel päeval. Õpilased ei tööta ühtlaselt. Mõni päev kulutatakse koduste ülesannete ettevalmistamiseks vähe aega, teinekord jälle mitme võrra enam. See kuulub eriti esimese nädalapäeva kohta pärast puhkepäeva. Sageli on esimesel päeval väga palju sarnaseid aineid, mis nõuavad suurt kodust ettevalmistust ja paljud õpilased kurdavad, et kui tunniplaani oleks muudetud ja need ained oleksid asetatud kolmapäevale või neljapäevale, siis ei oleks olnud puhkepäev nii koormatud. Selle momendiga tuleb arvestada tunniplaani koostamisel. Selles küsimuses on väga tähtis päevaraamatute regulaarne kontrollimine klassijuhatajate poolt ja viimaste poolt ka koduste ülesannete täitmise tingimuste tundmaõppimine õpilaste kodude külastamise kaudu. Kui küsida klassijuhatajalt, kas nad teavad, kuidas nende klassi õpilased kodus töötavad, millistes tingimustes nad töötavad ja millal nad algavad tundideks ettevalmistust, millised kogemused ja harjumused on neil töös raamatuga, siis tavaliselt ei tea seda klassijuhataja hästi. Kui tema seda aga ei tea, kuidas võib ta siis korraldada õpilaste kodust tööd. Klassijuhataja peab õpilasi külastama mitte ainult sellepärast, et vanematega tutvuda ja nendega rääkida, vaid ka sellepärast, et näha, kuidas õpilane tunde ette valmistab. Kuidas on tema koduste ülesannete läbitöötamine korraldatud, kuidas ta raamatuga töötab jne. Selles mõttes pakub väga suurt huvi Tartu vene 8. kool, kus klassijuhataja lapsi kodus külastas just selleks, et õpetada neid iseseisvalt töötama ja tundideks ette valmistama. Tuleb ja jutustab, et esmajärjekorras on vaja raamatud ja muud õppeabinõud laual oma kohale asetada ja koostada plaan, mille järgi tööd organiseerida; ühtlasi õpetab ta õpilasi raamatuga töötama. Seda pole vaja muidugi mitte kõigile õpilastele, vaid eeskätt neile, kes ei oska iseseisvalt töötada. Niisugune töö annab häid tagajärgi. Leidub ka juhu-seid, kus lubatakse ruumi koduste ülesannete ettevalmistamiseks koo-

lis. See on vajalik neile õpilastele, kellel kodused olud takistavad töötamist.

Väga tähtis on koduste tööde suhtes selgitustöö lastevanematega. Koolid teevad ses suhtes ära ainult masstöö — kutsuvad kokku lastevanemad ja räägivad, et nende ülesanne ja osatähtsus kodus on väga suur; nad peavad valvet pidama laste järele, aitama neid üksikutel juhtumitel. Vajalik oleks anda igale lapsevanemale individuaalne plaan tema osa kohta lapse koduses töös. Muidugi puudutab see neid vanemaid, kelle lapsed oma kodused ülesanded lohakalt täidavad.

Esitatakse plaan — õpilasel on sellised iseloomu iseärasused, vanematel selline arenemistase — näidake, mida nad peavad konkreetsetl tege ma oma lapse koduste ülesannete täitmisel. Sellised oleksid üldjoontes kooli juhatuse poolt tarvitatavad abinõud koduste ülesannete organiseerimise alal.

Järgmiseks küsimuseks oleks, kuidas peaks õpetaja koduseid ülesandeid plaanindama. Meie oleme enam-vähem tuttavad tundide plaanindamise küsimusega, ja iga õpetaja töötab palju tundide kallal, aga koduseid ülesandeid plaanindada meie veel ei oska. Kodused ülesanded ei nõua aga mitte vähem tööd. Koduste ülesannete plaanindamine peab algama õppeaasta algul. Siis kui õpetaja märgib ära oma aasta tööplaani, peab ta läbi mõtlema ka aasta jooksul antavate koduste ülesannete liigid ja nende sisu. Lühidalt, õpetaja peab endale ette kujutama, kuidas õpilane hakkab töötama kodus ja millises vahekorras see töö saab olema õpilase klassiõpingutega.

Edasi on moodsapääsematu, et õppeteema plaani koostamisel õpetaja arvestaks kogu materjaliga ja otsustaks, millist materjali võib anda õpilasele koduseks tööks. Mida peab selles küsimuses õpetaja silmas pidama? Siin peab leitama kõigepealt õiged vahekorrad õppematerjali ja koduse töö vahel. Mida õpetaja käsitleb tunnis, missugust materjali ta kordab ja mida annab koduseks tööks. Vahekorra koduse töö ja tunnis läbitöötatava materjali vahel pole mitte alati kerge ette näha, tuleb aga mainida, et sellest ripub nii koduste ülesannete, kui ka tunni enese efektiivsus. Vaja on põhjalikult läbi mõelda, kuidas tundi hästi läbi viia, kuidas saavutada koduste ülesannete korralikku täitmist. Küsimus seisab selles, kuidas selgitada materjali, et kodune ülesanne oleks õpilastele arusaadav ja ei sünnitaks neile raskusi. Kuidas instrueerida õpilasi koduste ülesannete täitmiseks, kuidas selgitada materjali ja ära näidata koduse ülesande täitmise meetodid ja võtted? Selleks peab õpetaja need ülesanded ja näited, mis ta õpilastele koduseks tööks annab, ise kodus enne ära lahendama. Õppetunnis võib sageli kuulda, et õpetaja küsib: kas ülesanded olete ära lahendanud? Pool klassi ei ole neid sageli teinud ja mõnikord ei ole terve klass nendega hakkama saanud. Neid ülesandeid oleks vaja klassis lahendada, kuid õpetajal on uued ülesanded ette nähtud. Tarvis oleks ainet edasi võtta, aga tuleb terve tund klassis selleks kulutada, et teha

seda, mida õpilased kodus ei teinud ja millele nad kodus kulutasid asjatult 2—3 tundi. Millest see tuleb? See tuleb sellest, et õpetaja ise koju antavaid ülesandeid läbi ei töötanud, arvates, et õpilased sellega ise hakkama saavad. Missugused raskused selles aga ette võivad tulla, selle üle ta ei mõelnud. Hea õpetaja ei anna ühtki ülesannet, ilma et ta ise neid ei oleks lahendanud, et teada, milliste raskustega õpilased kokku puutuvad.

Seda peavad silmas pidama kõik eriainetes õpetajad. Võib juhtuda, et ülesantavas tekstis tulevad ette arusaamatud sõnad või ütlused, seda kõike peab õpetaja enne läbi mõtlema, sest need raskused takistavad õpilaste tööd ja raiskavad asjata nende aega. Mingi töö aga ei ole huvitav siis, kui selle peale tagajärjeta aega kulutatakse.

Lõpuks peab läbi mõeldama ka instruksiooni, meetodid ja võtted, kuidas ja millal on kohane õppetunnis selleks aega tarvitada. Selline peab olema õpetaja ettevalmistus koduste ülesannete andmisel. Nagu näete, nõuab ka see protsess teatud tööd ja teatud kogemusi. Muidugi pole see nii kohutav, kuid õpetajal on vajalik selle üle järele mõelda, kuna sellest sõltub edaspidise töö edukus.

Küsimus seisneb veel selles, millal ja kuidas anda õppetunnis koduseid ülesandeid? Kodused ülesanded vajavad selgitust. See on loomulik. Kahjuks aga õpetajad sageli unustavad selle nõude. Nad pahatihti selgitavad koduseid ülesandeid veel siis, kui kell on juba helisenud ja õpilased on juba klassist väljumise hoos. Õpilased märgivad suure kiirusega ülesanded puudulikult või jätavad hoopiski märkimata, mitte soovides aega kulutada päeviku uuesti avamiseks.

Ma rääkisin õpilasega, kes ütles, et tema koduseid ülesandeid üldse klassis päevaraamatusse ei märgi, vaid et ta tunnis märgib kiiresti üles need paragrahvid, mis kodusõks tööks on antud ja alles hiljem kannab need mustandilt päevaraamatusse.

Millised on koduste tööde instruksiooni ülesanded ja milles seisneb selle sisu? Kõigepealt on vaja ära märkida eelseisva töö tähtsus ja selle eesmärk. Näidata seda osa, mida etendab käesolev ülesanne õpilaste teadmiste taseme tõstmisel. Klassis on vaja tutvuda ka ülesande materjaliga. Kuigi see alati ei ole võimalik, tuleb õpetajal siiski arvestada sellega, et uue materjaliga, mida õpilastele kodus läbitöötamiseks antakse, peavad õpilased juba võimalikult tunnis tutvuma. Tavaliselt head õpetajad nii toimivadki: „Avage raamat, leidke §, nr. See paragrahv tuleb ära õppida, juhtige tähelepanu neile ja neile momentidele“ jne. Kui koduseks tööks antakse mingi grammatiline harjutus, siis on vajalik üks harjutustest klassis näitena täita, ülejäänud harjutused täidaks aga õpilane kodus. Õpilased täidavad kodus tavaliselt hea meelega neid ülesandeid, milledega nad toime tulevad.

On väga tähtis märkida neid nõudeid, mis õpetaja esitab ühe või teise koduse ülesande täitmise suhtes. Sageli tuleb ette, et õpilane õpib, ilma et ta teaks, mida temalt nõutakse. Kui õpetaja tunnis ütleb:

„Ma nõuan, et teie selle paragrahvi mulle seotud kõnes jutustaksite, et teie meeles peaksite neid ja neid aastaarve, kaardil võiksite näidata seda ja seda“, siis saab õpilane teatud kujutluse sellest, mida ühes või teises aines temalt nõutakse, millele tähelepanu koondada. Sama on kehtiv ka koduste ülesannete kohta. Koduste ülesannete juhatamisel peavad õpetajad tähelepanu juhtima ka neile meetoditele ja võtetele, mis kergendavad teatud materjali omandamist. Kuid mitte alati ja mitte iga ülesande täitmisel ei ole vaja rääkida neist meetoditest, kuidas töötada. Kui õpetaja on õpilasi juba kord õpetanud töötama raamatuga, siis ei ole vajalik alati üksikuid nõudeid meelde tuletda. Kui aga materjalis on mõni uus moment, siis on vaja seda teatavaks teha õpilasele, ja soovitada neile omandada käsitletavat materjali sel ja sel kombel, seda või teist välja kirjutada jne.

Õpilasi peab tutvustama vaimse töö metoodikaga ja ei tule loota sellele, et nad ise leiaksid vastavad meetodid. Õpetaja peab seda meeles pidama, et tema ülesanne on alati õpilastele meenutada, kuidas võib üht või teist tööd efektiivsemalt täita, et vältida raskusi, mis töös võivad tekkida. Võib orienteerivalt ka teatavaks teha, kui palju aega võib kulutada õpetaja arvates selle või teise küsimuse lahendamisele.

Milleks on see tähtis? Selleks, et õpilased tavaliselt ei jälgi kodus oma töö aega, nemad ei määra oma tööplaanis, näiteks matemaatika jaoks 1 tund, keele jaoks 30 minutit. Nemad tarvitavad niipalju aega, nagu töö nõuab ja lõpuks selgub, et nende töötempo ei ole küllalt intensiivne, kuivõrd nad ei arvesta ajaga. Kui õpetaja aga õieti on välja arvestanud, kui palju aega kulub ühe või teise ülesande lahendamisele, siis püüavad õpilased, kes kiiresti töötada ei oska, siiski neid norme silmas pidada või neile läheneda. Ta hakkab enne töötempot kavastama, mis on väga vajalik ja tähtis. Meie töötempo sõltub meist endist, kui end teatud ajas piirame.

Igal juhul tuleb arvestada veel sellega, et õpetaja teab, palju aega kulub ühe või teise töö peale. Ainult siis võib ta anda selles suunas vajalikke näpunäiteid. Võib õpilaste tähelepanu juhtida ka raskustele, milledega nad võivad kokku põrgata.

Tuleb küsida, kui palju aega kulub siis koduste ülesannete andmiseks? Esimesel hetkel paistab, et selleks on vaja kulutada 15 minutit, kui kõiki mainitud nõudeid täita. Sageli antakse kodused ülesanded väga lühidalt — ei ole mõtet sellest pikalt rääkida, mida õpilased hästi teavad. Üldiselt pole aga otstarbekas koduste ülesannete juhatusteks aega kokku hoida. Õpetajad, kes seda tööd eeskujulikult on korraldanud, räägivad, et neil selleks ainult 3—7 min. kulub. Tavaliselt on arvestatud koduste ülesannete andmiseks 5—7 minutit tunnist. Kui teie aga mõni minut enam selleks arukalt kulutate, siis pole see mingi õnnetus, kuna sellega sagedasti õpilase kodust tööaega tunni või isegi enam lühendatakse.

Millal tuleb koduseid ülesandeid tunnis anda? Kuni viimase ajani on tavaliselt mõeldud, et seda peab tegema tunni lõpul. Õpetaja seletab uut materjali, kordab vana, kontrollib ja siis, kui tal enam muud midagi teha ei ole tunnis, siis ütleb: võtke kodus teha seda ja seda ja tavaliselt toimub see sel momendil, kui kell tunni lõppu teatab. Mingisugusest instrueerimisest ei või sel korral muidugi juttu olla. Nõutakse ka, et koduseid ülesandeid antaks õppetunni protsessis. Missugune moment just kõige otstarbekohasem on, otsustagu iga õpetaja ise. Seda ei saa kindlaks määrata. Peamiseks nõudeks aga jääb, et õpilastele antaks koduseid ülesandeid ainult siis, kui õpetaja kindel on, et õpilased neist aru saavad. Sellepärast on parem koduseid ülesandeid anda pärast uue materjali selgitamist, ehk pärast neid tüüpilisi harjutusi klassis, mida õpilane koduste ülesannetena peab täitma.

Teise vaatepunkti järgi soovitatakse õpilasele kodune ülesanne anda tunni algul, õigemini uue teema teatamise ajal, kuna siis on õpilane teadlik selles, millised nõudmised temale koduses töös esitatakse. Ta kuulab siis tundi sihiteadlikumalt ja asub õpetaja poolt esitatava materjali juurde kindlate nõudmistega ja just nende nõudmistega, milliseid õpetaja selle materjali omandamises õpilasele esitab.

Nii on koduste ülesannete andmisel tunni algul ka oma positiivne joon. Soovitav oleks, et õpetaja enne uue materjali selgitusele siirdumist ütleks õpilastele mõne sõnaga üldiselt, missuguse ülesande ta neile koduseks tööks annab. Pärast uue materjali selgitust õpetaja formuleerib juba täpselt koduse ülesande, mille õpilased kannavad päevikusse. Koduste ülesannete andmisel pärast uue materjali selgitamist on ka oma hügieeniline tähtsus, kuna pärast pingerikast uue materjali kuulamist vajavad õpilased vaiksemat puhkeaega, mida võimaldab koduste ülesannete märkimine.

Mõni sõna koduste ülesannete individualiseerimisest. Kas on vaja anda individuaalseid ülesandeid ja kellele? Kõigepealt neile õpilastele, kes õppuses maha jäävad, kes ei suuda klassiga ühes sammuda, ja keda on seepärast vaja järele aidata vana materjali kordamise teel, sel teel, et anda neile teatud hulk lisaharjutusi. Selliste individuaalsete ülesannete juures tuleb loomulikult arvestada ka õpilase üldise koormusega. Õpetajate praktikas näeme, et selliste individuaalsete ülesannete kaudu jõuavad tavaliselt mahajäävad õpilased aeg-ajalt üldisele klassi tasemele. Mida võib aga anda enamarenenud ja hästi edasijõudvatele õpilastele? Neile võib anda täiendavat materjali, mis seisab keerulisemate harjutuste täitmisel, täiendavas lugemises väljaspool otseseid klassiülesandeid, või näitliku õppematerjali valmistamises. Neid ülesandeid ei või küll sunduslikuks teha, kui aga õpetaja ja õpilaste vahel head suhted on loodud, siis täidavad õpilased neid lisäülesandeid õppeainetes, mille vastu neil huvi on, hea meelega.

Viimane küsimus, s. o. koduste ülesannete kontrollimine, on erilise tähtsusega koduste tööde ja ülesannete täitmisel ja õpilaste edasijõud-

mise tõstmisel. Koduste ülesannete kontroll taotleb kolme eesmärki. Esimene eesmärk — mõjutada lapsi koduste ülesannete süstemaatilisele ja korralikule täitmisele. Teine eesmärk — kontrollida laste teadmisi selleks, et neid vajaduse korral parandada ja täiendada. Kolmas eesmärk — süstematiseerida ja kindlustada õpetaja juhtimisel õpilase kodust iseseisvat tööd. Need kolm eesmärki on üksteisest lahutamatud. Tavaliselt püüab õpetaja seda, et õpilased teaksid, õpetaja võib neid alati küsida. Teisest küljest on koduste ülesannete kontrollimine ühtlasi ka kordamine. Selle kontrolli protsessis ja kordamisel toimub õppematerjali süstematiseerimine, süvendamine ja kindlustamine. Järelikult määravadki need momendid kontrollimise iseloomu. Tavaliselt teevad õpetajad sarnaseid vigu: materjali korratakse, kuid unustatakse kontrolli momente. Mõnikord juhtub aga ka otse vastupidi. Õpetaja kutsub õpilase tahvli juurde, küsitleb teda; õpetaja vaatab õpilase ja õpilane õpetaja peale — tagajärg on see, et klass on tööta, tal pole huvi töötamiseks sellepärast, et korratakse vana, juba väga tuntud materjali. Kordamise protsessist on vaja terve klass osa võtma tõmmata. Õpilasel tuleb vastata mitte ainult õpetajale, vaid kogu klassile, et teised õpilased teda täiendaksid ja parandaksid.

Paljude Tartu linna keskkoolide õpetajate juures on kontrolli protsessis aktiivselt tegev terve klass. Õpetaja küsitleb 2—3 õpilast, aga käsi tõstavad kümned õpilased, sest nad on harjunud tunni käigust osa võtma ja kontrollima oma kaasõpilase vastuseid. Õpetaja võtab hea meelega arvesse nende täiendused ja parandused, nende täpsemad formuleeringud.

Sel kombel on elavalt tegev terve klass ja küsitlus on ühtlasi ka kordamiseks ja materjali kindlustamiseks. Kontrollimised peavad muidugi olema süstemaatilised; iga ülesande täitmist tuleb tingimata kontrollida, kusjuures kontrollimisest peab olema haaratud kogu klass. Iga õpilane peab eranditult täitma kõik antud ülesanded. Kui ülesanne ei ole täidetud, või kui see on puudulikult täidetud, siis tuleb seda hiljem täita. Sellega ei ole veel küsimus lahendatud, kui õpetaja õpilast küsides saab temalt puuduliku vastuse ja paneb temale nõrga hinde. Mida tuleks siis teha? Ülesanne ei olnud õpilasel täidetud. Õpilane mõistab seda nii: ma ei õppinud ülesannet, ja sellepärast pani õpetaja mulle nõrga hinde, tähendab: meie arved on õiendatud, meie oleme „tasa“, mul pole nüüd enam vaja seda ülesannet täita. Kaugeltki mitte nii. Õpetaja peab nõudma, et iga ülesanne täidetakse. Kui õpilane ei vastanud või vastas nõrgalt, teeb õpetaja vastava märkuse päevaraamatusse ja järgmises tunnis või mõnes teises lähemas tunnis küsitleb tingimata seda õpilast. Ainult siis on õppetöö süstemaatiline, kui õpilane teab, et ükski kodune ülesanne ei jää võlgu ja kontrollimata. Kontroll peab olema põhjalik, sügav ja igakülgne.

Igale õpetajale on ju teada, et kui teadmiste kontroll on pealiskaudne, siis hakkavad ka õpilased materjali pealiskaudselt läbi töö-

tama, ja vastupidi, kui kontroll on tugev, siis õpivad ka õpilased kodus palju tõsisemalt.

Mõned õpetajad küsitlevad õpilasi pealiskaudselt, kus asub see ja teine linn, kui palju on seal inimesi, millega nad tegelevad jms. Õpilased juba kohandavad endid sellele küsitlusviisile. Kui nad geograafilist materjali läbi töötavad, püüavad nad meeles pidada ainult üksikuid andmeid, lootes sellele, et nad õpetaja lihtsatele küsimustele alati vastata suudavad.

Sootuks teine asi on, kui õpetaja nõuab süstematiseeritud, seotud kõnes vastust. Selleks peab õpilane materjali õpiku järgi ära õppima ja mitte ainult ära õppima, vaid peab suutma seda ka oma sõnastuses formuleerida, ilma milleta ei saa ta oma teadmisi õpetajale avaldada.

Nii määrab küsitluse iseloom õpilase töö iseloomu. Mida põhjalikumalt õpetaja küsib, seda põhjalikumalt töötavad õpilased kodus.

Küsiteldavate õpilaste nimed peavad õpetajal enne tundi ära märgitud olema. Kui õpetaja küsiteldava õpilase nime hakkab päevaraamatust otsima, siis on see ebapedagoogiline. Nii võib ka juhtuda, et õpetaja juhuslikult küsides küsib just seda õpilast, keda pole tarviski küsida. Sellepärast ongi parem, kui õpetaja enne selgitaks ja kindlaks määraks need õpilased, keda tuleks küsida.

Väga tähtis on ka koduste ülesannete kontrollimisel õpilase vastust hinnata. Tavaliselt õpetaja paneb õpilasele hinde kas rahuldav, hea või väga hea, tähtis on aga, et õpetaja iseloomustaks õpilase vastust—missugune puudus oli tema vastusel, kas teadmised ei olnud küllalt sügavad, kas küllalt kindlalt ei ole meeles pidanud materjali, kas küllalt täpselt ei formuleerinud jne. Selline õpetaja iseloomustus aitab kaasa õpilasel oma vigu kõrvaldada. Tarvis on, et õpilased oma vigade üle mitte ainult teadlikud oleksid, vaid et nad ka teaksid, millised on nende vigade põhjused. Tavaliselt õpetajad unustavad õpilase vigu analüüsida. Õpilane eksib, õpetaja parandab; milles seisneb viga, miks ei ole õpilane ülesannet õieti lahendanud, seda on vaja analüüsida. Tarvis on näidata, missugused vead võivad teatud ülesande juures ette tulla ja kuidas neist hoiduda. Siis on õpilased ülesannete lahendamisel tähelepanelikumad, kui nad teadlikud on neis vigades, mis nad varem on teinud.

Väga tähtis on ka pärida õpilastelt, kuidas nad kodus töötasid. Õpetaja peab huvi tundma õpilaste koduse töö vastu. Ta peab seda tööd juhtima ja organiseerima. Kuidas õpetaja tutvuneb õpilase koduse tööga? Ta võib õpilaste kodusid külastada, võib ka tunnis õpilasel küsida, kuidas ta kodus töötas, kuidas ta teatud teoreemi tõestuse ära õppis, kuidas ta ülesantud teksti ühes või teises aines läbi töötas. Õpilane jutustab, et ta kaks korda luges teksti, kontrollis end, siis jutustas. Uhe sõnaga jutustab oma töömeetodist. Tähtsaks momendiks on näidata õpilasele, kuidas teadmiste kvaliteet sõltub koduse töö meetodist. Tavaliselt peitub tunni puuduliku ettevalmistuse põhjus eba-

õiges töömeetodis. Kui õpilased kogu klassi ees vabalt jutustavad oma tööst, siis tekib kogu klassile elav pilt sellest, kuidas tuleb ja kuidas ei või töötada, milline meetod annab parimaid tulemusi. Selline selgitus on kasulik nii õpilasele kui ka õpetajale tema edukaks tööks.

Sageli tekitab õpetajaile raskusi küsimus, kuidas haarata kontrolliga võimalikult suuremat hulka õpilasi. Kontrollima peab õpilasi põhjalikult ja võimalikult suuremat hulka tunnis, sest mida sagedamini õpilasi küsitleda, seda regulaarsemalt nad töötavad.

Olgu siin märgitud mõned kontrolli meetodid:

1) Kirjalike tööde läbivaatamine.

2) Nende õpilaste vihikute hoolas kontrollimine, keda suuliselt kontrolliti. Vaja on, et õpilased suuliselt vastates oma vihikuid õpetajale näitaksid, kes nendega siis võimalikult põhjalikult tutvuks.

Üksikute õpilaste põhjaliku kontrollimise kõrval (tavaliselt on võimalus küsida 2—3 õpilast) tuleb esitada lühikesi küsimusi ka kogu klassile. 10—15 minuti vältel võib pealiskaudselt kontrollida suure hulga õpilaste teadmisi. Selline kontrolli tihedus stimuleerib õpilasi regulaarsele tööle.

Edasi juhiksime tähelepanu veel ühele meetodile, mida tavaliselt harva kasutatakse, kuid mis siiski häid tagajärgi annab, kui õpetajal vähe tunde on, näiteks kaks tundi nädalas. Kahe tunni juures nädalas on raske kogu klassi kontrollida ja sageli tuleb ette, et õpetajal veerandaasta lõpuks on märgitud ainult paari õpilase hinne, teisi pole aga kordagi kontrollitud. Õpetaja ei tea, kuidas sellisest olukorrast välja pääseda, sest et palju aega ta kontrolliks kulutada ei saa. Sellepärast tuleb sagedama kontrolli vormina tarvitada põhjalikke kirjalikke töid mõne läbitöötatud teema kohta, ja 15-minutilisi lühemaid kontrolltöid õppetöö käigus. Neid võib läbi viia tunni algul küsitluse asemel või jätta tunni lõpul 10—15 minutit selleks, et õpilased vastaksid neile küsimustele, millede kohta õpetaja soovib vastust saada. Nii võite 10—15 minuti jooksul selle materjali põhjal selgusele jõuda, mida õpilased teavad, kuidas nad on omandanud seda materjali, mida teie viimase või viimaste nädalate vältel läbi võtsite. See kontroll on pealiskaudne, kuid ta võimaldab siiski saada pilti sellest, kuidas õpilased täidavad koduseid ülesandeid ja millised on nende teadmised. Sellised ootamatud kontrolltööd, milledest õpetaja varem õpilastele ei teata, stimuleerivad õpilasi regulaarselt töötama ja koduseid ülesandeid täitma. Õpilased loodavad sageli sellele, et neid ei küsita. Alles hiljuti ta vastas tundi ja on palju õpilasi, keda veel pole küsitud. Teades aga, et õpetaja alati võib korraldada sellise kontrolli, on ta alati valvel ja töötab klassis ja kodus korralikult.

Lõpuks võitlusest koduste ülesannete mittetäitmise vastu. Asjamainitud kontroll on ühtlasi ka võitluse abinõuks õpilastega, kes koduseid ülesandeid ei täida. Osa õpilasi ei täida ülesandeid, neid on vaja sellele õhutada, kasvatades neis teadlikku suhtumist töösse. Selles töös

etendab suurt osa kontroll, mida võib korraldada eriti sageli just neile õpilastele, kes korralikult koduseid ülesandeid ei täida, või nii ehk teisiti püüavad õpetajaid petta. Kirjalike tööde kontrollimisel tuleb selliseid õpilasi küsitleda, tuleb selgitada, miks ta nii kirjutab, millist reeglit ta kasutas, siis võite otsustada, kas ta iseseisvalt oma ülesande täitis. Kontrollimisel alati üht kindlat meetodit kasutada ei ole otstarbekohane. Kui õpetajal mingi kindel kontrolli süsteem on, siis omandavad õpilased väga kiiresti kõik selle seaduspärasused ja kasutavad oma huvides selle ära. Mõnikord leidub õpilaste keskel isegi selliseid spetsialiste, kes kontrolli suhtes isegi teisi konsulteerivad ja kuulutavad ette, millal kedagi küsitakse. Sellepärast pole soovitatav kindlat süsteemi tarvitada. Õpetaja peaks tunni algul lihtsalt läbi mõtlema, keda õpilastest oleks tarvis selles tunnis kontrollida. Igal juhul tuleb koduste ülesannete mittetäitmisele otsustavalt reageerida. Koduste ülesannete mittetäitmise suhtes on meil eriti lubamatu seisukoht. Siin tuleb küsimus otsustavalt üles tõsta ja nõuda, et õpilastele vabandamatul põhjusil koduste ülesannete mittetäitmise eest määrataks mingisugune karistus. Iga koduse ülesande mittetäitmise juhuse üle peab teadlik olema klassijuhataja ja isegi õppealajuhataja. Kui koduste ülesannete mittetäitjate hulgas mõni õpilane väga sageli figureerib, siis on vaja kutsuda see õpilane oma tegevusest aru andma, tuleb küsida, mispärast ta oma koduseid ülesandeid ei täida. Ja lõpuks veel üks võte, mis on väga tähtis ja mis võib koduste ülesannete täitmisele kaasa aidata. See võte on järgmine: kool teeb kõigile õpilastele kohuslikuks koduse töö mittetäitmisel sellest enne tunni algust õpetajale teatada. Õpilane tõstab tunni algul käe üles ja teatab õpetajale, et tema pole tundi ette valmistanud sellel või teisel vabandaval põhjusel. Loomulikult ei küsitله siis õpetaja seda õpilast selles tunnis, kuid ka võlgu ei jäta. Nii saab õpetaja alati selge pildi sellest, kes täitis ülesande, kes mitte. Ka siin võib juhtuda, et mõned õpilased ei teata sellest õpetajale. Sellist asja tuleb aga vaadelda kui õpetaja petmist ja sellele nähtusele tuleb väga tõsiselt reageerida. Selle küsimuse peab õpetaja teatavaks tegema nii pioneeri- kui ka komsomoli organisatsioonidele. On kindel, kui kõigile sellistele juhustele juhtida ühiskondlikku tähelepanu ja seda suureks paheks nimetada, siis loobuvad õpilased peagi sellest.

Veel paar märkust õpilaste lahku istuma panemise kohta kontrollitööde puhul ja kontrollitööde variantide mitmekesistamisest. Arusaadavalt on kõik see, mis soodustab õpilase iseseisvat tööd igal juhul vastuvõetav ja kiiduväärt. Kuid asi seisab selles: kui meie tarvitame selliseid meetodeid võitluseks etteütlemise ja mahakirjutamise vastu, siis aitame me samal ajal kaasa just selle süvenemisele. Meile paistab, et selles küsimuses on vaja tarvitada teist teed, s. t. vajalik on teetuda enam õpetaja ja õpilaste vahelistele suhetele kui sõbralikkudele suhetele ja vahekordadele, mis peavad esinema õpetaja ja klassi kol-

lektiivi vahel. Vaja on mahakirjutamise ja etteütlemise küsimused tõsta vajalikule printsipiaalsele kõrgusele ja püüda, et õpilased neile puudustele vaataksid kui kommunistliku moraali tõsisele rikkumisele.

Need oleksid peamised momendid koduste ülesannete organiseerimise küsimuse alal. Tahaksin veel kord toonitada, et koduste ülesannete kõrge tase avaldab suurt mõju nii üldise õppetaseme tõusule kui ka õpilaste kommunistlikule kasvatusesele.

Mida peavad lastevanemad teadma õpilaste koduste ülesannete täitmisest.
(„Meelespea“).

I. Koduste ülesannete tähtsus ja lastevanemate osa selles.

Meie õpilastest igakülgset arenenud, haritud, kultuursete kommunismi ehitajate kasvatamises on väga suur tähtsus õpilaste iseseisval kodusel tööl õppejõudude poolt antud ülesannete alal. Kodune töö tugevdab ja süvendab koolitunnis saadud teadmisi, harjutab õpilasi süstemaatilisele iseseisvale tööle, kasvatab neis vastutust ülesantud töö vastu, kasvatab teadlikku distsipliini, tahtejõudu, oskust raskusi ületada.

Õpilaste halb edasijõudmine sõltub kõige sagedamini koduste ülesannete lohkast täitmisest või täitmata jätmisest. Kergemeelsust ja halba distsipliini täheldatakse kõige sagedamini laste juures, kes pole harjunud tõsiselt ja süstemaatiliselt täitma oma õppekohustusi.

Mitte ainult kool, vaid ka lastevanemad on kohustatud harjutama õpilasi süstemaatilisele, täpsele koduste ülesannete täitmisega. Ilma perekonna abita ei ole kool võimeline organiseerima õpilaste õppetegevust kodustes tingimustes. Koduse töö halb täitmine seletub enamikul juhtudel sellega, et vanemad pole neile tähelepanu juhtinud, seletub süstemaatilise vaatluse, kontrolli puudusega ja et lastel on raskuste puhul puudunud abi.

II. Mida peavad lastevanemad ja teised täisealised perekonnaliikmed tegema, et abistada kooliõpilasi koduste ülesannete organiseerimises.

1. Kasvatage ja tugevdage õpilastes süstemaatiliselt teadlikku ja heatahtlikku suhtumist kodustesse õppeülesannetesse, et lapsed nende täitmist loeksid oma kohustuseks kooli ja sotsialistliku kodumaa ees ja et nad saaksid aru nende tähtsusest ja vajalikkusest oma hariduse ja arengu alal.

2. Hooldage kodusteks töödeks soodsate tingimuste loomise eest: õpilane peab tingimata omama laheda koha laua juures, mis on vasakult poolt hästi valgustatud, peab omama kirjutusvahendid, õpikud ja teised peamised tööabinõud. Oppetöö ajal tuleb võimaluse piires kõrvaldada kõik, mis võib tööd segada (müra, vali jutlemine, raadio jms.) ja mitte kiskuda õpilast tööde juurest lahti kõnelustega või käsitustega.

Eriti tähtis on õpilases alati alal hoida erksus, elurõõmus meeleolu ja tema hea sõbralik vahetõde kõigi perekonnaliikmetega.

3. Kõnelege iga päev sõbralikult õpilasega selle üle, kuidas ta koolis töötas ja mis on tarvis kodus teha, vaadake üle tema päevik ja jälgige, et kõik ülesanded oleksid sellesse täpselt ja loetavalt kirjutatud.

4. Kasvatage kindlalt lastes harjumust istuda koduste ülesannete juures iga päev teatud tundidel: hommikul vahetusel on kõige parem alustada kell 5—6, pärast lõunat, puhkust ja jalutust; teise vahetuse õpilased peavad koduseid töid ette valmistama hommikul, et koduste ja koolitööde vahel oleks küllaldane vaheaeg puhkuseks, jalutuseks ja väljaspool õpinguid olevateks tegevusteks.

5. Taotlege harjumust valmistada ette koolitööd nädala esimeseks päevaks tööpäeval, et vabastada pühapäev puhkuseks.

6. Õpilased kulutavad sageli koolitööde ettevalmistuseks rohkem aega, kui see on kogu töö heaks täitmiseks vajalik, kuna nad pole veel harjunud organiseerima tööd ilma õpetaja juhtimiseta ja tööks aega ökonoomselt tarvitama. Harjutage lapsi töötama tähelepanelikult ja hoolega, ilma ruttamiseta, kuid ka ilma aja raiskamiseta kõrvalistele asjadele ja kõnelustele. Tutvustage õpilasi meelespeaga „Kuidas valmistada koduseid ülesandeid“ ja aidake õpilastel seda taibukalt kasutada, pidades silmas tema individuaalseid iseärasusi.

7. Edendage lastes harjumust viia iga alatud töö lõpule ja täita kodused ülesanded korralikult. Erilist tähelepanu pöörake sellele, et täidetaks mitte ainult kirjalikud, vaid ka suulised ülesanded.

8. Koduse töö ülesanne seisab selles, et õpilane täidaks selle iseseisvalt. Kui õpilane satub raskusesse mingi ülesande täitmises (ülesande, harjutuse), ärge kiirustage tema aitamiseks, seni kuni ta pole veendunud, et ta seda omal jõul ei suuda täita. Kasvatage püsivust raskuste ületamises, hoidke alal temas usku oma jõudesse ja püüdlust tulla tööga iseseisvalt toime.

9. Kui abi osutub vajalikuks, ärge tehke õpilase asemel kogu tööd, vaid püüdke viia teda küsimuse õigele lahendusele, osutage tehtud vigadele, jätke õpilasele võimalus neid ise parandada.

10. Pärast seda, kui ülesanded on täidetud, aidake õpilasel kontrollida tema teadmisi, harjutage lapsi nii, et nad ise tuleksid teie juurde oma teadmisi kontrollima ja näitama oma kirjatöid.

11. Kui õpilane avaldab kalduvust mitte täita kõiki ülesandeid või täidab neid lohakalt, kontrollige teda visalt, kuni harjutate ta täitma ülesandeid lõplikult.

12. Kui teil pole võimalik süstemaatiliselt jälgida laste tööd ja osutada neile abi raskustes, värvake sellele tööle teisi täisealisi perekonnaliikmeid või lähedasi tuttavaid. Kuid igapäevane kas või lühiajalinegi vanemate kõnelus lastega kooli ja koduse töö küsimusest on täiesti vajalik vanemate kasvatusliku mõju avaldamiseks laste elule ja tööle.

13. Hoidke alalist sidet klassijuhatajaga ja kooli õppejõududega, küsige neilt teateid laste teadmiste nõrkade külgede üle ja nõu, kuidas parandada kodust tööd ja milles peab avalduma perekonna abi koolitöödes üksikute õppeainete alal.

14. Selgitage otsekohe puudulike hinnete põhjused ja koos aineõpetajaga ja õpilase endaga leidke abinõud puuduse parandamiseks.

15. Kui õpilasele teadmise alal lünkade täitmiseks on teie arvates vajalik repetiitori spetsiaalset süstemaatilist abi, ärge kutsuge teda enne, kui olete õpetajatega nõu pidanud abi ulatuse ja iseloomu suhtes.

Pidage meeles, et õpilane peab harjuma liikuma teaduse tippude poole.

Tervishoiuküsimuste käsitus algkoolis.

L. NIMEN.

Teema: Käte pesemine (I klass).

Tunni eesmärk: Selgitada lastele käte pesemise vajadust ja õpetada neid seda õigesti tegema.

Tunni sisu ja käik.

Vestluses õpilastega selgitab õpetaja, mida inimene teeb käte abil. Ta kirjutab, joonistab, võtab kätte mitmesuguseid esemeid, teeb iga-suguseid töid jne.

Õpetaja: Elmo, tuleta meelde, mida sa oled käega puudutanud seitsaadik, kui lahkusid kodunt.

Elmo: Uste käepidemeid; kalosse, kui neid jalga panin ja jalast võtsin; üleriideid; kaasõpilaste käsi; trepi käsipuid; koolipinki ja muid esemeid.

Õpetaja: Kõigest sellest kogunes sinu kätele palju tolmukübe-meid, mustust, mikroobe.

Õpetaja selgitab, et mikroobid on pisikesed elusolendid, keda palja silmaga ei näe; mitmed neist võivad esile kutsuda haigusi: läkaköha, difteeriat, kõhutõbe ja muud.

Mustade käte kaudu võivad sattuda suhu solkmete munad, milledest hiljem kasvavad solkmed. Nad on inimestele väga kahjulikud. Palju mustust ja nakkust on küünte all. Küüned tuleb lühikeseks lõigata. Ei tohi sõrmi suhu pista, küüsi närida.

Mõned õpilased jutustavad, kuidas neil on olnud solkmed.

Õpetaja: Mis siis sellest järeldame? Sellest järeldame, et käed peavad olema puhtad, eriti enne söömist, et mitte mustade kätega nakkust suhu viia. Mida aga tuleb selleks teha? Tuleb käsi sageli pesta. Millal peab neid pesema?

Eedi teeb õpilaste vastustest kokkuvõtte:

Käsi tuleb pesta: a) enne söömist; b) pärast käimlas käimist; d) pärast mängimist, eriti loomadega; e) pärast käte mustumist ühel või teisel viisil.

Õpetaja: Käsi tuleb pesta mitte ainult sageli, vaid ka hästi. Mõni meist ei teagi, kuidas peab õigesti käsi pesema. Las Paul näitab meile, kuidas ta peseb käsi.

Õpetaja on eelmisel päeval Pauli kätepesemise näitamiseks ette valmistanud. Ta peab näitama võtteid järgmises järjekorras:

a) käiste üleskeeramine;

b) käte märjakstegemine veega seest- ja väljastpoolt (vett kallab

õpetaja);

d) käte seebitamine;

e) käte pesemine ringitaoliste liigutuste abil, läbi võttes ka kõiki sõrmi;

g) kätele kallatakse vett, pestakse seep maha;

h) teiskordselt seebitatakse käed ja hari, harjaga puhastatakse küü-
ned ja käte nahk;

i) seep pestakse maha;

j) käed kuivatatakse hoolikalt käterätiga.

Õpetaja koondab õpilaste tähelepanu igale üksikule käepesemise võttele ja ütleb õpilastele, et igaüks neist peab niiviisi käsi pesema.

Sellal kui õpilane kuivatab käsi, küsitleb õpetaja õpilasi, kellel neist on kodus eraldi käterätt, kes võtab käteräti kooli kaasa. Kirjutatakse üles, kellel veel pole kodus eraldi käterätti ja kes ei võta käterätti kooli kaasa.

Õpetaja: Igaüks peab kuivatama oma isikliku käterätiga. Üld-
käteräti kaudu võivad üle kanduda nakkushaigused: gripp, difteeria, trahhoom jt. Igal õpilasel peab kodus olema eraldi käterätt.

Õpetaja poolt tahvlile kirjutatud loosungi lugemine: „Kuivata
end ainult oma käterätiga“.

Kodu ülesanne: joonistada pesukauss, veekann, seep; paluda
vanemaid, et nad annaksid eraldi käteräti (sel juhul, kui õpilasel seda
veel ei ole).

Teema: Elamu puhtus ja korrashoid.

(II klass.)

Tunni eesmärk: anda lastele elementaarsed mõisted elamu tähtsusest inimelus ja tähtsaimaist abinõudest selles puhtuseks ja korrashoiuks.

Tunni sisu ja käik.

Kus viibime rohkem: tänaval või kodus, kinnises ruumis?

Kinnises ruumis. Isegi suvel, kui tänaval on soe, viibime siiski suurema osa ajast tubades. Seal me magame, sööme, töötame, seal hoiame meile tarvilikke asju (riideid, jalatseid, toitu, raamatuid jne.). Suvel kaitseb elamu meid vihma eest, talvel külma eest, kevadel ja sügisel tuule, vihma ja niiskuse eest. Elamu toob inimesele suurt kasu.

Ent elamu võib tuua inimesele mitte ainult kasu, vaid ka kahju. See võib juhtuda, kui toas on tolmu, prügi ja mustust, kui inimesed sülgavad põrandale, pilluvad sinna paberossiotsi, kallavad maha musta vett. Kus on tolm ja mustus, seal on sageli ka nakkust, seal võivad inimesed haigestuda. Tervisele on kahjulik ka see, kui toas on halb õhk. Toas viibivate inimeste hingamisest rikneb vähehaaval õhk, ja kui aknaid või õhuakent ei avata, siis muutub õhk toas umbseks ja inimesel hakkab pea valutama. Kui see esineb sageli, siis nõrgeneb inimeste tervis ja nad võivad haigestuda.

Et elamu tooks inimesele ainult kasu ega tekitaks kahju, peab seda puhtuses hoidma. Mida tuleb selleks teha?

- a) Eluruumi sisseastumisel jalad puhtaks pühkida.
- b) Põrandale mitte sülitada ja mitte paberossiotsi pilduda.
- d) Toas mitte käia üleriietes ja kalossides.
- e) Iga päev tuleb kõigilt toasolevailt asjadelt tolm kõrvaldada ja põrand puhtaks pühkida.

Tolm tuleb tingimata kõrvaldada niiske lapiga. Põrandat on tarvis pühkida niiske vihaga või harjaga, mille ümber on mässitud niiske lapp.

Miks aga on tarvis tolm kõrvaldada niiske ja mitte kuiva lapiga? Seda on vaja teha sellepärast, et kuiva lapiga pühkimisel tolmu ei eemaldu toast, vaid lihtsalt aetakse ühest kohast teise. Tolmu tõuseb õhku ja laskub pärast uuesti põrandale, lauale ja teistele esemetele. Kui aga tolm pühitakse niiske lapiga, hakkab ta lapi külge ja ei satu teistele asjadele.

Vaadake, milline vahe on selles, kui tahvlile kriidiga kirjutatu pühime niiske või kuiva lapiga.

(Õpetaja asetab kõik lapsed või osa neist tahvli kõrvale, näoga akende poole, ise seisab laste ees nii, et tolm, mis tahvli pühkimisel kuiva lapiga õhku tõuseb, oleks lastele nähtav, ja pühib kriidiga kirjutatu enne niiske ja pärast kuiva lapiga.)

Sama sünnib põrandi pühkimisel. Kui pühime põrandat niiske viha või harjaga, mille ümber on mähitud niiske lapp, koguneb tolm vihale või lapile ja üles ei tõuse, kui aga põrandat pühitakse kuiva vihaga või kuiva harjaga, tõuseb tolm üles ja langeb siis uuesti põrandale (ja teistele toas olevatele esemetele).

Iga päev peab toast eemaldatama rikutud õhk ja sisse lastama värsket õhku. Seda nimetatakse tuulutamiseks. Selleks on tarvis külmal ajal avada õhuaken (hommikul, päeval ja õhtul enne magamaminekut, iga kord 15—30 minutiks). Sooja ilmaga tuleb avada kogu aken — samuti mitte vähem kui kolm korda päevas, aga kui võimalik, siis ka terveks päevaks. Suvel, kuumal ilmaga, tuleb tuba 2—3 korda päevas tuulutada läbitõmbetuulega, s. o. avada korraka aknad ja uks. Sel puhul tekib toas suur õhu tõmbus: halb, rikutud õhk kaob ruttu, puhas, värsk (väljast) voolab ruttu sisse: õhk toas muutub kiiresti värskeks. Talvel võib toa tuulutamist kiirendada õhuakna avamisega sellal, kui ahi köeb (kui toas on ahjuküte).

Meiegi tuulutame igal vahetunnil oma klassituba, et õhk temas oleks värsk ja et oleks kergem õppida.

Meie korrapidajad, kes valvavad vaheaegadel, et õhuaknad või aknad oleksid avatud, täidavad tähtsat ülesannet: nad juhivad klassituba värsket õhku ja aitavad seega meil paremini õppida.

Peale igapäevase toa koristamise ja tuulutamise tuleb mitte harvem kui kord nädalas pesta põrandat ja vähemalt kord kuus viia õue ja läbi tuulutada madratsid, padjad, tekid ($\frac{1}{2}$ —1 tunni jooksul).

Toas tuleb hoida mitte ainult puhtust ja värsket õhku, vaid ka korda.

Halb on, kui toas on kõik laokile, kui asjad vedelevad igal pool laiali — iga asja peab otsima. Niisugust tuba on raske ka koristada. (Jutustada improviseeritud lugu sellest, kuidas üks õpilane, valmistudes kooliminekuks otsis laialipillatud asjade hulgast oma raamatut, ei leidnud seda tükk aega ja hilines kooli.)

Seepärast tuleb toas korda pidada. Iga asi tuleb panna oma kohale, nii et seda ei tuleks otsida. Seal, kus valitseb kord, on ka mugav ja meeldiv elada, ja on kergem puhtust hoida.

Kehakultuuri minut:

Uks, kaks, kolm	õhku värskenda,
pühi ära tolm,	korda harrasta.

Küsimused kordamiseks:

- 1) Milleks vajame elamut?
- 2) Millal võib elamu meile kahju tuua?
- 3) Mida on vaja teha, et toas valitseks puhtus?
- 4) Kuidas tuleb kõrvaldada tolmu ja pühkida põrandat? Miks on vaja nii toimida?
- 5) Milleks on vaja eluruumi tuulutada?
- 6) Kuidas tuleb ruumi tuulutada talvel ja kuidas suvel?
- 7) Milleks peab toas kord valitsema?

Teema: Joogivesi ja selle kaitsmine mustuse eest.
(II klass.)

Tunni eesmärk: anda lastele mõiste vee tähtsusest inimelus, joogivee saamise allikaist ja abinõude rakendamisest kaitsmiseks mustumise eest.

Õppevahendid: 1) kaevu makett, 2) mikroskoop.

Tunni sisu ja käik.

Täna, lapsed, vestleme joogiveest. Kuidas te arvate, kas inimene saab elada joogita, veeta?

Ei saa. Kui inimesele mitte anda vett ja ka toite, mis sisaldavad palju vett (näiteks piima, suppi jne.), siis inimest vaevab janu, ta muutub kõhnaks ja 5—6 päeva pärast sureb ta hirmsates piinades.

Kust võtavad inimesed joogivett ja vett toidu valmistamiseks?

Linnades võtavad inimesed tavaliselt vett veevarustuse kraanidest, maal — kaevudest, jõgedest, järvedest, tiikidest.

Inimese tervisele on väga tähtis, et joogivesi oleks puhas. Mustast veest võivad inimesed haigestuda säärastesse kardetavasse nakushaigustesse, nagu kõhutüüfus, verine kõhutõbi ja muud. (Näidata lastele musta vee tilka mikroskoobi all või vastavat pilti.)

Kõige puhtam vesi on veevärgivesi. Seda vett, enne veejuhtmetesse sattumist, puhastatakse erilisel viisil (sellest saate teada vanemates klassides); ta voolab maa all tugevates raudtorudes, mille läbi mustus ega nakkus vette ei saa sattuda. Säärast vett võib juua toorelt.

Kui aga veevärgivett tuleb koju tuua pangedes (veevõtmiskohtadest tänaval), tuleb jälgida, et panged oleksid puhtad, et neisse ei satuks tolmu või prahti. Selleks peab neid iga kord hästi loputama ja toodud vesi tuleb puhta kattega kinni katta.

Veekraanist ei tohi vett juua otse suuga. Nakkus inimese suust võib sattuda veekraanile ja sealt veega teise inimese suhu või nõusse, millest inimene haigestub.

Seal, kus veevarustust ei ole, on kõige parem võtta joogivett kaevust. Kaevu satub vesi maa alt. Ta imbub peenete joakestena maa alt ja koguneb kaevu põhja. Säärane maa-alune vesi on vähem mustunud kui maapealne vesi — jõgedes, järvedes ja tiikides.

Siiski võivad ka kaevudesse sattuda mustus ja nakkus. Näiteks kui kaevu lähedal asub mustuseauk või käimla, kui kaevu juures joodeatakse loomi ja veejääke kallatakse maha, pestakse musta pesu jne. Säärastel juhtudel mustus ja must vesi ja ühes sellega nakkus võivad imbuda maa sisse ja sattuda kaevuvette.

Sellepärast, et vett kaevust mitte reostada, ei tohi kaevu läheduses (mitte vähem kui 20 meetri kaugusel) olla mustuseauke, käimlaid ega loomalauta.

Väga tähtis on ka, et kaevu rakked oleksid tugevasti kokku löödud, et palkide vahel ei oleks nähtavaid pilusid. Säärased rakked ei lase mustust ümbritsevast maast kaevu tungida.

Kaevu rakked peavad olema mitte vähem kui 1 meeter kõrged maapinnast ja nende ümber peab olema telliskividest või savist nõlv. Säärane nõlv juhib kõrvale musta vihmavee või kaevust veevõtmisel vähehaaval maha loksutatava vee.

Kaevule tuleb ehitada kate või katus. See kaitseb teda prügi ja tolmu eest tuulise ilmaga.

Väga tähtis on, et vett võetaks kaevust ühe — ü h i s k o n d l i k u ämbriga, mis peab asuma kaevu juures (ta kinnitatakse ketiga kaevu võlli külge). Miks siis igaüks ei tohi võtta vett kaevust oma ämbriga? Oletame, et kellegi perekonnas on inimene haigestunud kõhutõppe või kõhutüüfusesse. Need haigused on väga nakkavad. Ja nakkus võib haige juurest kergesti sattuda põrandale. Põrandale aga asetatakse ämbreid. Põrandalt satub nakkus ämbrile ja kui selle ämbriga hakatakse kaevust vett võtma, siis kandub nakkus ämbrilt kaevuvette ja sealt majja. Nii võib nakkus levida paljudes majades. Kui aga inimesed võtavad kaevust vett ühe (ühiskondliku) ämbriga ja kallavad sellest vee oma ämbrisse, siis nakkus ei levi.

Veel parem on, kui kaev ehitatakse pumbaga ja pole vajadust võtta vett ämbriga.

Siiski pole kaevuvesi nii puhas kui veevärgivesi, ja seepärast on seda parem juua keedetuna.

Ohtlik on juua keetmata jõe-, järve- või tiigivett. Jõkke visatakse sageli igasugu prügi, kallatakse mustust, temas loputatakse pesu, joodetakse ja pestakse loomi, seal suplevad inimesed. Sama toimub ka järvedes ja tiikides. Seetõttu vesi jõgedes, järvedes ja tiikides ei ole puhas ja on tervisele ohtlik. Säärast vett võib juua ainult keedetult.

Kordamisküsimused.

- 1) Kas inimene võib elada joogiveeta?
- 2) Kust võtame joogivett?
- 3) Miks ei tohi juua vett kraanist otse suuga?
- 4) Miks ei tohi olla kaevu läheduses mustuseauke, käimlaid jne.?
- 5) Missugused peavad olema kaevu rakked?
- 6) Milleks on kaevu rakete ümber vajalik telliskivist või savist nõlv?
- 7) Miks on vaja kaevule ehitada kate või katus?
- 8) Mispärast tuleb võtta kaevust vett ühiskondliku ämbriga?
- 9) Miks ei tohi juua toorest jõe-, järve- või tiigivett?

Ajaloo õpetaja tööplaan V—VII klassile 1949.—50. a. teiseks poolaastaks.

S. GURIN.

V KLASS.

II õppeveerand (19 tundi).

IV. FEODAALNE KILLUSTATUS MEIE RIIGI TERRITOORIUMIL.

2. Mongolite vallutused ja saksa anastajad Idas XIII sajandil (5 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu (NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut, 1949), lk. 88—94 ja 94—98. Vene rahva võitlusest saksa röövvalutajatega. „Postimees“ 1945, nr. 29, 30, 31.

K. Valtin. Jäälahing. „Postimees“ 1946, nr. 80.

Prof. B. Mavrodin. Slaavlaste ja sakslaste võitluse ajaloost. Meie rahva võit saksa imperialismi üle, III (1946), lk. 28—38.

I. Šaskolski. Vene rahva ajaloolised sidemed Baltimaade rahvastega, ptk. III.

Kus ja millal vene väed peksid sakslasi. „Eesti Bolševik“ 1945, nr. 3.

J. Kosminski. Keskaeg (1945), ptk. XII.

3. Moskva tõus ja võitlus tatari-mongoli ja saksa anastajatega XIV saj. ja XV saj. esimesel poolel (4 tundi).

Kirjandust: A. Pankratova. Moskva tekkimine ja arenemine. „Rahva Hääl“ 1945, nr. 195.

J. Kosminski. Keskaeg, XVIII ptk.

NSV Liidu ajalugu, lk. 111—118, 136—142 ja 99—104.

I. Šaskolski. Vene rahva ajaloolised sidemed Baltimaade rahvastega, IV ptk.

V. TSENTRALISEERITUD RIIKIDE TEKKIMINE.

1. Tsentraliseeritud riikide tekkimine Lääne-Euroopas (4 tundi).

Kirjandust: Keskaeg, I köide (NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Insti-
tuut, 1945), lk. 301—310, 337—344 ja 393—405.

J. Kosminski. Keskaeg (1948), ptk. XIII, XIV, XXII, XXXI.

G. Gurev. Universumi ühtsus (1947). Maailma vana ja uus süsteem (Koperni-
kus, Galilei), lk. 7—10.

R. Kunitski. Vaadete arenemine päikesesüsteemi ehituse kohta (1946), VI ptk.
(Kopernikus), VIII ptk. (Galilei).

* K. Berkova. Teaduse sangarid ja märtrid (1945). Uue maailma avastamine,
lk. 5—12. Taevast ründama (Kopernikus), lk. 16—20. „Pikameelselt ja halasta-
valt, verd valamata“ (Giordano Bruno), lk. 21—28. „Ta siiski tiirleb“ (Galilei),
lk. 28—38.

2. Vene tsentraliseeritud riigi tekkimine (2 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu, lk. 147—150 ja 150—164.

J. V. Stalin. Marksism ja rahvusküsimus. Teosed II, lk. 297—299.

Koduseks tööks õpilastele: Vene rahva võitlus saksa anastajate
ja mongolite vastu (tabeli koostamine).

3. Vene riigi tugevnemine ja laienemine XVI sajandil. Tsaar Ivan IV (4 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu, lk. 177—186, 189—193 ja 144—195.

* S. Gurin. Ivan IV iseloomustus. „Abiks õpetajaile“ 1948, nr. 2.

* S. Gurin. Linnade kangelaslik kaitsmine. „Abiks õpetajaile“ 1949, nr. 4.

I. Šaskolski. Vene rahva ajaloolised sidemed Baltimaade rahvastega, V ptk.
S. Gurin. Liivimaa ja ta siseolud XVI sajandil. Võitlus Liivimaa pärast.
„Nõukogude Kool“ 1946, nr. 11.

I. Genss. Vene trükikunsti algus ja Ivan Fjodorov. „Nõuk. Kultuur“ 1941,
lk. 167.

Koduseks tööks õpilastele: Joonistada vene sõjaväe organisat-
siooni skeem (Ivan III ja Ivan IV ajal);

Liivi sõja skeem. Jutustada (kirjalikult) vene sõdurite kangelaslikkusest
Liivi sõja ajal; talupoegade ülestõus Liivi sõja ajal sakslaste vastu Eestimaal,
talupoegade suhtumine vene sõjavägedesse.

4. Poola ja Rootsi interventsioon (2 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu, lk. 198—208.

IV õppeveerand (14 tundi).

4. Talupoegade sõda XVII saj. Minin ja Požarski. Moskva vabastamine (3 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu, lk. 209—218.

* S. Gurin. Bolotnikovi iseloomustus. „Abiks õpetajaile“ 1948, nr. 2.

Koduseks tööks õpilastele: Joonistada Bolotnikovi tee Moskvasse. Jutustada (kirjalikult) ülestõusu kangelaslikkusest.

5. Isevalitsuse kindlustumine Vene riigis XVII saj. (5 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu, lk. 228—234, 238—239, 259—264, 239—240, 245—250, 251—254.

Kordamine (6 tundi).

1. Orjanduslikud riigid: asukoht, orjade seisund, klassivõitlus. Lääne-Rooma riigi langemine.

Koduseks tööks õpilastele: Kirjutada vihikusse tähtsamaid sündmusi Urartu, Kreeka ja Rooma ajaloost (ülestõusud, sõjad, ajaloolised isikud).

2. Talupoegade seisund feodaalkorras. Talupoegade pärisorjastamine Venemaal.

Koduseks tööks õpilastele: Tähtsamad Kiievi riigi vürstid ja sündmused nende valitsemise ajal.

3. Vene rahva võitlus vaenlaste vastu XIII—XVII saj.

Koduseks tööks õpilastele: Tähtsamad Moskva vürstid XII—XVII saj. (plaan).

4. Ivan III ja Ivan IV.

Koduseks tööks õpilastele: Vene riigi territoriaalne kasv XV, XVI ja XVII saj. (plaan).

5. Klassivõitlus feodaalkorras (talupoegade ja linnade ülestõusud).

Koduseks tööks õpilastele: Ülestõusude tabeli koostamine. Miks talupoegade ülestõusud lõppesid kaotusega?

6. Urartu, Kreeka ja Rooma kultuur.

Koduseks tööks õpilastele: Vene kultuuri (XI—XVII saj.) mälestussambad.

VI KLASS.

III õppeveerand (20 tundi).

VII. KAPITALISMI VOIT LÄÄNE-EUROOPAS JA PÄRISORJUSLIKU KORRA LAGUNEMINE VENEMAAL.

2. Venemaa XIX sajandi 30—40-ndail aastail (4 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu (NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut, 1948) I vihk, lk. 185—196, 206—208, 303—320, 327, 336—340, 391—394, 398—399.

A. Puškin. Ed. Päll. Vene rahva geenius. „Looming“ 1949, nr. 6.
D. Blagoi. Puškin — suur vene rahva poet.
N. Brodski. V. Belinski (1948).
J. Käis, V. G. Belinski. 150. sünnipäeva puhul. „Nõukogude Kool“ 1941, nr. 2.
Artiklid: „Rahva Häääl“ 1948, nr. 153, „Nõukogude Opetaja“ 1948, nr. 22, 23.
T. Ševtšenko. Taras Ševtšenko — suur poet-revolutsionäär. „Looming“
1946, lk. 504—510.

Koduseks tööks: Kirjutada vihikusse kirjanike eluaastad ja tähtsamad teosed.

3. 1848. a. revolutsioon Euroopas. Marx ja Engels (3 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu. I vihk, lk. 341—344, 347—355, 366—384.
A. Jefimov. Uus aeg 1789—1870. (1948), lk. 139—150 ja 150—161.
Marx ja Engels. V. I. Lenin. Karl Marxi õpetuse saatus. Valitud teosed I, lk. 41—45.
V. I. Lenin. Marksismi kolm allikat ja kolm komponenti. Valitud teosed I, lk. 37—41.
E. Stepanova. Friedrich Engels (1940).
ÜK(b)P ajalugu, lühikursus (1946), lk. 11.
V. Pavlov. Töölisklassi suur juht ja õpetaja (K. Marx). „Nõukogude Opetaja“ 1948, nr. 19.
F. Kalošin. Friedrich Engels (tema 50-ndaks surma-aastapäevaks). „Rahva Häääl“ 1945, nr. 185.
K. Marx. Klassivõitlus Prantsusmaal 1848—1850. Marx-Engels. Valitud teosed (1937), lk. 136—137 ja 199—204.
* S. Sergejev-Tsenski. Sevastopoli rasked päevad (1945). Laste töö vabrikus ja tööliste seisukord Inglismaal XIX saj. esimesel poolel, lk. 248—250.

4. Pärissorjusliku korra kriis ja pärissorjuse kaotamine Venemaal (5 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu I vihk, lk. 327—336, 360—362, 427—430, 432—436, 431—440.
NSV Liidu ajalugu, II vihk, lk. 5—32.
Krimmi sõda. S. Sergejev-Tsenski. Sevastopoli rasked päevad: Nahhimov madrustest (lk. 396), Balaklava kangelaslik kaitsmine vene garnisoni poolt (185—190), vene sõdurite kangelaslikkus (lk. 527), Vladimiri polk läheb rünnakule (150—132). Kornilov (293—296).
* S. Naida. Admiral Nahhimov (1947).
V. I. Lenin. Herzeni mälestuseks. Valitud teosed I, lk. 525—530.
Tšernõševskist artiklid: „Nõukogude Opetaja“ 1948, nr. 30, „Rahva Häääl“ 1948, nr. 174.
A. Alle. N. A. Nekrassov. „Looming“ 1946, lk. 1415—1416.
J. Väinaste. N. A. Nekrassov. „Nõukogude Kool“ 1946, nr. 12.
Koduseks tööks: Krimmi sõda, kõik ja iseloomustus.

VIII. KAPITALISMI ARENG JA TÖÖLISLIIKUMISE KASV XIX SAJANDI II POOLEL.

1. Lääne-Euroopa ja Põhja-Ameerika XIX sajandi 60—70-ndail aastail (2 tundi).

Kirjandust: Uus aeg (NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut, 1946 II, ptk. 1, 2.

A. Jefimov. Uus aeg. 1789—1870. Lk. 200—215, 244—260, 230—241.

A. Korsen. Pariisi Kommuun proletariaadi diktatuuri ema. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 5.

M. Prääts. 75 aastat Pariisi Kommunist. „Nõukogude Kool“ 1946, nr. 3.

A. Kureniit. Pariisi Kommuun — nõukogude riigi algkuju. „Postimees“ 1948, nr. 65.

Koduselks tööks: Neegrite seisund peale koduõja USA-s ja meie ajal. Kommuuni tähtsus.

2. Kapitalismi areng Venemaal (lõpetades Bulgaaria, Serbia ja Rumeenia vabastamisega Türgi sõltuvusest) (4 tundi).

Kirjandust: UK(b)P ajalugu, lühikursus (1946), lk. 5—8. NSV Liidu ajalugu II kd., II vihk, lk. 109—126; 163—174, 186—198. Diplomaatia ajalugu II (1948), lk. 50—62.

IV õppeveerand (14 tundi).

3. Tööliikumine Venemaal 70—80-ndail aastail. Teadus, kultuur ja kunst XIX sajandil (2 tundi).

Kirjandust: NSV Liidu ajalugu II kd., II vihk, lk. 198—208 ja 224—232; 241—255; 255—256, 273—275, 379—386, 391—404, 413—424.

UK(b)P ajalugu, lühikursus. I ptk., p. 2.

* Kuidas elasid töölised ja talupojad tsaari-Venemaal ja kuidas nad võitlesid oma vabaduse eest (1948):

Kapitalismi arenemine Venemaal (7—10), klassi vastuolud ja klassivõitlus (16—18).

Loodusteadusliku materialismi areng.

P. Anohhin. Pavlov kui inimene, kodanik ja õpetlane (1946).

Artiklid: „Õhtuleht“ 1947, nr. 58, „Noorte Hää“ 1946, nr. 49, „Nõukogude Õpetaja“ 1949, nr. 36.

Leidurid ja novaatorid. Jablotškov — vene elektrotehnika au ja uhkus.

* G. Golovin. A. S. Popov (1948).

I. Mitšurin. „Nõukogude Kool“ 1946, nr. 10, „Noorte Hää“ 1948, nr. 264, „Sirp ja Vasar“ 1946, nr. 117.

Vene kirjandus: Ed. Päll. Suur vene kirjanik L. Tolstoi. „Looming“ 1948, lk. 1121—1152.

V. I. Lenin Tolstoist. „Sirp ja Vasar“ 1948, nr. 57.

* I. Fedorov. L. Tolstoi muuseumis. „Õhtuleht“ 1948, nr. 270.

M. Gorki, „Nõukogude Õpetaja“, 1948, nr. 5.

A. Tšehhov. „Looming“ 1945, lk. 1272—1274.

Vene kunst: A. Lebedev. I. Repin (1948).

V. Surikov. „Nõukogude Õpetaja“ 1948, nr. 5.

Tšaikovski. „Sirp ja Vasar“ 1945, nr. 14.

Rimski-Korsakov. „Noorte Hää!“ 1948, nr. 145. „Sirp ja Vasar“ 1947, nr. 25.

Kordamine (8 tundi).

1. Peeter I.

Koduseks tööks õpilastele: Peeter I järglased (plaani koostamine).

2. Katariina II.

Koduseks tööks: Vene impeeriumi territoriaalne kasv XVIII saj. (tabeli koostamine).

3. Revolutsioon Prantsusmaal XVIII saj. lõpul.

Koduseks tööks: Katariina ja Pauli võitlus revolutsiooni vastu.

4. Radištšev. Dekabristid.

Koduseks tööks: Talupoegade liikumine XVIII sajandil (plaani koostamine).

5. Aleksander I valitsemise algus. Sõda 1805.—1807. a. Tilsiti rahu.

Koduseks tööks: 1812. a. Isamaasõda (sõjakäik, rahva iseloomustus, partisanide liikumine).

6. Pärissorjuse kaotamine.

Koduseks tööks: Töölisliikumine 70—80-ndail aastail Venemaal (koht, osavõtjate arv, nõudmised, juhid).

7. I Internatsionaal. Pariisi Kommunn.

Koduseks tööks: Tähtsamate teadlaste ja kirjanikkude nimed, eluaastad ja teosed (plaan).

VII KLASS.

III õppeveerand (19 tundi).

X. SUUR SOTSIALISTLIK OKTOOBRIREVOLUTSIOON JA SOTSIALISMI VÕIT NSV LIIDUS.

3. Kodusõda ja välismaa interventsioon (4 tundi).

Kirjandust: ÜK(b)P ajalugu, lühikursus, lk. 233—244.

A. Lambakahar. NSV Liidu rahvaste ajaloo käsitlus VII klassis „Nõukogude Kool“ 1948, nr. 8.

J. V. Stalin. Kaks leeri. Teosed IV, lk. 225—228.

J. V. Stalin. Petrogradi rindest. Teosed IV, lk. 259—268.

J. V. Stalin. Sõjalisest olukorrast lõunas. Teosed IV, lk. 276—285.

J. V. Stalin. Olukorrast Poola rindel. Teosed IV, lk. 328—333.

J. Jaroslavski. V. I. Lenin. Biograafia (1946). Lenin kodusõja aastal (1946). lk. 127—154.

J. V. Stalin. Lühike elulugu (1947). lk. 64—72.

E. Maier. 30 aastat V. J. Tšapajevi hukkmisest „Ohtuleht“ 1949. nr. 209.

* A. Tolstoi. Kannatuste rada (1948): laevastiku hävitamine Novorossiiskis (456—464), Vene Nõukogude Vabariigi kangelaslik vastupanu Denikinile (625—627).

* Furmanov. Tšapajev (1947). Tšapajev (65—66, 70—71, 74—75), tema kõne (111—113), tema elulugu (132—137), lahingud (209—213, 216—217, 209, 294), tema hukkimine (355—360).

* A. Fadejev. Kaotus (1947). Peatükid: Metelitsa luuresõit, kolm surma.

* N. Ostrovski. Kuidas karastus teras (1947): sakslaste tulek (40—42), raudtee ehitamine (II ptk.), ratsaarmee pealetung Poola armeele (185—187), Perekop (211—212), piiril (328—330), opositsioonist (367—376).

4. Nõukogude üleminek rahulikule tööle (4 tundi).

Kirjandust: ÜK(b)P ajalugu, lühikursus, lk. 255—266.

J. Jaroslavski. V. I. Lenin. Biograafia, lk. 172—183; 200—214.

J. V. Stalin. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamisest. Teosed V, lk. 151.

B. Volin. Võitluses sotsialismi võidu eest NSV Liidus (1949), II ptk.

P. Pospelov. Lenini ja Stalini ajalooline koostöö. „Rahva Hääl“ 1947. nr. 77.

5. Sotsialismi võit NSV Liidus (5 tundi).

Kirjandust: ÜK(b)P ajalugu, lühikursus, lk. 267—274, 276—286, 287—294, 299—318, 329—340.

J. Stalin. Suure murrangu aasta. Leninismi küsimusi, lk. 232—241.

J. Stalin. Kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika. Leninismi küsimusi, lk. 259—262.

J. Stalin. Peapööritus edusammudest. Leninismi küsimusi, lk. 263—267.

J. Stalin. Esimese viisaastaku tulemused. Leninismi küsimusi, lk. 320—351.

J. Stalin. Kõne esimesel üleliidulisel kolhoosnike-lööktöölise kongressil. Leninismi küsimusi, lk. 362—373.

J. Stalin. Aruanne ÜK(b)P KK tööst partei XVII kongressile (26. jaanuaril 1954), sealsamas, lk. 388—411.

B. Volin. Võitlus sotsialismi võidu eest NSV Liidus, IV ptk.

* M. Solohhov. Ülesküntud uudismaa (1947). Kahjurite tegevus kolhoosis (201—207). Seltsimees Stalini kiri. Mõju kasakatele (257—261).

A. Leontjev. NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine „Rahva Hääl“ 19. X 1947. a.

XI. TEINE MAAILMASÕDA JA NÕUKOGUDE LIIDU SUUR ISAMAASÕDA.

1. Teise Maailmasõja algus ja NSV Liidu rahupoliitika (4 tundi).

Kirjandust: ÜK(b)P ajalugu, lühikursus, lk. 296—299, 325—329.

J. V. Stalin. Aruanne ÜK(b)P KK tööst partei XVII kongressil. Leninismi küsimusi, lk. 374—388.

J. V. Stalin. Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil, sealsamas, lk. 496—505.

F. Kalošin. Teise Maailmasõja tekkimine ja iseloomustus. „Rahva Hää!“ 1946, nr. 72, 73; „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 6.

A. Uibo. Teise Maailmasõja tekkimine ja iseloom. „Postimees“ 1946, nr. 54 ja 58.

* I. Ehrenburg. Pariisi langemine (1947). Tööliste streik (133—142), tööliste demonstratsioon (156—158). Valitsuse ja tööliste suhtumine Hispaaniasse (182—183, 197—198). Kodanluse suhtumine sõjasse (403—410). Kommunistide arest (413—416, 440). Piccard (531—532). Tours'i vastupanu (585—589).

Agnesse hukkimine (637—644). Lõppleheküljed (651—654).

* J. Fučik. Viimne raamat (1947) — ptk.: Suremine, 1. mai intermetso, lehekülj ajaloo.

V. Linetski. Hitleri „Uus Euroopa“ rahvaste vangla (1944).

M. Rubinstein. Nõukogude diplomaatia võitluses Nõukogude Liidu isoleerimise vastu ja diplomaatiliste suhete jaluleseadmine kapitalistlike maadega (1949).

Kodanliku reaktsioonilise valitsuse kukutamine 21. juunil 1940. „Õhtuleht“ 1948, nr. 145.

Juunivõidu kuueks aastapäevaks. „Nõukogude Kool“ 1946, nr. 6.

* I. Ehrenburg. Esimene reetur (Petain). „Õhtuleht“ 1945, nr. 174.

A. Uibo. 21. juuni 1940, ajaloolise tähtsusega pöördepunkt eesti rahva elus. „Eesti Bolševik“ 1945, lk. 493.

B. Leontjev. Kümme aastat Teise Maailmasõja puhkemisest. „Rahva Hää!“ 1949, nr. 206.

2. Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda (2 tundi).

Kirjandust: Sõja algus ja kõik. J. V. Stalin Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, lk. 7—14 (Raadiokõne 3. juulil 1946), 15—30 (Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 24. aastapäev), 51—64 (Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäev), 78—79 (käskkirjast nr. 95), 92—107 (Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 26. aastapäev), 127—131 (kümme lõöki), 141—144 (käskkiri nr. 220).

* J. Valentin. „Kurski lahing“. „Edasi“ 1948, nr. 60.

D. Kuzmin. Eesti Tallinna Laskurkorpuse võitlus saksa röövvaldajate vastu Suures Isamaasõjas. „Eesti Bolševik“ 1948, nr. 3.

A. Uibo. Punaarmee — otsustav tegur demokraatlike maade koalitsiooni võidu saavutamisel ja kindlustamisel. „Rahva Hää!“ 1946, nr. 44.

* V. Külaots. Punaarmee pealetungioperatsioonid Suures Isamaasõjas. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 3.

* V. Laur. Stalingrad. „Noorte Hää!“ 1948, nr. 255.

* J. Saat. Stalingradi lahing. „Abiks agitaatorile“ 1946, nr. 6.

M. Talenski. Suur Stalingradi lahing (1946).

IV õppeveerand (14 tundi).

2. Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda (3 tundi).

Kirjandust: Partisanide liikumine.

J. V. Stalin. Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast. Nõukogude rahva suur kangelastegu Isamaasõjas, lk. 131—134.

* G. Krupa. Kapten Gastello. „Sirp ja Vasar“ 1946, nr. 142.

* M. Abmomanov. Aleksander Matrossov Nõukogude Liidu kangelane (1946).

M. Aliger. Zoja. (1946).

* J. Gerassimov. S. Kovpak. Putivlist Karpaatideni (1948).

* B. Polevoi. Jutustus tõelisest inimesest (1947).

Saksamaa kapituleerumine.

M. Galaktinov. Teise Maailmasõja lõpp. „Rahva Hää!“ 1945, nr. 212.

A. Uiho. Punaarmee otsustav tegur demokraatlike maade koalitsiooni võidu saavutamisel ja kindlustamisel. „Rahva Hää!“ 21. II 1946.

Võidupühaks. „Nõukogude Kool“ 1946, nr. 5.

I. Mints. Rahvas-võitja. Meie rahva suur võit saksa imperialismi üle (1947) IV, lk. 28—37.

J. Mihhailov. Nõukogude rahva suur teene inimkonna ajaloos. Meie rahva suur võit saksa imperialismi üle (1946) III, lk. 3—28.

* R. Isok. Hitleri viimsed päevad. „Rahva Hää!“ 1947, nr. 304 ja 305.

* V. Pavlov. Agressori lõpp. „Postimees“ 1945, nr. 214.

B. Stein. Vaherahu Compiègne'is 1918. aastal ja kapitulatsioon Berliinis. „Postimees“ 1945, nr. 223, 224 ja 225.

Jaapani kapituleerumine.

Nõukogude valitsuse avaldus Jaapani valitsusele.

„Abiks agitaatorile“ 1945, nr. 17.

N. Kaftanov. Võit Jaapani üle. „Abiks agitaatorile“ 1946, nr. 30.

V. Külaots. 4 aastat imperialistliku Jaapani purustamisest. „Rahva Hää!“ 1949, nr. 208.

J. V. Stalin. Stalini läkitused rahvale võidu puhul Saksamaa ja Jaapani üle (1945).

Vastuvõtt Kremli Punaarmee väejuhtide auks. „Eesti Bolševik“ 1945, nr. 11—12.

Seltsimees Stalin — Isamaasõja võitude organiseerija.

V. Külaots. Seltsimees Stalin — Isamaasõja võitude organiseerija „Rahva Hää!“ 1947, nr. 31.

J. Jaroslavski. Seltsimees Stalin — suur väejuht, Punaarmee ja sotsialistlike võitude innustaja ja organiseerija (1944).

Seltsimees Stalin — nõukogude rahva suur juht ja võitude organiseerija. „Eesti Bolševik“ 1945, nr. 3.

V. Kapp. Stalinlik võidukunst. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 9.

K. Vorosilov. Stalin ja Punaarmee (1946).

* K. Simõnov. Päevad ja ööd (1946). Kuidas kuulati seltsimees Stalini ettekannet raadios (162), Stalingradi lahing (XX ptk. algus). Saburovi luurekäigud (170), usku võidusse — Protsenko sõnad (154).

* L. Sobolev. Mere hing (1946). Seltsimehelikus võitluses (286—288), „Junkersi“ rünnakukatsed ENSV linnale (407—409), madruste kangelaslikkus Sevastoopolis (467—468); kättemaksuiha (557—559).

I. Kurtšavov. Partisan Ljovka (1947). Sakslased ajutiselt okupeeritud küla-des (56—60), nende metsikused (93—99), laste kohtlemine (62), rongi õhkulaskmine (116), Kolja surm (144—145).

* A. Novikov-Priboi. Sangarlik laev (1946), (lk. 25, 26—28).

* Solovjev. Ivan Nikulin — vene madrus (1945). Esimene lahing (24—25). Timukad põgenevad (138—142), Marusja hukkamine (137—138).

* M. Bubennov. Valge kask (1948). I osa ptk. XXI — lahing, II osa, ptk. XX — sakslaste tulek, ptk. XXIII — Ossip Mihhailovitši surm, peat. XXII—XXIV — lahingud sakslastega.

X. SUUR NSV LIIDU RAHVAMAJANDUSE TAASTAMISE JA ARENDAMISE STALINLIK PLAAN.

Kirjandust: J. V. Stalin. Kõne Moskva linna valimisringkonna valijate valimiseelisel koosolekul 9. II 1946. a. (1946).

NSVL Ülemnõukogu esimene istungjärk. NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaan 1946.—50. a. NSVL Riikliku Plaanikomisjoni esimehe N. A. Voznessenski aruanne. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 6.

Sõjajärgne stalinlik viisaastak (1949).

L. Gatoski. NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaanist 1946—1950 (1946).

J. Taigin. NSVL on rahvaste vabaduse ja rahvusvahelise rahu kants (1946).

Nõukogude kultuuri maailma-ajalooline tähtsus. „Eesti Bolševik“ 1947, nr. 19.

N. Murat. Nõukogude teaduse progressiivne osa maailma kultuuri ajaloos „Eesti Bolševik“ 1948, nr. 18. Nõukogude teaduse ja tehnika saavutusi. „Ohtuleht“ 1948, nr. 25.

S Vavilov. 30 aastat nõukogude teadust (1948).

NSV Liidu välispoliitika Suure Isamaasõja ajal (1948). Berliini konverents (1946).

Krimmi konverents. „Noorte Hääl“ 1948, nr. 5.

V. Molotovi kõne Moskva nõukogu pidulikul koosolekul 9. novembril 1947. „Eesti Bolševik“ 1947, nr. 21.

G. Malenkov. Informatsiooniline ettekanne Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee mõnede kommunistlike parteide esindajate nõupidamisel Poolas 1947. a. septembri lõpul. „Eesti Bolševik“ 1947, nr. 25.

A. Ždanov. Rahvusvahelisest olukorrast. „Rahva Hääl“ 1947, nr. 249.

Kordamine (9 tundi).

1. Idaslaavlasted. Kiievi riik.
Koduseks tööks: Novgorodimaa (plaani koostamine).
2. Vene rahva võitlus anastajate ja tatari-mongolite vastu.
Koduseks tööks: Minin ja Požarski (jutustus).
3. Moskva riigi tekkimine ja arenemine.
Koduseks tööks: Moskva riigi vürstid ja tsaarid Peetri ajani ja sündmused nende valitsemise ajal (tabeli koostamine).
4. Talupoegade pärisorjastamine ja nende ülestõusud (lõpetades Pugatšovi ülestõusuga).
Koduseks tööks: Töölisliikumine 70—80-ndail aastail (193) (tabeli koostamine).
5. Vene riigi välispoliitika XVIII ja XIX saj.
Koduseks tööks: Tabeli koostamine: aeg, sõjakäik, juhid, sõja iseloom ja rahvuskangelaslikkus.
6. V. I. Lenini ja J. V. Stalini revolutsioonilise tegevuse algus.
Koduseks tööks: Partei kongressid (II, Praha konverents, VI kongress) — aeg, otsused, kongressi tähtsus.
7. 1905.—1907. a. kodanlik-demokraatlik revolutsioon Venemaal.
Koduseks tööks: Tähtsamad sündmused 1907.—1917. aastani (plaani koostamine).
8. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, tema ülemaailmne tähtsus.
9. Bolševike partei juhtiv osa sotsialistliku revolutsiooni ettevalmistamises, Nõukogude riigi organiseerimises ja nõukogude rahva võitluses saksa vallutajate vastu Suures Isamaasõjas.

Abiks geograafia õpetajaile.

Vene kuulsaid Kesk-Aasia uurijaid.

1. N. M. PRŽEVALSKI (1839—1888)

Kuulus vene reisija N. M. Prževalski oli esimene Kesk-Aasia looduse uurija, kes, omades haruldast vaatlusvõimet, oskas koguda mitmekesist laialdast geograafilist ja loodusteaduslikku materjali ja seda tervikuks liita võrdleva meetodi abil.

N. M. Prževalski sündis 12. aprillil 1839. a. Smolenski kubermangus väikese mõisa omaniku peres.

Juba lapsepõlves oli ta huvitatud reisikirjeldustest, jutustustest loomade ja lindude elust ja unistas kaugetest matkadest. Pärast gümnaasiumi lõpetamist astus 16-aastane nooruk Krimmi sõja ajal sõjaväkke. 1861. a. jätkas ta õpinguid Sõjaakadeemias ja hakkas tõsiselt ette valmistuma uurimisreisideks. Pärast akadeemia lõpetamist töötas Prževalski mõnda aega Varssavi sõjakoolis lektorina.

1867. a. esitas Prževalski Vene Geograafia Seltsile oma reisi plaani Kesk-Aasia uurimiseks. See plaan ei leidnud heakskiitmist. Prževalskile anti aga lähetus Ussuri-

maale, mis alles hiljuti oli liidetud Vene riigiga. Sel puhul kirjutas Prževalski oma sõbrale: „... sõidan Amuurimaale, sealt Ussuri jõe, Hanka järvele ja Vaikse ookeani rannikule, Korea piirile. Jah! Minule sai osaks kadetsemisväärne ja raske ülesanne uurida maa-alasid, kuhu enamasti ei ole veel astunud haritud eurooplase jalg. Seda enam, et see on minu esimene teadustamine endast õpetatud maailmale, järelikult, tuleb töötada hoolsasti.“

Selle uurimisreisi tulemusena andis Prževalski läbitud maade hea geograafilise kirjelduse ja omandas vilunud uurija nime. Seejärel hakkas Prževalski taotlema luba reisiks Hiina põhjapoolseisse ääremaadesse ja Mongooliasse — tanguutide maale.

Selle Mongoolia ekspeditsiooni eesmärgiks võttis ta füüsilis-geograafilised, samuti zooloogilised, eriti ornitoloogilised, ja võimalust mööda ka etnograafilised uurimised. Ekspeditsioon teostus a-il 1870—1873; teekonna üldpikkus oli 11 800 km. Oma uurimuste tulemusena andis Prževalski esmakordselt teadusele täpsed andmed Kuku-nori ja Tiibeti mägismaa põhjapoolse osa hüdrograafia kohta. Kuulus reisija kirjutas ise ekspeditsiooni lõpetamise puhul: „Meie teekond on lõpetatud! Ta edu ületas kõik meie lootused. Materiaalsete vahendite poolest olime me kerjused, ainult alatine õnn tagas edu meie üritusele. Sageli rippus kõik juuksekarva otsas, kuid õnnelik saatus aitas meid ja andis meile võimaluse teostada jõukohaseid uurimisi Sise-Aasia kõige vähem tuntud ja kõige ligipääsmatumates maades.“

Mongoolia ekspeditsioon kinnitas, et Prževalski kuulub esmajärguliste maadeuurijate hulka. Uurimiste kokkuvõttena avaldas ta raamatu „Mongoolia ja tanguutide maa“, mis ilmus ka saksa ja inglise keeles ja sai kõrge hinnangu osaliseks.

Mais 1876 alustas Prževalski uut — Lob-nori ehk džungaarida uurimisretke. Ta sõitis Moskvast Kuldžasse, sealt Tienšani, Lob-nori juurde, ja edasi Himaalajadeni. Lob-norist lõunas avastas Prževalski Altõn-dagi suure mäeaheliku, mida ta ka ligemalt uuris. See oli üks suurimaid geograafilisi avastusi, mis ühtlasi näitas, et Tiibeti kiltmaa piir on 300 km kaugemal põhja pool, kui seda varem arvati.

1879.—80. a. teostas Prževalski oma kolmanda — esimese Tiibeti ekspeditsiooni Kesk-Aasiasse — Zaissanist Tiibetini. Oma muljetest kirjutas ta järgmist: „Me astusime otsekui uude maailma, kus meid hämmastas kõigepealt suurte metsloomade rohkus, kes vähe või hoopiski ei kartnud inimesi. Meie laagri lähedal sõid kulaanide karjad, lamasid ja kõndisid üksikult jakid, gratsioosnes asendis seisid isased orongod, otsekui kummipallid hüplesid antiloobid.“ 250 km kaugusel Tiibeti pealinnast Lhasast tuli ekspeditsioonil tagasi pöörduda, sest tiibeti ametnikud ei lasknud neid edasi.

Lõpetanud aruande selle uurimisretke kohta, asus Prževalski neljanda — teise Tiibeti ekspeditsiooni (1883—1886) ettevalmistamisele. See ekspeditsioon oli varustatud paremini kui kõik eelmised. Tema eesmärgiks oli seni hoopis vähe tuntud Huangho ja Jangtse lähtealade uurimine. Seal avastas Prževalski rea uusi mäeahelikke; nendele andis ta ka nimetused — Kolumbuse, Moskva, Vene, Saladuslik mäeahelik. Viimane nimetati hiljem Vene Geograafia Seltsi nõukogu otsusel Prževalski mäeahelikuks.

Tiibeti kõrglavalts suundus ekspeditsioon Lob-norile ja Tarimile; siis edasi Issök-kulile.

Neljas ekspeditsioon oli geograafilises suhtes Prževalski viljakaim uurimisretk. 1888. a. märtsis lõpetas Prževalski selle teekonna kirjelduse ja juba aprillis asus ta

uue, viienda ekspeditsiooni organiseerimisele. Oktoobris jõudis ekspeditsioon Kara-kolli linna. Kaugemale Prževalski aga ei jõudnud; ta haigestus kõhutüüfusesse ja suri 1. novembril 1888. a.

Oma kaastöolistelt nõudis Prževalski alati, et ei tule säästa „tervist, jõudu ega elu ennastki, kui seda on tarvis selleks, et täita tähtsat ülesannet ja osutada teeneid niisugasti teadusele kui ka kalli isamaa kuulsusele“. Ta ise oli alati piiritu kohusetruuduse eeskujuks.

Prževalski viimaseks sooviks oli, et ta maetaks Issök-kuli järve kaldale. Ta reisi-kaaslased valisid ilusa koha Issök-kuli kaldal, järsakul, kust avaneb avar vaade järvele ja kogu ümbrusele. Hauale on püstitatud hiljem marmorist mälestussammas pealkirjaga: „Nikolai Mihhailovitš Prževalski, sünd. 31. märtsil 1839. a., surnud 20. oktoobril 1888. a. Esimene Kesk-Aasia looduse uurija“ (daatumid vana kalendri järgi).

N. M. Prževalski uurimisreiside tulemused on kirjeldatud tema enda poolt reas teostes, mida tunnevad ja kasutavad kogu maailma geograafid. Prževalski tööde tähtsust Aasia keskosade tundmaõppimises on raske ülehinnata. Ta tööde alusel ilmusid Kesk-Aasia kaartidele esmakordselt niisugused võimsad mäeahelikud, nagu Altõn-dag, Vene, Moskva, Prževalski mäeahelik ja palju teisi; Kuen-Lun — „Aasia selgroog“ — sai oma õige koha kaartidel; selgitati Tiibeti põhjapiir. Esimene kord kirjeldati suuri nõgusid kõrbetes, avastati ja iseloomustati Lob-nori järve.

Prževalski kogutud suuri kollektioone säilitatakse Nõukogude Liidu teaduslikes asutustes — ornitoloogiline ja zooloogiline kollektioon Teaduste Akadeemias, botaaniline — Botaanika-aias.

Prževalski reisikirjeldused on huvitavad, kaasakiskuvad, kuid rangelt teaduslikud. Tema raamatud kuuluvad parimate geograafiliste teoste hulka. Nad sisaldavad kunstipäraseid kirjeldusi Aasia loomade, lindude, maastike ja loodusnähtuste kohta. Selgitagu seda alljärgnevat näide:

„Tulge nüüd, lugeja, mõttes Kesk-Aasia kõrbesse meie välilaagri juurde ja veetke meiega üks ööpäev, siis te saate selge mõiste meie elust kogu reisi kestel.

On õõ. Meie killavoor peatub väikese allika juures kõrbes. Kaks telki seisab üksteise läheduses; nende vahele on paigutatud kanni-loomade seljakoorem, mille kõrval magavad kasakad. Ees lamavad kaamelid ja seisavad lõa otsa seotud oinad; pisut kõrval on ratsahobused. Kõik puhkavad päevaväsimusest. Ainult harva norskab hobune, tõmbab raskelt hinge kaamel või sonib magav inimene...

Kuivas, läbipaistvas õhkkonnas siruvad heledalt nagu teemandid arvutud tähed; tähtkujud paistavad eredalt silma; Linnutee helgib fosforvalgusega; siin-seal vilksatab taevavõlvil langev täht ja kaob jäljetult... Ümberringi aga laiub metsik kõrb. Ükski hääl ei sega õist vaikust. Nagu ei oleks neis lendliivades ja neil ääretuil tasandikel ühtki elusolendit.

Kuid siis hakkab idas koitma. Valvekorra kasak tõuseb üles ja seab rauast kolmjalale termomeetri; teeb tuld ja keedab teed.“

N. M. Prževalskil ei olnud võistlejaid ettevõtlikkuse, energia, otsustavuse, leidlikkuse suhtes. Sõna otseses mõttes tundis ta igatsust tundmata maade järele. Kesk-Aasia meelitas teda oma uurimatusega. Ükski raskus ei heidutanud teda. Oma uurimistöõde tulemustega võitis Prževalski austusväärseima koha kõigi aegade ja rahvaste maade-

uurijate keskel. Tema tegevus on haruldane näide järelejätmatust püüdest eesmärgile ja oma ülesande suurepärasest täitmisest.

N. M. Prževalski kartmatus, ennastsalgav armastus teaduse vastu, püsivus, sihikindlus ja organiseeritus teevad teda sarnaseks meie tänapäeva, sotsialistliku ülesehituse ajastu inimestega.

Prževalski oli ka suurepärase pedagoog. Ta kasvas endale väärikaid õpilasi, oma töö jätkajaid. Niisugused on V. I. Roborovski ja P. K. Kozlov. Valitud Peterburi aukodanikuks, loobus ta aust välja panna oma portree linnanõukogu saali, vaid palus selle asemel määrata mõned stipendiumid puudustkannatavaile õpilastele.

Prževalski suuri teeneid hinnati kõrgelt juba tema eluajal Venemaal ja piiri taga. Ta oli valitud 24 teadusliku asutuse auliikmeks; Rootsi, Berliini, Pariisi, Londoni geograafia seltsid määrasid Prževalskile kõrgeimad autasud — kuldmedalid. Londoni Geograafia Selts märkis seejuures veel, et Prževalski reiseid ületavad kõik, mida tuntakse sel alal, alates Marco Polo'st (XIII sajandil).

Peale Prževalski mäeaheliku kannavad tema nime maakaardil veel üks neem Kuriili saartel ja Benneti saarel (Alaskas) ja jääliustik Mongoolias (Tabõn Bogdo-ola mäestik).

2. P. K. KOZLOV.

(1863—1935)

N. M. Prževalski reisikaaslane ja tema tööde jätkaja P. K. Kozlov on samuti üks suurimaid Kesk-Aasia uurijaid. Tema uurimused ja avastused looduse, eriti aga arheoloogia alal tegid samuti ta nime kuulsaks kaugel väljaspool meie kodumaa piire.

Pjotr Kuzmitš Kozlov sündis 1863. a. Smolenski kubermangus, loomakaupleja pojana. Vanemad hoolitsesid vähe oma poja kasvatuse eest ja poiss kasvas väljaspool kodu mõju. Suure teadushimu tõttu luges ta palju, eeskätt reisikirjeldusi. Kooli astus ta alles 12-aastasena ja lõpetas ainult 4-klassilise kooli.

Tol ajal oli maailmakuulsuseks N. M. Prževalski. Ajalehed ja -kirjad olid täis tema reise ja geograafiliste avastuste kirjeldusi; ta näopilte leidis igas perioodilises väljaandes. Need kirjeldused vaimustasid noorust ja paljud noorukid unistasid samasugustest kangelasest. Kozlov luges ahnelt kõike, mida trükiti Prževalski kohta. Need artiklid ja raamatud sütitasid Kozlovis sügava huvi Kesk-Aasia avaruste vastu, kuulsa reisija isiksus aga omandas tema fantaasias muinasjutulise kangelase kuju.

1882. a. suvel kohtas Kozlov Prževalskit ja see juhust otsustas Kozlovi saatuse.

Nooruk istus trepil. Ohtutaevas vilkusid tähed, nooruk aga unistas, nagu tavaliselt, Kesk-Aasiast. Täiesti ootamata kuulis Kozlov kellegi häält:

„Mis te siin teete, noormees?“

Kozlov vaatas küsija poole ja tardus hämmastusest: tema ees seisis Prževalski, kes elas oma mõisas Smolenski kubermangus ja otsis rahulikku nurgakest oma raamatu kirjutamiseks.

Nooruk vastas suures ärevuses:

„Ma mõtlen sellest, et kaugel Tiibetis tähed peaksid hoopis heledamalt särama kui siin, kuid ma ei saa kunagi, mitte kunagi imetella neid kaugeid kõrgusi...“

N. M. Prževalski taipas, et Kozlov on inimene, kes siiralt armastab seda tööd, mida tema ise piirilt armastas.

Ta võttis nooruki enda juurde ja hakkas tema õpinguid juhtima. Kozlov oli sellest vaimustatud.

Prževalski mõjul otsustas Kozlov temaga kaasa sõita järgmisele uurimisretkele. Kuid selleks pidi ta eksternina lõpetama keskkooli ja vabatahtlikuna sõjaväkke astuma, sest ekspeditsioon koosnes ainult sõjaväelastest. Olnud 3 kuud sõjaväes, sai ta Prževalskilt nõusoleku ekspeditsioonist osa võtta.

„Minu rõõm oli piiritu,“ kirjutab Kozlov. „Olin lõpmata õnnelik, see oli minu tõeline elu esimene kevad.“

P. K. Kozlov teostas kuus reisi Kesk-Aasiasse, kus uuris Mongooliat, Gobi ja Kami kõrbeid. Esimesed kolm reisi toimusid järjestikku Prževalski, Pevtsovi ja Roborovski juhtimisel.

1888. a. alustatud teine uurimisretk katkes Prževalski surma tõttu. See jätkus 1889. a. Pevtsovi juhtimisel, eesmärgiga uurida Ida-Turkestani.

Kolmas ekspeditsioon (1893—1895), millest Kozlov osa võttis, algas Prževalski abiline Roborovski juhtimisel; uuriti Nan-Sani mäeahelikku ja Tiibeti kirde-osa. Kui Roborovski haigestus, võttis Kozlov juhtimise enda kätte ja viis ekspeditsiooni lõpule. 1899. a. organiseeris Kozlov oma esimese iseseisva (neljanda) uurimisretke läbi Mongoolia, Gobi ja Kami kõrbe; viimane neist aladest oli seni täiesti tundmata. Selle ekspeditsiooni tulemusena andis Kozlov hiilgava ülevaate Kesk-Aasia rahvaste ökonomiast ja elu-olust. Eriti huvitavad olid mongolite sugharude elusündmuste (lapsesünd, pulmad, peied) kirjeldused.

Ekspeditsiooni kestel tuli korduvalt pidada lahinguid relvastatud jõukudega, keda kohalikud usufanaatikud ässitasid reisijate vastu.

A-il 1907—1909 teostas Kozlov oma teise (viienda) ekspeditsiooni Kjahtast Ulan-Batori ja edasi Kesk-Aasia sisemaale. See ekspeditsioon andis eriti tähtsad tulemused arheoloogia alal. Gobi kõrbes avastati surnud linn Hara-Hoto ja selles 2000-kõiteline, peamiselt tanguudikeelne raamatukogu. Seni ei teatud üldse niisuguste raamatute olemasolust. Ka muud arheoloogilist materjali leiti siin rohkel arvul. Kuid selle kõrval koguti ka rikkalikud zooloogilised ja botaanilised kollektsioonid, mis sisaldavad rohkesti uusi liike.

Kozlovi kuues ja viimane ekspeditsioon (1923—1926) uuris Põhja-Mongooliat. Seegi uurimisretk andis väga tähtsaid arheoloogilisi materjale. Suurimaks avastuseks oli 212 kalmet, mis kuulusid hunnidele ja olid üle 2000 aasta vanad.

Viimased eluaastad veetis Kozlov Leningradis ja hiljem Staraja Russa lähedal Stretšno külas. Seal organiseeris ta noorte naturalistide ringi ja õpetas noori määrama ja kollektsioneerima taimi, loomi, linde.

Kozlovi sulest on ilmunud üle 60 teose. Kesk-Aasia uurijana omab ta ülemaailmset kuulsust. Arheoloogia alal on tema avastused Kesk-Aasias seni ületamatud.

Vene Geograafia Selts autasustas Kozlovi Prževalski-nimelise kuldmedaliga ja valis ta oma auliikmeks. 1928. a. sai ta Ukraina Teaduste Akadeemia tegevliikmeks.

Maaailma kaardil kannab Kozlovi nime üks jääliustik sellesamas Tabõn Bogdo-ola mäestik, kus on ka Prževalski liustik.

P. K. Kozlov on meile kallis mitte ainult kui andekas Kesk-Aasia uurija, vaid ka kui oma kodumaa tuline patrioot, kes ei säästnud kodumaa kuulsuseks tervist ega jõudu.

Kirjandust: O. Bajan. Esimesed Kesk-Aasia uurijad. 1948.

Hoolitseda õpikute tõlgete kõrge taseme eest.

E. SÖGEL.

Bolševike partei ja Nõukogude valitsus pühendavad määratu suurt tähelepanu Nõukogudema noorsoo kommunistlikule kasvatustööle. Kommunistliku kasvatuse küsimus omab erilist aktuaalsust tänapäeval — sotsialismilt kommunismile järkjärgulisel üleminekul.

ÜK(b)P Keskkomitee ajaloolised otsused ideoloogilise töö alal on suunatud kommunistliku kasvatustöö tugevdamiseks, nõukogude patriotismi kasvatamiseks. Meie noorsoo kommunistliku kasvatuse sepikojaks on meie kool. EK(b)P V kongressil aruandekõnes formuleeris sm. Karotamm meie ülesanded koolide töös: „Tarvis on pidevalt parandada õppe- ja kasvatustöö kvaliteeti. Selle töö kvaliteedi parandamine on kõige tähtsam ülesanne. See küsimus peab seisma esiplaanil.“ Ei ole mingit kahtlust, et seda ülesannet täidab määratu enamus hariduse alal töötajast kogu oma jõudu rakendades.

Õppe- ja kasvatustöö kvaliteedi tõstmise küsimus oleneb väga palju sellest, millisel määral meie koolid on varustatud heade õpikutega. Sellel alal on suurenenud aastast aastasse bolševistlik hoolitsus koolide varustamisel üha suuremal arvul emakeelsete õpikutega, misjuures otsustavat ja suunavat osa etendavad vene keelest tõlgitud kõrgeväärtuslikud õpikud. On endastmõistetav, et võitluses õppe- ja kasvatustöö kvaliteedi tõstmise eest tuleb võidelda ka õpikute tõlke kvaliteedi tõstmise eest.

Sellele tähtsale küsimusele on meil pühendatud mõnel alal võrdlemisi vähe tähelepanu. Selle tõendajaks on NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi poolt välja antud NSV Liidu ajaloo III osa (õpiku autorid prof. K. Basilevitš, prof. S. Bahrušin, prof. A. Pankratova, dots. A. Foht) tõlge. Mainitud õpik on kirjastatud RK „Pedagoogilise Kirjanduse“ poolt 1949. ja 1948. aastal, kusjuures mõlema aasta tõlke vastutavaks toimetajaks on sm. J. Ottender. Tõlkinud on V. Orav. Vaatleme üksikasjalisemalt raamatu 1949. a. tõlget.

Esimene mulje nimetatud õpiku tõlkest on: tõlke valmistajad ei ole seadnud esiplaanile oma töö kvaliteedi parandamist. Selle tõenduseks on mõlema aasta tõlkes arvukalt ja muutumatult esinevad vead ja moonutused.

Elkõige peab märkima seda, et tõlkes esineb rida poliitilisi vigu, mis desorienteerivad õpiku kasutajat.

1949. a. tõlke lk. 118 loeme: „1918. aastani nimetati bolševike parteid Vene sotsiaaldemokraatlikuks töölisparteiiks, lisanusega sulgudes — bolševike.“

Tõlkeviga viib selleni, et Venemaa sotsiaaldemokraatlik partei, mis ühendas kõigist Venemaa rahvustest proletaarlasi, on antud ainult vene proletaarlasi ühendavana. Seltsimees Stalin kirjutas juba 1904. a. selle kohta:

„Kõigepealt tuleb meeles pidada, et Venemaal tegutsev sotsiaaldemokraatlik partei võttis endale nimeks Venemaa (mitte vene). Ilmselt tahtis ta meile sellega näi-

data, et ta kogub oma lipu alla mitte ainult vene proletaarlast, vaid ka kõigist Venemaa rahvustest proletaarlast...“ (J. Stalin, Teosed I kd., lk. 40, Tallinn 1947.)

1900. a. toimus Hiinas rahva massiline ülestõus välismaiste anastajate vastu, mis on tuntud Bokserite ülestõusu nime all. 1948. a. tõlkes (lk. 33) on ülestõusu kirjelduse alguses antud õige termin — „ülestõus“, kuid samal leheküljel võime lugeda: „Bokserite mässu (originaalis — восстание) mahasurumisel okupeerisid tsaari väed Ida-Hiina raudtee kaitsemise ettekäändel kogu Mandžuuria...“. Nimetada rahva ülestõusu mässuks — see on kodanlik terminoloogia.

Leheküljel 426 loeme: „Teed sotsialismile põllumajanduse alal nägi Lenin talupoegade väikeste üksikmajapidamiste koostöös (originaalis: в кооперировании — koopereerimises) ja põllumajanduse ümberkujundamises masinatööstuse ja elektrifitseerimise alusel.“

Täiesti ebaõige on tõlkida sõna „koopereerimine“ sõna „koostöö“ abil. V. I. Lenin kirjutas 1923. a., et olukorras, kus riigivõim on töölisklassi käes ja sellele riigile kuuluvad tootmisvahendid, omab koopereerimine järgmise tähenduse: „Õigust ütelda, koopereerida küllaldaselt määral laialdaselt ja sügavalt vene rahvastik uue majanduspoliitika valitsemise ajal on kõik, mida vajame, sest nüüd oleme leidnud selle erahuviide, erakaubandushuviide ühendamise astme, selle riikliku järelevalve ja kontrollimise astme, selle üldhuviidele alistamise astme, mis varem oli komistuskiviks paljudele ja paljudele sotsialistidele.“ (V. I. Lenin, Valitud teosed II kd., Tallinn 1946, lk. 683.) Siit järeldub, kui ebaõige on „koopereerimise“ asemel tarvitada „koostöö“.

Lk. 454 on toodud alapealkirjana: „Pealetung kulakuile“ (originaalis: наступление против кулачества — pealetung kulaklusele). Vääralt on siin tõlgitud „kulaklus“ (кулачество) sõnaga „kulakud“ ja võib tekitada valearusaamist, et partei teostas pealetungi kulakute, aga mitte kulakluse, s. o. kui klassi vastu. Seltsimees Stalin kõnes agraarlaste-marksistide konverentsil 1929. a. selgitas suurepäraselt seda küsimust: „Peale tungida kulaklusele, see tähendab purustada kulaklus ja likvideerida see kui klass... Kulaklusele peale tungida, see tähendab selleks ette valmistada ja kulaklusele pihta anda, kuid pihta anda nõnda, et ta ei suudaks enam jalule tõusta. Seda nimetataksegi meil, bolševike juures, tõeliseks pealetungiks“ (J. V. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 256).

Taoline üksikisikute ja klassi segiajamine esineb ka edaspidi. Lk. 455 loeme: „Need sammud isoleerisid kulakud (originaalis: кулачество — kulakluse), ja nende vastupanu murti.“ Lk. 461 loeme: „... otsustav võitlus kulakutega (pro kulaklusega) aastail 1928—1929 valmistasid ette üleminekut täielikule kollektiviseerimisele“. Samal ajal lk. 460 on tõlgitud õigesti: „Kulakluse kui klassi likvideerimine“.

Lk. 479 loeme: „Üldiselt (originaalis — в основном) lahendati teise viisaastaku peaülesanne — NSV Liidu kogu rahvamajanduse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimine.“ Täiesti vale on see, et teise viisaastaku peaülesanne täideti üldiselt (s. o. вообще, в общем), vaid see täideti põhiliselt, peamiselt.

Lk. 518 loeme: „Võidu puhul Maailmasõjas seadsid sakslased (originaalis — гитлеровцы — hitlerlased) oma eesmärgiks välja tõrjuda suur osa slaavlasti Uurali taha, teised aga füüsiliselt hävitada ja hukata.“ On täiesti ebaõige samastada hitlerlasti sakslastega ja hitlerlaste eesmärki teha sakslaste eesmärgiks!

Lk. 540 loeme: „Suurt hävitustööd (originaalis истребительную войну — hävitus-

sõda) tegid (pro arendasid) Ковпакі салгад Eel-Karpaatide Ukrainas.“ Siin on järelikult nõukogude partisanid, kes bolševike partei üleskutsel teostasid püha hävitussõda fašistlike okupantide vastu, tehtud hävitustöö tegijateks. Keegi pole kunagi andnud õigust sellisel moonutada ajalugu!

Siinjuures peab märkima tõlkes rida moonutusi, mille tulemuseks on nõukogude konstitutsiooni moonutamine.

Lk. 422 loeme: „Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu I kongress avati 30. detsembril 1922. a.“ Teatavasti toimus NSV Liidu moodustamine mitte NSV Liidu esimesel kongressil (mida pole üldse olnud), vaid NSV Liidu nõukogude esimesel kongressil.

Lk. 484 loeme: „Veebruaris 1935 pani NSV Liidu VII kongress (pro NSV Liidu nõukogude VII kongress) NSV Liidu Kesk-täitevkomiteele ette välja töötada uue konstitutsiooni eelnõu.“ Vea selgitamiseks tuleme meelde, et 1924. a. konstitutsiooni järgi NSV Liidu kõrgeimaks riigivõimu organiks oli mitte NSV Liidu kongress, vaid NSV Liidu nõukogude kongress.

Lk. 483—484 loeme: „Paljastatud kontrrevolutsiooniliste trotskistlik-buhaarinlike terroristlike organisatsioonide liikmed mõisteti NSV Liidu Kõrgema Kohtu (originaalis: Верховный Суд — Ülemkohus) sõjalise kolleegiumi poolt mahalaskmisele.“ Teatavasti on nõukogude konstitutsiooni (nii 1924. a. kui ka 1935. a. konstitutsiooni) järgi kõrgeimaks kohtuorganiks NSV Liidu Ülemkohus. Tõlkes aga selle asemel termini „Kõrgem Kohus“ tarvitamine võib kergesti viia õpiku kasutajad eksiarvamusele, nagu oleks olnud Ülemkohtu kõrval veel mingi Kõrgem Kohus. Seda aga pole olnud.

Palju segadust tekitab õpiku kasutamisel asjaolu, et ei ole kinni peetud eesti keeles tarvitatavast väljakujunenud terminoloogiast, eriti aga terminoloogiast, mis esineb ÜK(b)P ajaloo lühikursuses ja ka teistes marksismi-leninismi klassikute eestikeelsetes tõlgetes.

Lk. 118 loeme: „Bolševike kujunemine (originaalis — оформление) iseseisvaks marksistlikuks parteiks“. Õigem oleks siin tarvitada sõna „kujunemine“ asemel sõna „formeerumine“, nagu see esineb ÜK(b)P ajaloo lühikursuse 1946. a. eestikeelses tõlkes.

Kõigis marksismi-leninismi klassikute tööde eestikeelsetes tõlgetes on tõlgitud sõna „пролетарский“ sõnaga „proletaarne“. Täiesti põhjendamatu on retsenseeritavas tõlkes selle asemel tõlkimine „proletaarlik“. Nii lk. 24, 174, 175, 222, 235, 237 tarvitatakse „proletaarlik revolutsioon“, lk. 26 „proletaarlik võitluspartei“, lk. 222 „proletaarliku riigi“ jne. Võib aga märkida, et mõnikord tarvitatakse õigesti, nagu näit. lk. 416 — „proletaarse revolutsiooni“.

Mitmet moodi tõlgitakse eestikeelses terminoloogias kindlaks kujunenud mõiste „üldrahvalik“ (всенародный). Lk. 306 loeme: „Lenin ja Stalin jälgisid tähelepanelikult rahva üldist (originaalis — всенародный) võitlust saksa okupantidega“. Lk. 435 loeme: „... ülerahvalist leina...“. Kahtlemata on õigem ja on vaja tarvitada mõistet „üldrahvalik“.

Lk. 510 loeme: „NSV Liidu Ülemnõukogu esimese kokkukutse VI sessioon...“ Väljakujunenud terminoloogia kohaselt tuleks tõlkida: „NSV Liidu Ülemnõukogu esimese koosseisu VI istungjärk.“

Ei ole arusaadav, miks tõlkes tõlgitakse mõiste „социалистическое соревнование“

mõistega „sotsialistlik töövõistlus“. Nii lk. 468 loeme: „Tehas tehasega, brigaad brigaadiga ja töölised üksteisega astusid sotsialistlikku töövõistlusse (originaalis: вступили в социалистическое соревнование). Sama esineb lk. 470. Õigesti on tõlgitud nimetatud mõiste alles õpiku lõpuosas. Nii loeme lk. 541: „Sotsialistliku võistluse ennenähtamatu tõus...“ Lk. 238 loeme, et (1917. a.) „septembris puhkes Taškendis tööliste ürgjõuline (originaalis: стихийное) massiülestõus“. Kogu meie poliitilises kirjanduses tõlgitakse sõna „стихийный“ sõnaga „stiihiline“. Seda oleks pidanud teostama ka käesoleva õpiku tõlkimisel.

Lk. 366 loeme: „1918. ja 1919. a. hankekampaania (sõrendus E. S.) varusid Toitlustuse Rahvakomissariaadi organid 3 korda rohkem vilja kui eelmisel aastal“. Meile kõigile üldtuttav ja üldtarvitatav mõiste — „varumiskampaania“ on antud millegipärast „hankekampaania“. Siinjuures ei saa märkimata jätta, et võrreldes 1949. a. tõlget 1948. a. tõlkega on teostatud parandus: sõna „nõutasid“ on asendatud sõnaga „varusid“, kuid „hankekampaania“ asendamist õige mõistega — varumiskampaania — pole teostatud. Kõige selle juures ei saa mööda minna sellest, et tõlkes on kasutatud ka õigesti „varumine“. Nii lk. 448 võime lugeda: „Viljavarumise aastaplaan täideti 1926. a. koos vilja turuhindade alandamisega.“

Valearusaamisele võib õpiku kasutajaid viia ka ebaõigete ja sobimatute terminite kasutamine, mis kuuluvad poliitökonoomia valdkonda. Nii loeme lk. 3: „... vaba võistluse (originaalis: свободная конкуренция) asemele astub monopolide ülevõim“. Vaba konkurentsi pakkuda vaba võistlusena pole õige, sest ei saa samastada võistlust ja konkurentsi. Eestikeelses tõlkes on ju selle kohta kindel terminoloogia olemas. Nii võime lugeda V. I. Lenini teose „Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium“ tõlkest imperialismi ajaloolise koha kohta järgmist: „... sest monopol, mis tekib vaba konkurentsi (sõrendus E. S.) pinnal ja just vabast konkurentisist, on üleminek kapitalistlikust kõrgemasse ühiskondlik-majanduslikku formatsiooni“ (V. I. Lenin, Valitud teosed I kd., Tallinn 1945, lk. 689—690).

Võistluse ja konkurentsi segiajamine esineb veel lk. 149, kus loeme: „Inglismaa plaanidesse kuulus: puruks lüüa oma peamine võistleja (originaalis: конкурент — konkurent) Saksamaa.“

Õpiku tõlkes esineb arvukalt tõlkevigu, mis viivad originaalis esile toodud mõtte kas täieliku või osalise moonutamiseni. Lk. 25 loeme: „Lenin tegi ettepaneku põhikirja esimene punkt partei liikmeskonna kohta formuleerida järgmiselt: „Partei liikmeks loetakse igaüks, kes tunnustab tema programmi ja toetab parteid nii materiaalse vahenditega kui ka isikliku osavõtmisega mingis (originaalis: в одной) partei organisatsioonis.“ Teatavasti V. I. Lenin, võideldes partei kui organiseeritud väesalga loomise eest, ei nõudnud kuulumist mitte mingisse, vaid ühte parteiorganisatsiooni.

Lk. 50 loeme, et VSDTP III kongressi otsuse kohaselt „partei keskorganiks (originaalis: центральным органом) sai ajaleht „Proletaarlane“. Tõlke toimetajad on valesti tõlkinud sõna „орган“ (печати), mis tähendab ajalehte, häälekandjat. Järelikult: ajaleht „Proletaarlane“ ei saanud mitte keskorganiks, vaid keskäälekandjaks.

Lk. 34 Vene-Jaapani sõja algusest loeme, et 27. jaan. 1904 „ründasid Jaapani miinilaevad ilma sõjakuulutuseta, vargsi (originaalis: воровски), kustutatud tuledega, Port

Arturi välisreidil seisvat eskaadrit“. Ebasobiva tõlkega on siin mõte moonutatud. Originaalis rõhutatakse, et Jaapan tungis kallale mitte vargsi (тайком), vaid vargskombel. Nii tuleks aru saada originaali mõttest.

Lk. 165—166 Brussilovi iseloomustuses loeme: „Tema väejuhtimise kunsti põhilaluseks oli püüe sõjalisi ülesandeid otsustada (originaalis: решать военные задачи) aktiivsete meetoditega.“ Siin on tegemist otsese väärtõlkega: „решать задачу“ tõlgitakse eesti keelde sõnaga „lahendama“. See on ka ju originaali mõte, sest Brussilov teatavasti mitte ainult ei otsustanud sõjalisi ülesandeid, vaid lahendas, täitis neid suurepäraselt. Vene vägede, mida juhtis Brussilov, lõök 1916. a. purustas Saksa-Austria positsioonid. Brussilovi läbimurre purustas Austria väed, lõi eeldused Saksa koalitsiooni otsustavaks purustamiseks, päästis purustamisest Itaalia väed ning kergendas Prantsuse vägede olukorda Verduni all. See oli Brussilovi sõjaliste ülesannete lahendamise tulemuseks, kusjuures ta aktiivse meetodi ühendas vene sõduri vaprusena.

Lk. 250 alapealkirja all: „Nõukogude II kongress“ loeme: „Talvapäee ründamine kestis veel edasi. Paljud saadikud olid ülestõusust osa võtnud.“ (originaalis: участвовали в восстании — võtsid osa ülestõusust.) Seega: mitte sellest pole juttu, et paljud saadikud olid juba ülestõusust osa võtnud, vaid sellest, et paljud saadikud võtsid veel osa ülestõusust.

Lk. 265 on juttu nõukogude võimu esimestel kuudel välja antud dekreetidest. Selle kokkuvõtteks võime lugeda: „Nendega rajati uue nõukogude sotsialistliku riigikorra alused ja üritati (originaalis: приступлено) riigi majanduselu sotsialistlikku ümberkujundamist“. Siin moonutab väär tõlge täielikult mõtte. Sõna «приступить» tuleb tõlkida „asuma“ (hakkama tööle). Seega: nõukogude võimu esimeste dekreetidega mitte ei üritatud (mis tähendab teiste sõnadega „katsuma“, ette võtma püüda), vaid asuti riigi majanduselu sotsialistlikule ümberkujundamisele.

Lk. 273 loeme lehekülje keskel: „Ent Kubanil juba pandi kehtima nõukogude võim.“ Edasi järgneb kirjeldus sellest, kui Kubani Punakaart lõi sealt välja kohaliku raada väed ning kuidas purustati Kornilovi väed. 15. reas peale eelpooltoodud tsitaati loeme: „Kubani oblastis hakkas kehtima nõukogude võim.“ Originaali alusel peab olema mitte „hakkas kehtima“, vaid „kindlustus (утвердилась) nõukogude võim“. See on ka täiesti arusaadav: milleks on vaja kehtestada nõukogude võimu kaks korda? Aga tõlke järgi tuleb nii välja.

Lk. 355 on kirjeldus Judenitši purustamisest ning Inglise laevastiku abist Judenitšile, kust loeme: „Ta (Inglise laevastik — E. S.) püüdis rünnata Kroonlinna, kuid leidis sangarlikku vastupanu“. Kahtlemata oleks siin õige olnud tõlkida „vastupanu“ asemel „vastulõök“ (originaalis: отпор).

Lk. 533 loeme, et peale Minski vabastamist „Valge-Venes vangistatud (originaalis: взятых в плен — vangi võetud) 60 000 saksa sõdurit ja ohvitseri saadeti läbi Moskva sõjavangide laagrisse“. Peaks olema selge, et mõiste „vangistama“ pole identne mõistega „vangi võtma“.

Lk. 525 loeme: „Nelikümmend päeva pommitas (originaalis: громила, mida oleks tulnud tõlkida: purustas) Punaarmee sakslasi Moskva all. Selle aja jooksul võttis Punaarmee ja hävitas ära ligikaudu 1500 vastase tanki, suure arvu suurtükke ja muud relvastust.“ Vale tõlke tõttu on asetatud tegelikkus pea peale, mis viib niikau-

gele, et teise lause sisu muutub arusaamatuks: kuidas saab pommitamise abil vallutada tanke, suurtükke ja muud relvastust?

Lk. 528 loeme alapealkirja „Põhjalik pööre (originaalis — перелом) sõja käigus“ Vääralt on tõlkes antud sõna „pööre“ (— поворот, поперорот) sõna „murrang“ (— перелом) asemel ning tulemuseks on ajaloo moonutamine. Teatavasti võit Stalingradi all ei toonud mitte pööret, vaid tõi põhjaliku murrangu kogu Suure Isamaasõja käigus. Seltsimees Stalin kõnes Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 26. aastapäeval 6. nov. 1943. a. annab geniaalse marksistliku seletuse, miks aasta Oktoobri 25. aastapäevast kuni 26. aastapäevani oli murranguaasta Isamaasõjas. Seltsimees Stalin näitab, see aasta oli murranguaasta: 1) sellepärast, et Punaarmee, teostades suure suvise pealetungi sakslaste vastu, vabastas ligi 1 milj. km² territooriumi ning mattis maha muinasjutu sellest, nagu ei oleks Punaarmee võimeline teostama edukat pealetungi suve ajal, 2) sellepärast, et Punaarmee võrdlemisi lühikese ajaga purustas ja jahvatas läbi saksa fašistlike vägede kõige kogenumad vanad kaadrid ja 3) sellepärast, et „Punaarmee edukas pealetung halvendas põhjalikult fašistliku Saksamaa majanduslikku ja sõjalis-poliitilist olukorda, seades ta sügavaima kriisi ette“ (J. Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn 1945, lk. 96).

Lk. 536 loeme: „Sõjakäigus kukkusid täielikult läbi kõik hitlerlike imperialistide... plaanid.“ Siin on tõlgitud originaalist „в ходе войны“, s. o. „sõja käigus“ hoopis teist sisu omava mõistega — sõja käigus, millega täielikult on moonutatud mõte. Hitlerlike imperialistide plaanid kukkusid täielikult läbi teatavasti Suure Isamaasõja käigus. Selline on tegelikkus. Lk. 557 loeme: „NSV Liidu teise Ülemnõukogu valimised“. See on moonutamine. NSVL kõrgeimaks riigivõimu organiks on NSVL Ülemnõukogu. Meil pole olnud ei esimese ega teise Ülemnõukogu valimisi (nagu pole esimest ega teist Ülemnõukogu), vaid on toimunud NSVL Ülemnõukogu esimese koosseisu valimised — detsembris 1937. a. ja teise koosseisu valimised — veebruaris 1946. a.

Segavalt mõjub õpiku kasutamisel ebajärjekindlus tõlkimisel, s. o. originaalis antud ühe ja sama sõna (mõiste) tõlkimine erinevalt, mida aga oleks võinud ja tingimata oleks pidanud vältima.

Teatavasti avastas VSDTP II kongress parteis „tõsiste organisatsiooniliste lahk- arvamiste olemasolu, mis jaotas partei kahte ossa: bolševikeks ja menševikeks...“ (ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn 1946, lk. 44). Retsenseeritavas tõlkes aga valitseb ebajärjekindlus sõna „menševikud“ (originaalis — „меньшевики“) kasutamisel. Nii lk. 48 loeme, et 1905. a.: „Menševikud (sõrendus E. S.) kutsusid kokku eraldi konverentsi, mis oli sisuliselt vähemlaste (sõrendus E. S.) kui VSDTP lahkulõ- nud osa parteikongress.“ Lk. 87 loeme, et VSDTP IV kongressil „vähemlased (sõrendus E. S.) esitasid aga „maa munitsipaliseerimise“ agraarprogrammi...“. Ja 3 rida edasi võime lugeda sama agraarprogrammi kohta: „Kasutades oma juhuslikku ena- must, viisid menševikud (sõrendus E. S.) kongressil oma agraarprogrammi läbi.“ Milleks selline mäng: menševikud — vähemlased — menševikud? Selline teguviis segab ja raskendab õpilaste ja ka õpetajate tööd õpiku kasutamisel.

Teine ebajärjekindla tõlkimise objekt on sõna „natsionalistid“ (originaalis — националисты), mida antakse tõlkes kord „natsionalistid“, kord „rahvuslased“. Nii lk. 216 loeme, et 1917. a. „rahvusliku lipu kätte all püüdsid valge-vene natsiona-

listid (sõrendus E. S.) töölisi ja talupoegi revolutsioonilisest võitlusest kõrvale juhtida.“ 3 rida edasi loeme: „Valge-vene kodanlikud r a h v u s l ä s e d (sõrendus E. S.) sõlmisid... liidu vene suurriikliku kodanlusega, võitluseks revolutsioonilise liikumise vastu“. Ja 2 rida edasi loeme: „Eriti suurt osa võitluses kodanlike r a h v u s l a s t e g a (sõrendus E. S.) etendas M. V. Frunze... Esimesel Minski ja Vilno kubermangu talupoegade saadikute kongressil paljastas seltsimees Frunze valge-vene n a t s i o n a l i s t i d e (sõrendus E. S.) kontrrevolutsioonilist olemust.“ Kas poleks õigem olnud tarvitada pidevalt sõna „natsionalistid“? Siis poleks tõlke valmistajatel tõesti vaja olnud häbeneada nimetatud lehekülje tõlke pärast.

Ebajärjekindlus jätkub originaalis kasutatava sõna „поход“ tõlkimisel küll „sõjakaik“, küll „sõjaretk“ (mis on õigem). Analoogiline ebajärjekindlus läbib ka Entente'i teise (lk. 356) ja kolmanda (lk. 371) sõjaretk kirjeldamise. Võrreldes 1948. a. tõlkega on 1949. a. tõlkesse toodud tsitaat uema eestikeelse terminoloogiaga, kuid tsitaat on asetatud teksti, kooskõlastamata isegi eelmist lauset tsitaadi õige terminoloogiaga.

Ebajärjekindlus avaldub ka sõna „kooperatsioon“ (originaalis: кооперация) kasutamisel. Lk. 426 loeme: „Arendades oma kooperatiivset kava, näitas Lenin, et talupoegade tõmbamine sotsialistlikule ülesehitustööle peab toimuma ühistegevuse (sõrendus E. S.) kaudu.“ Järgmises lauses loeme: „Kuid täielik kooperatsioon (sõrendus E. S.) ja üleminek sotsialismile ei ole võimalik ilma kultuurirevolutsioonita.“ Lk. 427 loeme: „...arendada talurahva seas kooperatsiooni...“ Lk. 439 loeme: „...ühistegevusele (sõrendus E. S.) anti laenu.“ Siin oleks vaja olnud tarvitada ühte mõistet, s. o. kooperatsioon.

Veel on ebajärjekindluse näitajateks rida lehekülgi. Nii lk. 135 loeme: „Peamiseks laenuandjaks tsaristlikule (sõrendus E. S.) Venemaale enne sõda oli Prantsusmaa.“ Ja järgmises lauses loeme: „Tsaari-Venemaal (sõrendus E. S.) puudus täielikult rida juhtivaid tööstusharusid...“ Aga lk. 153 loeme pealkirja: „Tsaaristlik Venemaa esimese Maailmasõja aastail (1914. a. — märts 1917. a).“ Õige oleks olnud tarvitada pidevalt „tsaari-Venemaa“. Taoline lugu on originaalis tarvitatava sõna „охранка“ tõlkimisega. Lk. 42 esineb „kaitsepolitsei“, lk. 142 „ohranka“. Viimane oleks sobivam.

Tõlkesse on sisse viidud rida omavolilisi parandusi, mis kahjustavad tõlke kui õpiku väärtust. Lk. 52 loeme, et 1905. a. mais „Ivanovo-Voznessenskis streigi juhtimiseks valiti ühendatud streigikomitee, mida nimetati saadikute nõukoguks (originaalis: „советом уполномоченных“ volinike nõukoguks). See oli tegelikult esimene tööliste saadikute nõukogu ajaloos.“ Siin on volinike nõukogule, millist nime kandis Voznessenski nõukogu, originaalist hoolimata antud saadikute nõukogu nimetus. See pole õige (vt. ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, Tallinn 1946. lk. 60).

Lk. 94 loeme: „Tsaarivalitsust abistasid välismaised imperialistid, kes kartsid oma Venemaal investeeritud kapitalide saatuse pärast ja tundsid hirmu võimaliku revolutsiooni ees (originaalis: опасавшиеся революции) Lääne-Euroopas.“ Sõna „võimaliku“ on tõlkesse omavoliliselt juurde lisatud. Lk. 210 on avaldatud illustratsioon allkirjaga: „Pealetungile“. Tundmatu kunstniku pildi (originaalis: с карикатуры) järgi. Tõlkes on seega omavoliliselt muudetud sõna „karikatuur“ sõnaga „pildi“.

Lk. 301 on juttu sellest, et Ukrainas 1918. a. võitluses saksa okupantidega „... osutasid ukraina töölised ja talupojad koos vennasrahva venelastega (originaalis:

« с помощью братского русского народа) visa vastupanu saksa vallutajaile.“ Siin on omavoliliselt tõlkes abistamine muudetud koos võitlemiseks, millised mõisted pole identsed. Järelikult peab olema: „...vennaliku vene rahva abiga visa vastupanu...“

Tõlkes on ebatäpsust esinenud ka marksismi-leninismi klassikute tsitaatide esitamisel. Nii lk 347 V. I. Lenini iseloomustuses J. M. Sverdlovi kohta loeme: „...esimese inimese sotsialistlikus Nõukogude Vabariigis.“ Peab aga olema: „esimese inimese esimeses sotsialistlikus Nõukogude Vabariigis.“ Lk. 234—235 loeme V. I. Lenini tsitaadis: „Sõda on halastamatu, ta seab armutu teravusega küsimuse: kas hukkuda või eesrindlikele maadele ka majanduslikult (pro: majanduslikult) järele ja neist ette jõuda“ (Vt. V. I. Lenin, Valitud teosed II kd., Tallinn 1946, lk. 90).

Vigade märkimisel ei saa mööduda asjaolust, et originaalis esinev trükiviga on jäetud sisse tõlkesse, mis räägib tõlke toimetajate ükskõiksusest tõlke suhtes. Lk. 153 loeme: „Juunis 1914. a. puhkes imperialistlik maailmasõda“. Kõigile on teada, et 1 imperialistlik maailmasõda puhkes juulis 1914. a.

Tõlkes esineb korduvalt keelelisi konarusi, mis ei ole eeskujuks õppivale noorsoole õpiku kasutamisel ja mis näitavad tõlke keeleliste toimetajate F. ja M. Arro formaalset suhtumist. Lk. 87 loeme, et 1906. a. aprillis kutsuti Stokholmis kokku „IV (ühinemise) VSDTP kongress“. Peab olema: „VSDTP IV (ühinemise) kongress“. Lk. 121 loeme: „Praha konverentsil valiti Kalinin bolševistliku Keskkomitee liikme kandidaadiks“. Peab olema: „liikmekandidaadiks“. Lk. 174 loeme: „... et sotsialism ei või võita üheaegselt kõigis maades, et ta võidab algul mõnes (pro — mõnel) või isegi ühesainsas (pro — ühelainsal) eraldivõetud maas (pro — maal)“. Lk. 230 loeme: „Tuhanded töötava rahva liikmed (originaalis: тысячи трудящихся — tuhanded töötajad) kindlustasid positsioone Petrogradi lähistel“. Lk. 446 loeme: „Lenin-gradi erakorraline partei konverents (pro — parteikonverents)“. Lk. 163 loeme: „Nõupidamine märgistas häbiga (pro — häbimärgistas) Kamenevi kartlikku (originaalis — трусливый — arg, argpükslik) ja reeturlikku käitumist kohtus.“ Lk. 421 esineb trükiviga kogu pro kokku.

Ajaloo marksistlikul mõistmisel „erilise osa omandab... marksismi-leninismi klassikute teoste iseseisev lugemine vanemate õpilaste poolt, mida õpetaja peab tingimata juhatama, abistades teoste valikus ja nende sisu mõistmises“ (Alg- ja keskkooli programmid. Ajalugu, Eesti NSV Haridusministeeriumi väljaanne 1949. a., lk. 112).

Et seda ülesannet täita, on vaja, et õpiku tõlkes esinevad marksismi-leninismi klassikute tsitaatide algallikad oleksid näidatud klassikute teoste eestikeelse tõlke järgi (muidugi arvestades tõlke olemasolu). See on vajalik eelkõige, et abistada õpetajat vajaduse korral tutvuda kogu artikli või tööga, millest õpikus on toodud vaid tsitaat. Retsenseeritava õpiku tõlke toimetajatel olid laialdased võimalused kasutada õpikus leiduvate tsitaatide lehekülgede (seega asukoha) näitamiseks eesti keeles ilmunud marksismi-leninismi klassikute tööde tõlkeid. Selleks olid V. I. Lenini valitud teoste kaksikkõitmik, ÜK(b)P ajaloo lühikursus, J. V. Stalini teoste 6 esimest köidet jt. Kuid sellele vaatamata tõlke valmistajad tihtipeale ei näita tõlkes tsitaadi algallikat mitte klassiku ilmunud eestikeelse tõlke, vaid venekeelse väljaande järgi. Kahtlemata on viimane tee kergem tõlkijale, kuid ei soodusta õpetajate ja õpilaste tööd marksismi-leninismi teoste iseseisvaks lugemiseks täienduseks õpiku materjalile.

Abiks õpiku kasutajaile võib näidata rea tsitaatide, mille asukoht on tõlkes näidatud venekeelse algallika järgi, leidmise võimalusi eesti keelde tõlgitud algallikas, et seega soodustada tervikuna töö või artikliga tutvumist, kust õpikus on toodud vaid tsitaat.

Tsitaadi lehekülj tõlkes.	Tsitaadi allikas, nagu näidatud õpikus (vene keeles)	Kust võib leida tsitaadi eesti-keelses algallikas.
130	V. I. Lenin, Teosed XV kd., lk. 223.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1945, I kd., lk. 487.
193	" " XX kd., lk. 17.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1945, I kd., lk. 705—706.
202	" " XX kd., lk. 88.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 7—8.
241—242	" " XXI kd., lk. 330.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 104.
246	" " XXI kd., lk. 362.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 108.
251	" " XXII kd., lk. 11.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 176.
361	" " XXIV kd. lk. 659.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 450.
415	" " XXVII kd., lk. 243.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 647.
425	" " XXVII kd., lk. 350.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 672.
426	" " XXVII kd., lk. 417.	V. I. Lenin, Valitud teosed, Tallinn 1946, II kd., lk. 704.
224	VSDT(b)P VI kongr. protok., lk. 233—234	J. Stalin, Teosed, Tallinn 1948, III kd., lk. 185—186.
235	J. Stalin, Teel Oktoobri poole, lk. 223.	J. Stalin, Teosed, Tallinn 1948, III kd., lk. 308.
246	Lenin ja Stalin, Valitud teosed 1917. aastast, lk. 492—493.	J. Stalin, Teosed, Tallinn 1948, III kd., lk. 385.
270—271	Lenin-Stalin, Koguteos I kd., lk. 276.	J. Stalin, Teosed, Tallinn 1948, IV kd., lk. 279—280.
114	Lenin-Stalin, Koguteos II kd., lk. 572.	J. Stalin, Teosed, Tallinn 1948, V kd., lk. 124.
403 (365)	Stalin, Artiklid ja kõned, Partizdat 1934, lk. 217.	J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 358.

Olaloodu näitab kujukalt seda, mida tõlke toimetajad tegemata on jätnud. Need on retsenseeritava tõlke peamised vääratused ja vead. Ei oleks paha, kui õpiku kasutajad oma töös arvestaksid käesolevas artiklis esitatud märkmetega.

Peale selle oleks vajalik NSV Liidu ajaloo kursuse selle osa õpetamisel, mida käsitleb retsenseeritav õpik, võtta arvesse asjaolu, et 1949. a. tõlge on valmistatud vanema (1947. a.) venekeelse originaali järgi. Rida vene õppekeelega keskkool (nagu näiteks Tallinnas 19. keskkool, 32. keskkool) on kasutanud juba eelmisel õppeaastal venekeelset 1948. a. väljaantud õpikut, millesse on sisse viidud rida täiendusi võrreldes 1947. a. väljaantud venekeelse õpikuga (s. t. retsenseeritava tõlke originaaliga). Seetõttu, et retsenseeritava tõlke originaaliks on vanem väljaanne, ei sisalda tõlge järgmisi olulisi täiendusi:

- 1) XII peatükis on antud pikem kirjeldus rahvusvahelise proletariaadi solidaarsusest kodusõja ja interventsiooni perioodil,
- 2) mittevahelesegamisepoliitika kui fašistlike agressoreid soodustava tegevuse iseloomustus (XVI ptk.),
- 3) ülevaade nõukogude kirjanduse ja kunsti arenemisest Suure Isamaasõja ajal,
- 4) ülevaade teaduse, kunsti ja kirjanduse küsimustest sõjajärgsel stalinlikul viis-aastakul ning eriti — ÜK(b)P Keskkomitee otsustest ideoloogilise töö küsimustes.

Seda peaks arvestama õpiku kasutamisel.

Kokkuvõttes: retsenseeritava õpiku tõlkija V. Orav, keelelised toimetajad M. Arro ja F. Arro ning vastutav toimetaja J. Ottender on näidanud, kuidas ei pea suhtuma sellise vastutava ülesande täitmisse, nagu on õpikute tõlkimine, andes meile tõlke, mis sisaldab arvukalt vigu ja moonutusi alates poliitilistest vigadest ning lõpetades keeleliste konarlustega.

Oma ülesande täitmise kõrgusel ei ole olnud ka RK „Pedagoogiline Kirjandus“, mitte tundes huvi tõlke kvaliteedi vastu, tõenäoliselt pole üldse kontrollitud tõlkija ja vastutava toimetaja tööd. Eesti NSV Haridusministeerium aga on nähtavasti usaldanud tõlke nii vastutava toimetaja kui ka RK „Pedagoogilise Kirjanduse“ hooleks. On vaja asuda bolševistliku printsiipaalsusega võitlusse õpikute tõlke kvaliteedi tõstmise eest. Seda on tingimata vajalik alata kõigis lülides, alates tõlkijast ja lõpetades ministeeriumiga, sest võitlus õpikute tõlke kvaliteedi eest on osa võitlusest õppetöö kvaliteedi tõstmise eest. Õppe- ja kasvatustöö kvaliteedi tõstmise esiplaanile asetamist aga nõuavad meie noorsoo kommunistliku kasvatuse huvid.

Toimetuse kolleegium: J. Seiental (toimetaja), J. Käis, E. Murdmaa, A. Pint, A. Raud, S. Vapper. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 24. okt. 1949. Trükkimisele antud 11. nov. 1949. Paber 67×95 cm 1/16. MB-08340. Trükiarv 2785. Trükitähti trükipoognas 56800. Trükipoognaid 4,25. Arvutuspoognaid 6,39. Tellimise nr. 1718. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58.

Ilmub 1 kord kuus. Üksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishind: 6 kuud — 30 rubla.

Väljaandja: RK Ajalehtede Kirjastus, Tallinn.

На эстонском языке. «Ньюкогуде Коол» (Советская школа)
Орган Мин. Просв. ЭССР.

СОДЕРЖАНИЕ.

	Стр.
Х. Гольдберг. Борьба народов мира за мир	645
А. Пинт. Домашние задания и организация самостоятельной работы учащихся	664
Л. Нимен. Уроки по охране здоровья в начальной школе	683
С. Гурии. Планирование работы по истории в V—VII классах	688
В помощь учителю географии: Знаменитые русские исследователи Центральной Азии:	
1. Н. М. Пржевальский	698
2. П. К. Козлов	701
Критика и библиография: Э. Сыгел. Заботиться о высоком уровне перевода учебников	703

Rbl. 5.—

167 119771 :

I 9765

11)